SCRIITORI GRECI ȘI ROMANI

ISBN 973-20-0034-1

9 789732 000342

Editura **Teora**

UMA POEZII, CATUL

Cod: 0034

Lei 30000

SCRIITORI GRECI ȘI ROMANI

CATULLUS

CARMINA

EDIȚIE BILINGVĂ

UNIVERSITAS

CATULLUS

CARMINA

În aceeași colecție:

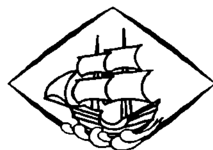
PLATON – *Republica* (2 vol.)
HOMER – *Iliada* (3 vol.)
Presocraticii – *Fragmentele eleaților*
TITUS LIVIUS – *De la fundarea Romei* (5 vol.)
Presocraticii – *Empedocle / fragmente*

SCRIITORI GRECI ȘI ROMANI

CATULLUS

CARMINA

Traducere, studiu introductiv și note
de TEODOR NAUM

UNIVERSITAS

Titlul original: **Catullus. Carmina**

UNIVERSITAS este un imprint al Editurii Teora.

Director departament UNIVERSITAS: Gelu Diaconu
Coperta: Gheorghe Popescu
Director general: Teodor Răducanu

NOT 3159 UMA POEZII, CATUL
ISBN 973-20-0034-1
Printed in Romania

Distribuție:
București: B-dul Al. I. Cuza nr. 39; tel./fax: 222.45.33
Sibiu: Șos. Alba Iulia nr. 40; tel.: 069/21.04.72; fax: 069/23.51.27

Teora – Cartea prin poștă
CP 79-30, cod 72450 București, România
Tel./fax: 252.14.31; e-mail: cpp@teora.kappa.ro

Teora
CP 79-30, cod 72450 București, România
Fax: 210.38.28; e-mail: teora@teora.kappa.ro
Internet: www.teora.ro

Cuprins

CATUL ȘI OPERA SA

Opera poetului înfățișată astăzi în traducere integrală românească este interesantă din multe puncte de vedere. Ea răsfrânge momentul din istoria societății romane din secolul I î.Chr. în care ia ființă, în această societate, viața galantă, de lux și petreceri, îmbinate însă și cu preocupări literare, și în care pătrunde și femeia, pe cale de a se emancipa din condiția ei de altădată. Ea coincide și cu un moment politic: acela în care vechiul regim e pe cale de dispariție. Această operă are deci, mai întâi, un interes istoric. Ea are și unul literar, întrucât autorul ei este un mare artist. Personalitatea lui omenească încă se desprinde din versurile sale și ea este indisolubil legată de operă; ea ne interesează mai ales prin iubirea poetului pentru o patriciană frumoasă și cuceritoare, dar depravată, iubire care a dat literaturii latine cele mai frumoase poezii lirice de amor.

Născut la Verona în 84 și mort în 54 î.Chr., poetul făcea parte dintr-o însemnată și bogată familie. Numele său întreg este Caius Valerius Catullus și el însuși se numește pe sine, în versurile sale, cu cognomenul. Tatăl său avea legături sociale de seamă: el dădea ospitalitate lui Cezar când acesta era proconsul în Galia. În orașul natal, fiul va fi primit o educație morală, după cum dovedesc sentimentele de familie ce se desprind din opera lui, și tot acolo prima sa educație poetică, nu numai latină, ci și greacă, după cum o dovedește studiul izvoarelor sale. De timpuriu el începu să facă poezii de dragoste. În anul 66, la optsprezece ani, Catul veni la Roma, unde se adunau și alți tineri de talent din Galia Cisalpină, cu care el intră în legături strânse de prietenie și de comunitate literară. Pe lângă aceștia, în societatea înaltă în care, mulțumită talentului dovedit de pe când era la Verona, ca și situației sale materiale, poetul putu ușor intra, el întâlni oameni cu vază, ca L. Manlius Torquatus, consulul din anul 65, ori fiul său Lucius, pretor în 49, pentru care compuse cântecul de nuntă (LXI). În curând, o întâmplare, fericită pentru poezia latină, nefericită pentru

pasiunea prea serioasă și exuberantă a tânărului poet, dădu ocazie talentului său să câștige și gloria viitorimii: în lumea mare pe care o frecventa la Roma, el întâlni o femeie cu care începu, în anul 62, așadar la 22 de ani, un roman de dragoste, care este cel mai mare eveniment din viața sa. Numele ei în versurile poetului e Lesbia, în amintirea poetei din Lesbos, Safo, așadar un nume fictiv. Ea însă nu era o ficțiune. Istoria literară s-a ocupat de ea. Pe temeiul unei afirmații a scriitorului latin Apuleius, a fost identificată cu Clodia, sora tribunului Publius Clodius Pulcher, agentul politic al lui Cezar și dușmanul lui Cicero, identificare rămasă tradițională, deși negată de unii critici. Născută pe la 94, deci cu zece ani mai mare decât poetul, ea luase în căsătorie, în anul 63, pe Q. Metellus Celer, consul în anul 60. Catul a putut-o cunoaște chiar în casa părintească din Verona, unde Metellus Celer locuia în calitate de propretor al Galiei Cisalpine. Rămasă văduvă în 59, prin moartea lui Metellus, otrăvit, se zicea, de dânsa, ea începu să ducă o viață ușuratică și scandaloasă în văzul tuturor, într-o societate în care vechile virtuți romane se prăbușeau. Clodia era, de altfel, femeie frumoasă, spirituală, instruită și pasionată.

Amorul lui Catul cu Lesbia a fost tulburat, poate în anul 58, de moartea unui frate, care, plecând în Asia-Mică, poate în cohorta vreunui pretor, murise acolo și fusese înmormântat în Troada. Poetul se retrase la Verona, ca să deplângă în elegia LXV și în LXVIII 19 și urm. LXVIII b, 90 și urm., moartea fratelui său în accente de duioșie, lipsite de orice retorică. Tot din Verona el trimite lui Ortalus (Hortensius Ortalus, marele orator, rivalul lui Cicero) o traducere din poetul grec Calimah (LXVI), însoțită de elegia LXV, menționată mai sus.

În anul 57 î.Chr. un nou eveniment în viața lui Catul poate fi datat, și acum cu precizie: fie pentru a-și reface averea, zdruncinată din pricina vieții nechibzuite și dezordonate pe care o dusese până atunci, fie pentru a vedea cu ochii acel Orient, care, din prima tinerețe, îi ademenise imaginația poetică, el plecă, dimpreună cu C. Helvius Cinna, bunul său amic și poet el însuși, în cohorta propretorului C. Memmius Gemellus, personajul căruia

Lucrețiu i-a dedicat poema sa și căruia i se atribuise pentru anul 57 pretura Bitiniei. Înșelat în speranța de a se îmbogăți în Bitinia sub egida lui Memmius, el putu, în schimb, aduce, cu prilejul acestei călătorii, un sacrificiu funebru la mormântul fratelui său din Troada.

În primăvara anului 56 Catul se întoarse în patrie și apoi la Roma. Aici Lesbia își ducea viața ei de desfrâu. În acestă ultimă perioadă a vieții sale (a. 55–54), nemaiputând răbda să vadă că Lesbia îi preferă niște netrebnici, poetul îi atacă și pe aceștia și pe ea însăși în termeni care arată că, în acea societate galantă care întrunea la un loc oameni de spirit, fini și eleganți, rămăseseră încă urmele rusticității romane. În anul 54 se pare că Lesbia a cercat să-l aducă din nou la sine pe poet; acesta însă a avut puterea să rupă relațiile cu ea. În aceeași epocă și în termeni tot așa de vehemenți, Catul a atacat și pe puternicii zilei, pe Cezar și Pompei, ca și pe acoliții acestora, poate din preferințe republicane și din dezgust pentru intrigile și ambițiile politice ale momentului (care, de altfel, puteau fi foarte bine materie de inspirație pentru muza satirică a poetului), poate chiar din motive personale. Anul 54 este ultimul al vieții poetului: el avea numai 30 de ani!

Opera lui Catul, așa cum o avem azi, constă din 113 poezii (116 după numărătoarea tradițională, din care însă trei, numerele 18, 19 și 20, nu figurează în manuscrisele poetului). Aceste poezii, de dimensiuni și metre deosebite, sunt foarte variate ca ton și cuprins: poezii de dragoste, poezii ocazionale, epitalame, poeme epice, elegii, epigrame satirice. Două lucruri explică și definesc această operă: pe de o parte, personalitatea artistică a autorului ei – și, putem adăuga, și cea omenească – pe de alta, apartenența lui la alexandrinismul roman, derivat din cel grec. Cu această școală poetică erudită cu preocupări de perfecționare a formei și având ca temă favorită amorul, și care a înflorit în Răsăritul grec după cuceririle lui Alexandru cel Mare, literatura latină a venit în contact de timpuriu. Când însă, după cucerirea Greciei de către

romani, influența greacă a devenit mai directă, imitatorii romani ai poeziei alexandrine se înmulțiră. Școala alexandrină romană se constituie între anii 65 și 40 î.Chr. Cei mai mulți poeți alexandrini romani, așa-numiții «poeți noi» sau, cu termenul grecesc, «neoteroi» erau din Galia Cisalpină. Unii dintre ei, cum e C. Helvius Cinna, Caecilius din Comum, Cornelius Nepos, istoricul, și el poet, C. Licinius Calvus, se întâlnesc în versurile lui Catul.

Alexandrinismul acestuia constă uneori numai în mențiunea amănuntului istoric, mitologic sau geografic (chiar în poezii care derivă din altă inspirație); alteori însă, și anume în acele poezii în care poetul latin imită sau numai traduce pe alexandrinii greci (LXIII, LXIV, LXVI) el se vede și în anumite procedee ale școlii alexandrine (lipsă de unitate a operei de artă, «epyllion» în loc de poemă de tip omeric, subiect neobișnuit, abuz de mitologie, variantă mai puțin cunoscută a unui mit, juxtapunere de mituri, contrast). Astfel, în poema intitulată *Șuvița Berenicei* (LXVI), tradusă, după chiar mărturia lui Catul, din poetul grec Calimah – șeful școalei alexandrine grecești – e vorba de un subiect ciudat (vezi nota 1), dezvoltat cu foarte multă erudiție mitologică, geografică și istorică și cu perifraze poetice în același gust, ceea ce face ca poema să fie un tip de poezie alexandrină. Tot după Calimah, și poate îndată după întoarcerea lui din Asia, a compus Catul poema LXIII, intitulată *Attis*, în care glorifică puterea Cibelei, Mama zeilor, și descrie cultul orgiastic, frigian, celebrat în onoarea ei și caracterizat prin stigăte de bucurie și gemete de durere. Subiectul de asemenea neobișnuit, va fi fost pentru poetul latin o temă interesantă, în dezvoltarea căreia nu lipsesc note de originalitate: impresionantă este, mai ales, în această mică poemă, tânguirea plină de patos a eroului; acesta, când se trezește din somn, își deplânge starea, regretând că pierde bucuriile vieții și că e silit a duce o viață barbară. În același spirit, poetul dezvoltă în «epyllion»-ul intitulat *Nunta lui Peleu cu zeița Thetis* două din cele mai cunoscute mituri ale antichității (vezi nota 1). Ele sunt juxtapuse: al doilea însă, care nu este decât un episod, e mai întins decât subiectul principal, rupt în două, ceea ce distruge uni-

tatea, dar procedeul este alexandrin și poetul e conștient de aceasta. Scopul lui e altul: el vrea să pună în contrast veselia nunții cu desperarea unei amante părăsite. Erudiția mitologică nu lipsește, dar amănuntele sunt vii, colorate, grațioase. Pe de altă parte, episodul, căruia poetul i-a dat o dezvoltare așa de mare fiindcă geniului său i se potrivea descrierea unei iubiri nefericite, se impune prin elementul său patetic, care va influența pe Vergiliu în cartea IV-a a *Eneidei*. Alexandrismul lui Catul nu rămâne, deci, un element închistat și străin: poetul îi dă viață, motivele alexandrine sunt reelaborate, devin personale[1]. Un exemplu tipic de felul cum poetul latin traduce un original grec ni-l dă vestita odă tradusă din Safo (LI), care indică începutul dragostei cu Lesbia. Ea nu e o simplă traducere, ci o interpretare personală și romană: poetul aplică ideile și expresiile modelului la propria sa stare sufletească, iar schimbarea de ton din ultima strofă, apostrofa către sine însuși, este romană.

În cele două epitalame (LXI și LXII), pentru care poetul a avut, poate, ca model tot pe Safo, el a plecat, ca și aceasta, de la realitatea populară a genului: diferitele părți ale celui dintâi, scris pentru nunta lui Manlius Torquatus și a Viniei Aurunculeia, corespund diferitelor momente ale solemnității nupțiale romane. Și dacă unele motive tradiționale derivă din modelul grecesc pe care îl va fi avut Catul înaintea ochilor, emoția lirică și mișcarea dramatică trebuie puse pe seama poetului latin. Cel de-al doilea epitalam, fără destinație specială, are forma unei întreceri între un cor de băieți și unul de fete, un cântec altern sau amebeu, principiu artistic care se găsește și în poezia bucolică. El se înseamnă printr-o compoziție desăvârșită, bazată pe paralelismul dintre strofele celor două coruri.

Restul operei lui Catul cuprinde poezii mult mai scurte. Sunt poeziile pe care el le-a numit «nimicuri». Între ele se găsesc, mai întâi, poeziile închinate Lesbiei, din care nu lipsește nici o nuanță a sentimentului dragostei, de la cel mai copilăros fior și de la cea

---

[1] Salvatore Gaetani, *La Poesia di Catullo*, p. 123 și urm.

mai pasionată înflăcărare până la o tot așa de pasionată ură. Câteva din ele sunt celebre, adevărate bijuterii artistice, delicate și grațioase: *Către pasărea Lesbiei, La moartea păsării*. Tema săruturilor din V, motivată de ideea morții, e tot așa de celebră. Și la fel VII, în care poetul răspunde iubitei lui cu cele două comparații: aceea a nisipului – înnoită însă, ca să nu zicem contaminată de alexandrinismul poetului – și aceea a stelelor care «văd amorurile furtive ale îndrăgostiților, când «noaptea tace»: natura ia parte la fericirea acestora! Când gelozia începe să-l roadă pe poet, «ceea ce spune iubita iubitului ei trebuie s-o scrii pe vânt și pe apă», va zice el în LXX. Zadarnic face poetul jurăminte de amor sincer Lesbiei (în LXXXVI și LXXXVII) sperând încă în iubirea ei (XCII): ea e obosită de fidelitatea poetului. Și când poetul e sigur că Lesbia îl înșală, deși o mai iubește, ba încă și mai mult, el nu mai poate avea pentru dânsa nici o prețuire (LXXII, 5 și 7, 8; vezi și LXXV). În curând, în sufletul lui va fi și iubire și ură și el o va spune într-un distih «limpede ca o perlă» (Haupt). Împăcarea e numai trecătoare: poetul se zbuciumă între iubire și hotărârea de a rupe (VIII). Când Lesbia decade cu totul, poetul îi aruncă invectivele din XXXVII și LVIII. Poate tot ei îi cere înapoi scrisorile de dragoste (XLII). După alte câteva invective, el înalță către zei rugăciunea din LXXVI, în care critica a întrezărit un sentiment aproape creștin. Ultima poezie din ciclul Lesbiei (XI) cuprinde cuvântul de adio al poetului către femeia care este încă «iubita lui».

Alături de ciclul Lesbiei, acela al călătoriei poetului în Orient cuprinde, afară de aluziile satirice la pretorii Memmius și Piso din X și XXVIII, poeziile XLVI (bucuria plecării din Bitinia), CI (scurtă elegie funerară la mormântul fratelui din Troada), XXXI (fericirea de-acasă, de la Sirmio) și, în sfârșit, IV (povestea corăbiei de pe malul lacului).

Același motiv al întoarcerii acasă dintr-o călătorie se găsește și în IX. Dar iată și alte subiecte, alte întâmplări din viața zilnică a poetului. În XXVII el cere să i se dea de băut, fără a face însă, ca Horațiu, o odă bahică, ci rămânând în sfera conversației familiare; în LIII un cuvânt de spirit la un proces, în XXXV o invitație la

Verona, făcută unui poet amic, în L amintirea unei conversații cu Calvus.

În alte piese, tonul devine satiric. Pe Asiniu Marucinul, care avea obiceiul să fure comesenilor șervetul, poetul îl amenință că-l va urmări cu «trei sute de endecasilabi» (XII); în XIV el atacă pe niște poetaștri contemporani (v. și XXII și XXXVI); și nu e vorba numai de poeți, ci și de oratori: poetul se duce la vila lui de la Tibur, ca să se lecuiască acolo de tusea pe care i-o pricinuise citirea discursului rostit de Sestius. Nici marele Cicero nu e cruțat, dacă faimoasa epigramă XLIX nu e admirativă, ci ironică: o ironie fină, acoperită, ca și ironia din XXVI ori din LXXXIV. Această ironie devine invectivă vehementă în epigramele scrise împotriva lui Mamurra (XXIX, LVII, XCIV, CXIV, CXV) și a iubitei lui, Ameana (XLI, XLIII), ca și în acele împotriva lui Cezar și Pompei (XXIX, XCIII), ori împotriva altor personaje pe care critica modernă nu le poate identifica: ele se numesc Furiu și Aureliu, Thalus, Gellius, Ravidus și alții, tineri depravați, rivali de-ai lui Catul.

După cum se vede din multiplicitatea motivelor – care corespund și diferitelor aspecte ale personalității poetice a lui Catul – zbuciumul vieții îi umple întreaga operă. Fie că e vorba de elegie, fie de poeme docte, de poezii ocazionale ori de epigrame, poetul, cu pasiunea, cu caracterele proprii talentului său, e prezent în operă: chiar în «epyllionul» de factură alexandrină LXIV el intervine în povestire, împărtășind durerea Ariadnei. Opera lui Catul este prin excelență lirică și el este cel mai mare poet liric latin, nu numai în înțelesul antic al cuvântului – avându-se în vedere metrele lirice întrebuințate de dânsul în limba latină – ci și în înțelesul modern, avându-se în vedere caracterul personal al operei sale. El a introdus, în același timp, în literatura cultă și acel ton familiar și intim, care era o noutate în lirica latină. Acestui ton îi corespunde în chip firesc și familiaritatea expresiei, iar în invectivă obscenitatea ei. Aceasta din urmă se explică și se justifică prin pasiunea fără frâu, dar totdeauna sinceră, a poetului. Ea este ceea ce simțul moral modern poate regreta în opera lui (deși arta nu lipsește în felul în care poetul a exprimat-o și deși ea este o caracteristică a întregii

satire antice); ea pune o delicată problemă de stil oricărui traducător al acestei opere[1].

T. N.

---

[1] Multe din poeziile lui Catul au fost traduse în limba română, mai ales cele din ciclul Lesbiei; unele dintre ele au avut chiar mai mulți traducători. În articolul nostru apărut în *Anuarul Institutului de Studii Clasice*, vol. II (1933-1935), Cluj, MCMXXXVI, pp. 79-97 și intitulat *Impresii și sugestii cu privire la câteva traduceri românești din Catul* se găsește o bibliografie a treducerilor românești din Catul până la data apariției articolului.

Pentru traducerea de față am utilizat edițiile și studiile mai însemnate din bibliografia catuliană mai veche sau mai nouă, printre ele și marea ediție în trei volume *Catullo Veronese, Prolegomeni, testo critico e traduzione di Giovanni Battista Pighi, Verona,* MDCCCCLXI (edizione promossa e patrocinata dalla cassa di risparmio di Verona, Vicenza e Belluno).

Q. VALERII CATVLLI

LIBER

I

Quoi dono lepidum novom libellum
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi: namque tu solebas
Meas esse aliquid putare nugas,
Iam tum cum ausus es unus Italorum
Omne aevum tribus explicare chartis
Doctis, Iuppiter, et laboriosis.
Quare habe tibi quidquid hoc libelli,
Qualecumque, quod o patrona virgo,
Plus uno maneat perenne saeclo.

II

Passer, deliciae meae puellae,
Quicum ludere, quem in sinu tenere,
Quoi primum digitum, dare adpetenti
Et acris solet incitare morsus,
Cum desiderio meo nitenti
Carum, nescioquid libet iocari
Vt solaciolum sui doloris,
Credo ut iam gravis acquiescat ardor:
Tecum ludere sicut ipsa possem
Et tristis animi levare curas!

* * *

Tam gratumst mihi quam ferunt puellae
Pernici aureolum fuisse malum,
Quod zonam soluit diu ligatam.

I[1]

Lui Corneliu Nepos[2]

Cui dau drăguțul volumaș de versuri,
Chiar nou-nouț și netezit cu ponce?[3]
Corneliu, ție: tu spuneai adese
Că sunt de preț nimicurile mele,
De când te-ai pus, dintre itali tu singur,
Să desfășori trecutu-n trei volumuri
Din greu muncite, pline de știință.
Oricât de mic, primește-mi volumașul
Așa cum e! Tu, vergură, patroană[4],
Mai mult de-un secol fă-mi-l să trăiască!

II

Către pasărea Lesbiei

O! pasăre, odorul dragii mele,
Cu care ea se joacă și pe care
O ține-ades la sân și-i dă într-una
Un vârf de deget, ca să i-l tot muște,
Când dorului meu scump, frumoasei mele,
Cu ce i-i drag îi vine să se joace,
Ca să-și aline-o clipă suferința,
Cred eu, să-și poată stâmpăra văpaia,
De m-aș putea și eu juca cu tine,
Ca să-mi astâmpăr chinul și tristețea!

M-aș bucura ca sprintena copilă[1]
Când mărul cel de aur îi descinse
Mult timp legatul brâu al fecioriei.

III

Lugete, o Veneres Cupidinesque,
Et quantumst hominum venustiorum.
Passer mortuus est meae puellae,
Passer, deliciae meae puellae,
Quem plus illa oculis suis amabat:
Nam mellitus erat suamque norat
Ipsa tam bene quam puella matrem
Nec sese a gremio illius movebat,
Sed circumsiliens modo huc modo illuc
Ad solam dominam usque pipiabat.
Qui nunc it per iter tenebricosum
Illuc, unde negant redire quemquam.
At vobis male sit, malae tenebrae
Orci, quae omnia bella devoratis:
Tam bellum mihi passerem abstulistis.
O factum male! io miselle passer!
Tua nunc opera meae puellae
Flendo turgiduli rubent ocelli.

IIII

Phaselus ille, quem videtis, hospites,
Ait fuisse navium celerrimus,
Neque ullius natantis impetum trabis
Nequisse praeter ire, sive palmulis
Opus foret volare sive linteo.
Et hoc negat minacis Adriatici

III

La moartea păsării[1]

Ah, plângeți, Cupidoni și Afrodite![2]
Să plângă toată firea simțitoare!
E moartă păsărica dragii mele,
A dragii mele scumpă desfătare,
Comoara ei, mai scumpă decât ochii!
Căci dulce-a fost! Ș-o cunoștea pe dânsa
Precum o fată își cunoaște muma.
Nu se mișca de lângă ea, sărmana,
Ci-n jurul ei sărind încoace,-ncòlo,
La dânsa numai ciripea într-una.
Acu-i pe drumu-nnegurat, spre locul
De unde nime nu se mai întoarce.
Blestem pe voi, întunecimi cumplite,
Care-nghițiți tot ce-i frumos pe lume!
Ce drăgălașă pasăre-mi luarăți!
Ce nenoroc! Sărmană păsărică!
De-aceea ochișorii dragii mele
S-au înroșit și sunt umflați de plânset!

IV[1]

Feluca[2]

Această navă, oaspeți, sub ochii voștri-aice,
Fu nava cea mai iute: ea singură ne zice
Că a putut întrece, pe umede cărări,
Oricare vas din lume, rătăcitor pe mări,
Cu pânze ori cu vâsle de trebuia să zboare.
Așa ne spune coasta cea amenințătoare

Negare litus, insulasve Cycladas
Rhodumque nobilem horridamque Thraciam
Propontida trucemve Ponticum sinum,
Vbi iste post phaselus antea fuit
Comata silva: nam Cytorio in iugo
Loquente saepe sibilum edidit coma.
Amastri Pontica et Cytore buxifer,
Tibi haec fuisse et esse cognitissima
Ait phaselus: ultima ex origine
Tuo stetisse dicit in cacumine,
Tuo imbuisse palmulas in aequore,
Et inde tot per inpotentia freta
Erum tulisse, laeva sive dextera
Vocaret aura, sive utrumque Iuppiter
Simul secundus incidisset in pedem;
Neque ulla vota litoralibus deis
Sibi esse facta, cum veniret a marei
Novissime hunc ad usque limpidum lacum.
Sed haec prius fuere: nunc recondita
Senet quiete seque dedicat tibi,
Gemelle Castor et gemelle Castoris.

V

Vivamus, mea Lesbia, atque amemus,
Rumoresque senum severiorum
Omnes unius aestimemus assis.
Soles occidere et redire possunt:
Nobis cum semel occidit brevis lux,
Nox est perpetua una dormienda.
Da mi basia mille, deinde centum,

A Hadriei, ne-o spune și Rodosul vestit,
Cumplita Propontidă[3], noianul vânzolit,
Cicladele și Pontul cel care te-nfioară,
Pe unde această navă a fost odinioară
Pădure înfrunzită. Pe muntele Citòr[4]
Frunzișul ei adese a fremătat ușor.
O! Pontică Amastri[5], Citòrule-nvăscute
Cu cimișir, aceste au fost și sunt știute
De tine, zice nava: ea-n piscul tău a stat
De când e lumea asta; pe urmă și–a muiat
Lopețile în apa talazurilor tale.
De-aici și-a dus stăpânul pe-nviforata cale,
Ori o mâna pe valuri din stânga vântul lin
Ori o mâna din dreapta, ori Jupiter din plin
Sufla pe marea largă în pânzele umflate.
Și nava, care tocmai din ape depărtate
Și pân-aici, în lacul cel limpede veni,
La zeii de pe maluri prinoase nu jertfi[6].
Dar cum trecură toate! Azi, dată la o parte,
Îmbătrânește nava și-n liniștea-i de moarte,
Ea vi se-nchină vouă, frați Gemeni, Dioscuri![7]

V

Lesbiei

Să ne iubim, o! Lesbia mea scumpă,
Și să trăim! Pe ce șoptesc bătrânii
Posomorâți noi nici un ban să nù dăm!
Căci soarele apune și răsare,
Dar când s-a stins văpaia vieții scurte,
Atunci dormim pe veci o noapte lungă.
Dă-mi sărutări o mie,-apoi o sută

Dein mille altera, dein secunda centum,
Deinde usque altera mille, deinde centum.
Dein, cum milia multa fecerimus,
Conturbabimus illa, ne sciamus,
Aut nequis malus invidere possit,
Cum tantum sciet esse basiorum.

VI

Flavi, delicias tuas Catullo,
Nei sint inlepidae atque inelegantes,
Velles dicere, nec tacere posses.
Verum nescioquid febriculosi
Scorti diligis: hoc pudet fateri.
Nam te non viduas iacere noctes
Nequiquam tacitum cubile clamat
Sertis ac Syrio fragrans olivo,
Pulvinusque peraeque et hic et ille
Attritus, tremulique quassa lecti
Argutatio inambulatioque.
Nam nil stupra valet, nihil, tacere.
Cur? non tam latera ecfututa pandas,
Nei tu quid facias ineptiarum.
Quare quidquid habes boni malique,
Dic nobis. volo te ac tuos amores
Ad caelum lepido vocare versu.

Și iar o mie ș-apoi iar o sută,
Pe urmă altă mie, altă sută!
Când la sfârșit mai multe mii vom face,
Le-om încurca, să nu le dăm de capăt,
Ca nu cumva să ne deoache-un dùșman,
Știind ce mult ne-am sărutat, iubito!

VI

Lui Flaviu[1]

De n-ar fi fără grație și farmec,
O! Flaviu, tu mi-ai spune cine este
A ta iubită: n-ai tăcea din gură.
Dar tu iubești nu știu ce jigărită
De fată ș-a o spune ți-e rușine.
Doar nopțile nu dormi tu singur: asta
O strigă patu-mbălsămat de floare
Și de miresme (el zadarnic tace!)
Și pernele turtite amândouă,
Și scârțâitul patului ce umblă,
Stricat și rupt, încoace și încolo.
S-ascunzi desfrâul la nimic n-ajută.
Să-ți spun de ce? Tu dac-ai fi cuminte,
N-ai fi cu trupul istovit, o! Flaviu.
Deci spune-mi de-i frumoasă ori urâtă
Drăguța ta: în versuri drăgălașe
Vreau pe-amândoi să vă ridic la ceruri.

VII

Quaeris, quot mihi basiationes
Tuae, Lesbia, sint satis superque.
Quam magnus numerus Libyssae arenae
Lasarpiciferis iacet Cyrenis,
Oraclum Iovis inter aestuosi
Et Batti veteris sacrum sepulcrum,
Aut quam sidera multa, cum tacet nox,
Furtivos hominum vident amores,
Tam te basia multa basiare
Vesano satis et super Catullost,
Quae nec pernumerare curiosi
Possint nec mala fascinare lingua.

VIII

Miser Catulle, desinas ineptire,
Et quod vides perisse perditum ducas.
Fulsere quondam candidi tibi soles,
Cum ventitabas quo puella ducebat
Amata nobis quantum amabitur nulla.
Ibi illa multa tum iocosa fiebant,
Quae tu volebas nec puella nolebat.
Fulsere vere candidi tibi soles.
Nunc iam illa non vult: tu quoque, inpotens, noli
Nec quae fugit sectare, nec miser vive,
Sed obstinata mente perfer, obdura.
Vale, puella. iam Catullus obdurat,

VII

Lesbiei

Mă-ntrebi tu câte sărutări de-a' tale
Mi-ar fi de-ajuns și de rămas, iubito!
Cât e nisipul Libiei de lângă
Cirena, țara cea bogată-n silfiu[1],
De la mormântul sfânt al lui moș-Batus[2]
La templul ars de soare al lui Joe,
Și câte stele văd, când tace noaptea,
A' oamenilor tăinuite-amoruri,
Atâtea sărutări i-ar fi destule
Și lui Catul, nebunul, de la tine,
Ca dùșmanii să nu le dea de capăt,
Și nici vreo limbă rea să le deoache!

VIII

Lui însuși[1]

Sărman ce ești, Catùle, nu-ți mai ieși din fire,
Socoate ca pierdută pierduta fericire!
Ți-au strălucit și zile senine altădată,
Când te chema la sine femeia adorată
Cum nu va fi vreodată pe-acest pământ femeia.
Ce nebunii, Catùle, făceam pe vremea ceea!
Tot ce voiai tu însuți, și ea voia îndată.
Ți-au strălucit și zile senine altădată!
Ea nu mai vrea acuma: nici tu, ieșit din fire,
N-o urmări, căci fuge, și nu trăi-n mâhnire,
Ci cu-ndărătnicie tu rabdă și fii tare!
Adio, dar, iubito! Catul de-acum e tare:

Nec te requiret nec rogabit invitam:
At tu dolebis, cum rogaberis nulla.
Scelesta, vae te! quae tibi manet vita!
Quis nunc te adibit? cui videberis bella?
Quem nunc amabis? cuius esse diceris?
Quem basiabis? cui labella mordebis?
At tu, Catulle, destinatus obdura.

VIIII

Verani, omnibus e meis amicis
Antistans mihi milibus trecentis,
Venistine domum ad tuos Penates
Fratresque unanimos anumque matrem?
Venisti. o mihi nuntii beati!
Visam te incolumem audiamque Hiberum
Narrantem, loca, facta, nationes,
Vt mos est tuus, adplicansque collum
Iocundum os oculosque suaviabor.
O quantumst hominum beatiorum,
Quid me laetius est beatiusve?

X

Varus me meus ad suos amores
Visum duxerat e foro otiosum,
Scortillum, ut mihi tum repente visumst,
Non sane inlepidum neque invenustum.

De nu vrei, nu te cată, nu-ți cade la picioare.
Dar tu amar vei plânge când nu vei fi rugată.
Ce viață îți rămâne, femeie blestemată?
Cui vei părea frumoasă? Și singură cu tine,
A cui vei fi? Pe cine vei mai iubi? Pe cine
Vei săruta mușcându-l pe buze cu-nfocare?
Dar tu, Catùle, rabdă, fii neclintit și tare!

IX

Lui Veraniu[1]

Tu, cel mai scump dintre amici, Veràniu,
De-ar fi trei sute chiar de mii cu toții,
Să fi venit la vatra ta acasă,
La frații dragi, la mama ta batrână?
Da! ai venit. Ce veste bună-i asta!
Eu te-oi vedea, te-oi auzi vorbindu-mi
De lucruri, de popoare și de locuri
Din Spania, și-nlănțuindu-ți gâtul,
Te-oi săruta pe ochi, pe fața dulce.
Din fericiții de pe lumea asta,
Ca mine cine-i fericit și vesel?

X

La iubita lui Varus[1]

Cum stam odată-n for așa degeaba,
Mă duse Varus ca să-i văd iubita:
O fată care-ntâi când am văzut-o,
Nu mi-a părut fără de nuri și farmec.

Huc ut venimus, incidere nobis
Sermones varii, in quibus, quid esset
Iam Bithynia, quo modo se haberet,
Ecquonam mihi profuisset aere.
Respondi id quod erat, nihil neque ipsis
Nec praetoribus esse nec cohorti,
Cur quisquam caput unctins referret,
Praesertim quibus esset inrumator
Praetor, non faciens pili cohortem.
'At certe tamen, inquiunt, quod illic
Natum dicitur esse, conparasti
Ad lecticam homines.' ego, ut puellae
Vnum me facerem beatiorem,
'Non' inquam 'mihi tam fuit maligne,
Vt, provincia quod mala incidisset,
Non possem octo homines parare rectos.'
At mi nullus erai nec hic neque illic,
Fractum qui veteris pedem grabati
In collo sibi collocare posset.
Hic illa, ut decuit cinaediorem,
'Quaeso' inquit 'mihi, mi Catulle, paulum
Istos. commode enim volo ad Sarapim
Deferri.' 'minime' inquii puellae;

* * *

'Istud quod modo dixeram me habere,
Fugit me ratio: meus sodalis
Cinnast Gaius, is sibi paravit.
Verum, utrum illius an mei, quid ad me?
Vtor tam bene quam mihi pararim.
Sed tu insulsa male ac molesta vivis,
Per quam non licet esse negligentem.'

Acolo cum ajungem vine vorba
De fel de fel de lucruri: «în ce stare-i
Bitinia și cum e țara asta?
Și dacă m-am ales cu bani de-acolo»?[2]
Eu i-am răspuns, cum și era, că nimeni,
Nici prètorii, nici soții din cohortă
N-au nici cu ce să-și ungă bine părul,[3]
Când, mai cu seamă, un mișel e pretor,
Ce nici un preț nu pune pe cohortă.
—«Dar tu măcar ți-ai cumpărat, spun dânșii,
Ce se găsește-n țara ceea: oameni
Pentru lectìcă.» Atunci, în ochii fetei
Ca să mă fac că-s mai bogat ca ceìlalți,
Zic: «Nu mi-a mers așa de rău, să nu pot
Să-mi cumpăr din provincia aceasta
Așa de proastă, opt voinici ca bradul».
(Dar eu n-aveam nici unul, nicăierea,
Măcar să poată ridica pe umăr
Piciorul rupt al unei vechi lectice!)
Atunce ea ca o nerușinată,
Mi-a zis: «Te rog, Catùle, dă-mi-i mie
Puțin pe sclavii tăi: vreau să mă ducă
La templul lui Seràpis». «Stai» zic fetei,

«Ți-am spus că sunt ai mei, dar socoteala
Eu am greșit-o: un prieten, Cinna,
I-a cumpărat pe oameni, pentru dânsul,
Că sunt ai lui ori sunt ai mei, ce-mi pasă?
Ca și de-ai mei mă folosesc de dânșii.
Dar tu n-ai nici un haz, nesuferito:
Să fie-un om uituc nu-i dai tu voie?»

XI

Furi et Aureli, comites Catulli,
Sive in extremos penetrabit Indos,
Litus ut longe resonante Eoa
Tunditur unda,
Sive in Hyrcanos Arabesve molles,
Seu Sacas sagittiferosve Parthos,
Sive qua septemgeminus colorat
Aequora Nilus,
Sive trans altas gradietur Alpes,
Caesaris visens monimenta magni,
Gallicum Rhenum, horribile aequor ulti-
mosque Britannos,
Omnia haec, quaecumque feret voluntas
Caelitum, temptare simul parati,
Pauca nuntiate meae puellae
Non bona dicta.
Cum suis vivat valeatque moechis,
Quos simul conplexa tenet trecentos,
Nullum amans vere, sed identidem omnium
Ilia rumpens:
Nec meum respectet, ut ante, amorem,
Qui illius culpa cecidit velut prati
Vltimi flos, praeter eunte postquam
Tactus aratrost.

XI

Lui Furiu și lui Aureliu[1]

Voi, care lui Catul i-ați fi tovarăși
Dac-ar răzbate el până departe,
La inzi, pe unde bat în țărm talazuri
Clocotitoare,
Sau la hircani[2] și la arabii leneși
La sagi[3], la parții înarmați cu suliți,
Pân' la noianul tulburat de Nilul
Cu șapte brațe,
Ori dac-ar trece peste Alpi, să vadă
Ale lui Cezar glorioase urme
Și Rinul galic, pe britanii groaznici
De peste lume;
Și sunteți gata să-nfruntați cu mine
Tot ceea ce mi-ar da să sufăr zeii,
Să-i spune-ți dragii mele două vorbe,
Și nu prea bune:
Cu-amanții ei să fie fericită!
Trei sute sunt, pe toți îi strânge-n brațe,
Făr-a iubi vreunul, dar îi stoarce
Pe toți de vlagă.
La dragostea-mi să nu se mai gândească:
Ea a murit, din vina ei, ca floarea
Pe-o margine de lan, pe care-o taie
Când trece plugul.

XII

Marrucine Asini, manu sinistra
Non belle uteris in ioco atque vino:
Tollis lintea neglegentiorum.
Hoc salsum esse putas? fugit te, inepte:
Quamvis sordida res et invenustast.
Non credis mihi? crede Polioni
Fratri, qui tua furta vel talento
Mutari velit: est enim leporum.
Disertus puer ac facetiarum.
Quare aut hendecasyllabos trecentos
Expecta aut mihi linteum remitte,
Quod me non movet aestimatione,
Verumst mnemosynum mei sodalis.
Nam sudaria Saetaba ex Hibereis
Miserunt mihi muneri Fabullus
Et Veranius: haec amem necessest
Vt Veraniolum meum et Fabullum.

XIII

Cenabis bene, mi Fabulle, apud me
Paucis, si tibi di favent, diebus,
Si tecum attuleris bonam atque magnam
Cenam, non sine candida puella
Et vino et sale et omnibus cachinnis.
Haec si, inquam, attuleris, venuste noster,
Cenabis bene: nam tui Catulli

XII[1]

Lui Asiniu Marucinul[2]

Asiniu Marucine, tu cu stânga
La vin și glume faci ce nu se cade:
Cui nu ia seama bine-i furi șervetul.
Crezi tu că asta are haz, neroade?
Te-nșeli. E-un lucru grosolan și josnic.
Tu nu mă crezi? Pe Pollio tu crede-l,
Pe frate-tău: chiar un talant băiatul
Ar da răscumpărând a tale furturi.
El știe doar ce-i spiritul și gluma.
Deci ori te-așteaptă tu la vreo trei sute
De endecasilabi ori dă-mi șervetul!
Nu că-i ceva de mare preț, dar este
O amintire de la un prieten:
E o năframă din Setaba[3] tocmai,
Din Spania, trimisă de Veraniu
Și de Fabùl[4], și trebuie să-mi fie
Ca și Veraniu și Fabùl de scumpă.

XIII

Lui Fabùl

Tu vei cina la mine de minune,
În scurtă vreme, de-ți ajută zeii,
Dac-ai s-aduci, Fabùle,-o cină bună
Și din belșug, o fată drăgălașă
Și hohote de râs și vin și glume.
Tu, dragul meu, de-o să le-aduci aceste,
Ți-o spun, cina-vei bine: de păianjeni

Plenus sacculus est aranearum.
Sed contra accipies meros amores
Seu quid suavius elegantiusvest:
Nam unguentum dabo, quod meae puellae
Donarunt Veneres Cupidinesque,
Quod tu cum olfacies, deos rogabis,
Totum ut te faciant, Fabulle, nasum.

XIIII

Ni te plus oculis meis amarem,
Iocundissime Calve, munere isto
Odissem te odio Vatiniano:
Nam quid feci ego quidve sum locutus,
Cur me tot male perderes poetis?
Isti di mala multa dent clienti,
Qui tantum tibi misit inpiorum.
Quod si, ut suspicor, hoc novum ac repertum
Munus dat tibi Sulla litterator,
Non est mi male, sed bene ac beate,
Quod non dispereunt tui labores.
Di magni, horribilem et sacrum libellum
Quem tu scilicet ad tuum Catullum
Misti, continuo ut die periret,
Saturnalibus, optimo dierum!
Non non hoc tibi, salse, sic abibit:
Nam, si luxerit, ad librariorum.
Curram scrinia, Caesios, Aquinos,
Suffenum, omnia colligam venena,
Ac te his suppliciis remunerabor.
Vos hinc interea (valete) abite

E plină punga lui Catul acuma!
În schimb primi-vei dragostea-mi curată,
Ba chiar ceva și mài ales, mài dulce:
Parfumul cel pe care-a mea iubită
Îl are de la Cupidoni și Grații.
Când ai să-l mìroși, vei ruga toți zeii
Să mi te facă numai nas, Fabùle!

XIV

Lui Calvus[1]

De nu mi-ai fi, o! scumpul meu prieten,
Mai drag și decât ochii, pentru darul
Acesta, te-aș urî ca și Vatiniu[2].
Ah! Ce-am spus eu și ce păcat făcut-am,
Să mă ucizi cu-atâția poetaștri?
Să-l bată zeii pe clientul care
Ți i-a trimis! Profanatori de versuri!
Dar dacă Sulla-ți dete ție darul
Acesta, cum socot, găsit cu trudă
Și nou, nu mă mai supăr, ba sunt vesel
Că munca ta nu piere-n vânt degeaba.
Grozavă carte, Doamne, blestemată!
Tu i-ai trimis-o lui Catul, desigur
Ca el pe loc să moară chiar în ziua
De Saturnale[3], ziua cea mai bună!
Glumețule, nu! asta n-o să-ți meargă:
Cum s-o crăpa de ziuă, mă voi duce
Pe la librari, voi strânge tot veninul:
Aquini și Cesii, versuri de Suffenus[4];
Îți voi plăti și eu cu-aceste chinuri.
Iar voi acolo să plecați, de unde

Illuc, unde malum pedem attulistis,
Saecli incommoda, pessimi poetae.

XIIII[b]

Siqui forte mearum ineptiarum
Lectores eritis manusque vestras
Non horrebitis admovere nobis,

* * *

XV

Commendo tibi me ac meos amores,
Aureli. veniam peto pudentem,
Vt, si quicquam animo tuo cupisti,
Quod castum expeteres et integellum,
Conserves puerum mihi pudice,
Non dico a populo: nihil veremur
Istos, qui in platea modo huc modo illuc
In re praetereunt sua, occupati:
Verum a te metuo tuoque pene
Infesto pueris bonis malisque.
Quem tu qua lubet, ut iubet, moveto,
Quantum vis, ubi erit foris, paratum:
Hunc unum excipio, ut puto, pudenter.
Quod si te mala mens furorque vecors
In tantam inpulerit, sceleste, culpam,
Vt nostrum insidiis caput lacessas,
A tum te miserum malique fati,
Quem attractis pedibus patente porta
Percurrent raphanique mugilesque.

Nemernici pași adusu-v-au încoace,
Al veacului prăpăd, cârpaci de versuri!

XIV[b]

De veți citi nimicurile mele
Și n-o să vă-nfricați a vă atinge
Cu mâinile de ele...[1]

XV

Lui Aureliu[1]

În paza ta mă dau pe mine însumi
Ș-al meu amor. Îți cer atâta numai:
Dac-ai iubit vreodată și iubirea
Tu ai dorit să-ți fie ne-ntinată,
Păzește-mi tu nepângărit drăguțul
Nu zic de lume: mie nu mi-i frică
De cei ce-n piață umblă după treburi
Încoace,-ncolo; mie-mi este frică
De mădularul tău, care-i prăpădul
Copiilor și buni și răi. Tu mișcă-l
Oriunde-ți place ție, cum îți place
Și oricât vrei, când o să-ți vie bine!
Dar de copil să nu te legi; eu nù-ți cer
Prea mult! Iar dacă mintea ta nebună
Nelegiuit ce ești, te va împinge
Să-mi pui tu curse mie, vai! atunce
Amar și vai de tine ce te-așteaptă:
Cu coapsele în lături au să-ți intre
Chefali și hrean prin ușa cea deschisă![2]

XVI

Pedicabo ego vos et inrumabo,
Aureli pathice et cinaede Furi,
Qui me ex versiculis meis putastis,
Quod sunt molliculi, parum pudicum.
Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum, versiculos nihil necessest,
Qui tum denique habent salem ac leporem,
Si sunt molliculi ac parum pudici
Et quod pruriat incitare possunt,
Non dico pueris, sed his pilosis,
Qui duros nequeunt movere lumbos.
Vos, quom milia multa basiorum
Legistis, male me marem putatis?
Pedicabo ego vos et inrumabo.

XVII

O Colonia, quae cupis ponte ludere longo,
Et salire paratum habes, sed vereris inepta
Crura ponticuli assulis stantis in redivivis,
Ne supinus eat cavaque in palude recumbat;
Sic tibi bonus ex tua pons libidine fiat,
In quo vel Salisubsili sacra suscipiantur:
Munus hoc mihi maximi da, Colonia, risus.
Quendam municipem meum de tuo volo ponte
Ire praecipitem in lutum per caputque pedesque,
Verum totius ut lacus putidaeque paludis

XVI[1]

Lui Aureliu și lui Furiu

Mi-oi bate joc și râs de voi mi-oi face,
Stricaților, o! Furiu ș-Aureliu!
Voi m-ați crezut un desfrânat fiindcă
Sunt cam lascive versurile mele?
Poetul cel pios, èl se cuvine
Să fie cast, nu versurile sale,
Căci ele-atunci au sare și au farmec
Când nu au nici un frâu și sunt lascive,
Ș-atunci când sunt în stare să-i ațâțe
N-oi zice pe băieți, ci pe păroșii
Ce nu-și mai mișcă șalele-amorțite.
Voi credeți că eu nu-s bărbat fiindcă
Mii de săruturi mi-ați găsit în versuri?
Mi-oi bate joc și râs de voi mi-oi face.

XVII

Unei colonii[1]

Tu, ce pe podul tău cel lung vrei să petreci în veselie
Și gata ești a dănțui, însă te temi, o! colonie,
De stâlpii bietului tău pod, ce-n scânduri vechi se ține-abia,
Să nu se ducă în adânc, să cadă în băltoaca ta,
Un pod pe placul tău de bun, ah! dac-ar fi să-ți poți tu face,
Pe care Salii[2], chiar și ei, cu sfântul lor alai să joace!
Dar fă-mă să privesc ceva de care-aș face-un haz nespus:
Pe-un cetățean din țara mea vreau, de pe podul tău, de sus,
Să-l văd căzând colò-n noroi, cu cap cu tot și cu picioare,
Și chiar acolo unde e adâncul mlaștinii mai mare

Lividissima maximeque est profunda vorago.
Insulsissimus est homo, nec sapit pueri instar
Bimuli tremula patris dormientis in ulna.
Quoi cum sit viridissimo nupta flore puella
(Et puella tenellulo delicatior haedo,
Adservanda nigerrimis diligentius uvis),
Ludere hanc sinit ut lubet, nec pili facit uni,
Nec se sublevat ex sua parte, sed velut alnus
In fossa Liguri iacet suppernata securi,
Tantundem, omnia sentiens quam si nulla sit usquam,
Talis iste meus stupor nil videt, nihil audit,
Ipse qui sit, utrum sit an non sit, id quoque nescit.
Nunc eum volo de tuo ponte mittere pronum,
Si pote stolidum repente excitare veternum
Et supinum animum in gravi derelinquere caeno,
Ferream ut soleam tenaci in voragine mula.

XVIII-XXI

Aureli, pater essuritionum,
Non harum modo, sed quot aut fuerunt
Aut sunt aut aliis erunt in annis
Pedicare cupis meos amores.
Nec clam: nam simul es, iocaris una,
Haeres ad latus omnia experiris.
Frustra: nam insidias mihi instruentem
Tangam te prior inrumatione.
Atque id si faceres satur, tacerem:

Ș-al tău noroi mirositor mai galben e și mai verzui.
E-un nătărău cum nu găsești! Și minte n-are-n capul lui
Nici cât copilul de doi ani, ce doarme-n brațe l-al său tată.
El de soție și-a luat un drăgălaș bujor de fată,
Mai fragedă decât un ied, o fată ce-ar fi trebuit
Păzită de bărbatul ei ca strugurul cel pârguit!
Dar el să zburde peste tot, de capul ei, mereu o lasă,
Și de la locul lui, din pat, nu se urnește: nici nu-i pasă;
Cum zace un arin în șanț, dat de secure jos, la fel
Buștean stă dânsul, ca și cum ea nici n-ar fi pe lângă el!
Nimic nu vede prostul meu, nimic n-aude și nu știe
Nici cine-i el, nici dacă-i viu ori dacă-i mort. O! colonie,
Eu vreau acum pe-acest nerod cu capu-n jos a-l arunca
De còlo, de pe podul tău, doar o să-și poată scutura
Deodată neghiobia lui și, ca o mulă care-și lasă
Potcoava-ntr-un noroi cleios, așa-n băltoaca ta grețoasă
Și el să-și lase lenea lui!

XVIII-XX[1]

XXI

Lui Aureliu

O! Aureliu, tu care ești tata
Flămânzilor de azi și de-altădată
Ș-al celor care vor mai fi de-acuma,
Tu arzi de dor să-mi pângărești iubitul,
Și nu pe-ascuns: tu stai, te joci cu dânsul;
Nedezlipit de el, le-ncerci pe toate.
Dar e-n zadar, căci de-mi întinzi tu curse,
Eù mai întâi mi-oi face râs de tine.
Măcar de-ai face-o tu sătul! N-aș zice

Nunc ipsum id doleo, quod essurire,
A me me, puer et sitire discet.
Quare desine, dum licet pudico,
Ne finem facias, sed inrumatus.

XXII

Suffenus iste, Vare, quem probe nosti,
Homost venustus et dicax et urbanus,
Idemque longe plurimos facit versus.
Puto esse ego illi milia aut decem aut plura
Perscripta, nec sic ut fit in palimpseston
Relata: chartae regiae, novei libri,
Novei umbilici, lora rubra, membrana
Derecta plumbo, et pumice omnia aequata.
Haec cum legas tu, bellus ille et urbanus
Suffenus unus caprimulgus aut fossor
Rursus videtur: tantum abhorret ac mutat.
Hoc quid putemus esse? qui modo scurra
Aut siquid hac re scitius videbatur,
Idem infacetost infacetior rure,
Simul poemata attigit, neque idem umquam
Aequest beatus ac poema cum scribit:
Tam gaudet in se tamque se ipse miratur.
Nimirum idem omnes fallimur, nequest quisquam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Possis. suus cuique attributus est error:
Sed non videmus, manticae quod in tergost.

Nimic, dar mi-i că va-nvăța copilul
Să rabde și de foame și de sete.
Deci, cât mai poți scăpa curat, sfârșește-o,
Să n-o sfârșești batjocorit de mine!

XXII[1]

Suffenus

Acest Suffenus, Vare[2], pe care-l știi prea bine,
E-un om și plin de farmec și plin de haz. Ce fin e!
Ba el și versuri face. Și câte! Nu mai știi!
Eu cred că are scrise mai mult de zece mii,
Și nu, precum se face, pe palimpsest[3] copiate:
Hârtie scumpă, suluri, foi de papyrus, toate
Sunt nouă, panglici roșii[4] și pergament luxos,
Tot, liniat cu plumbul și netezit frumos![5]
Dar când citești ce scrie acel Suffenus, care
Era un om de spirit și fin, cioban îți pare
Și rustic; parcă-i altul: atâta-i de schimbat!
Ce crezi că-i asta oare? Părea un rafinat,
Ba, de se poate, încă mai mult; ș-acuma, iată,
De versuri cum s-apucă, același om, deodată,
Ce grosolan îți pare! așa-i de necioplit!
Când scrie vreo poemă, atunci e fericit:
Așa de mult s-admiră și-i încântat de sine!
Da, noi greșim cu toții la fel și-n fiecine
Măcar un mic Suffenus oricând tu poți vedea.
Oricărui om natura i-a dat scăderea sa,
Dar traista cu păcate
Noi n-o vedem în spate![6]

XXIII

Furei, quoi neque servos est neque arca
Nec cimex neque araneus neque ignis,
Verumst et pater et noverca, quorum
Dentes vel silicem comesse possunt,
Est pulchre tibi cum tuo parente
Et cum coniuge lignea parentis.
Nec mirum: bene nam valetis omnes,
Pulchre concoquitis, nihil timetis,
Non incendia, non graves ruinas,
Non furta inpia, non dolos veneni,
Non casus alios periculorum.
Atqui corpora sicciora cornu
Aut siquid magis aridumst habetis
Sole et frigore et essuritione.
Quare non tibi sit bene ac beate?
A te sudor abest, abest saliva,
Mucusque et mala pituita nasi.
Hanc ad munditiem adde mundiorem,
Quod culus tibi purior salillost,
Nec toto decies cacas in anno,
Atque id durius est faba et lapillis;
Quod tu si manibus teras fricesque,
Non umquam digitum inquinare possis.
Haec tu commoda tam beata, Furi,
Noli spernere nec putare parvi,
Et sestertia quae soles precari
Centum desine: nam sat es beatus.

XXIII

Lui Furiu

Nici ladă n-ai de bani, nici sclav, o! Furiu,
Nici foc, păduchi de lemn și nici păianjeni,
Dar ai o mamă vitregă ș-un tată
Ce pot cu dinții să fărâme pietre.
Bine-o mai duci și tu ș-al tău părinte
Și soața lui, ca lemnul de uscată.
Nu-i de mirare: sănătoșii cu toții,
Ce bine mistuiți! Voi nu vă temeți
De prăbușiri de case, de incendii,
Nici de venin înșelător, de crime
Ori alte întâmplări periculoase.
Iar trupul vi-i uscat așa cum nu e
Nici osul și nici altceva pe lume
De frig, de soare și de-atâta foame.
Cum să nu fii tu fericit și vesel?
N-ai nici sudoare, nici salivă-n gură,
Tu n-ai nici muci și nici nu-ți curge nasul.
La asta tu să mai adaugi una:
Ca solnița curat îți e șezutul,
Pe an de zece ori nù ieși afară,
Ș-atunci ca bobul numai sau ca piatra,
Și poți oricât să-l strângi, să-l freci cu mâna,
Tot n-ai s-ajungi a te umplea pe-un deget.
Nu lepăda aceste mari foloase
Și nu le socoti ca o nimică!
Deci suta cea de mii tu n-o mai cere[1],
Căci ești destul de fericit, o! Furiu.

XXIIII

O qui flosculus es Iuventiorum,
Non horum modo, sed quot aut fuerunt
Aut posthac aliis erunt in annis,
Mallem divitias Midae dedisses
Isti, quoi neque servus est neque arca,
Quam sic te sineres ab illo amari.
'Qui? non est homo bellus?' inquies. est:
Sed bello huic neque servos est neque arca.
Hoc tu quam lubet abice elevaque:
Nec servom tamen ille habet neque arcam.

XXV

Cinaede Thalle, mollior cuniculi capillo
Vel anseris medullula vel imula oricilla
Vel pene languido senis situque araneoso,
Idemque Thalle turbida rapacior procella,
Cum diva munerarios ostendit oscitantes,
Remitte pallium mihi meum, quod involasti,
Sudariumque Saetabum catagraphosque Thynos,
Inepte, quae palam soles habere tamquam avita.
Quae nunc tuis ab unguibus reglutina et remitte,
Ne laneum latusculum manusque mollicellas
Inusta turpiter tibi flagella conscribillent,
Et insolenter aestues velut minuta magno
Deprensa navis in mari vesaniente vento.

XXIV[1]

Lui Iuventiu

Tu, floare a Iuventilor de astăzi
Ș-a celor care-au fost ș-au să mai fie,
Mai bine i-ai fi dat acestui Furiu,
Ce n-are sclav, nici ladă de pus banii,
Averile lui Midas[2] din poveste,
Dcât să-l lași să te iubească astfel.
— «Cum? Nu-i un om drăguț?» vei zice. — Este,
Dar n-are sclav, nici ladă de pus banii.
Zi tu cât vrei că asta nu-i nimica:
El n-are sclav, nici ladă de pus banii!

XXV[1]

Lui Thalus

Mai moale ca blănița de iepuraș, o! Thale,
Ca sfârcul urechiușei ori măduva cea moale,
Ca pânza de păianjen, ca mădularul moale
De om bătrân, răpareț ca apriga furtună
Când vezi căscând berbanții sub licărul de lună,
Dă-mi înapoi mantaua furată de la mine,
Năframa din Setaba[2], ștergarele bitine![3]
Tot spui că-s moștenite? Așa tot spui, cretine?
Desprinde-le din gheare și dă-mi–le-napoi,
Să nu-ți însemne biciul rușini usturătoare
Pe coastele ca lâna, pe-a' tale brațe moi,
Și ca o navă mică pe vânzolita mare
Cuprinsă de furtună să mi te zbați apoi!

XXVI

Furi, villula nostra non ad Austri
Flatus opposita st neque ad Favoni
Nec saevi Boreae aut Apeliotae,
Verum ad milia quindecim et ducentos.
O ventum horribilem atque pestilentem!

XXVII

Minister vetuli puer Falerni
Inger mi calices amariores,
Vt lex Postumiae iubet magistrae,
Ebriosa acina ebriosioris.
At vos quo lubet hinc abite, lymphae
Vini pernicies, et ad severos
Migrate: hic merus est Thyonianus.

XXVIII

Pisonis comites, cohors inanis
Aptis sarcinulis et expeditis,
Verani optime tuque mi Fabulle,
Quid rerum geritis? satisne cum isto
Vappa frigoraque et famem tulistis?

XXVI

Lui Furiu

Căsuța ta n-o bate nici Aùstrul,
Nici Crivățul turbat, nici Răsăritul[1],
Și nici Zefirul, nu! ci datoria
De cincisprezece mii și două sute.
Ce vânt cumplit ș-aducător de ciumă!

XXVII

La un ospăț

Tu, care torni Falernul vechi, copile,
Cu vin mai tare cupele să-mi umpli!
Așa-i de la Postumia porunca,
Regina noastră[1], beată ca un strugur!
Iar apa să se ducă unde-i place,
Că ea-i prăpădul vinului. Să plece
La oamenii cei cumpătați! Aice
Să fie vin curat!

XXVIII

Lui Veraniu și lui Fabul[1]

Voi, soți cu punga goală din cohorta
Lui Piso și cu sarcini ușurele,
Veraniu, dragul meu, și tu, Fabùle,
Cum o mai duceți voi? Cu-acest nemernic
Ați suferit destul și frig și foame?

Ecquidnam in tabulis patet lucelli
Expensum, ut mihi, qui meum secutus
Praetorem refero datum lucello
'O Memmi, bene me ac diu supinum
Tota ista trabe lentus inrumasti.'
Sed, quantum video, pari fuistis
Casu: nam nihilo minore verpa
Farti estis, pete nobiles amicos.
At vobis mala multa di deaeque
Dent, opprobria Romulei Remique.

XXVIIII

Quis hoc potest videre, quis potest pati,
Nisi inpudicus et vorax et aleo,
Mamurram habere quod Comata Gallia
Habebat ante et ultima Britannia?
Cinaede Romule, haec videbis et feres?
Es inpudicus et vorax et aleo.
Et ille nunc superbus et superfluens
Perambulabit omnium cubilia
Vt albulus columbus aut Adoneus?
Cinaede Romule, haec videbis et feres?
Es inpudicus et vorax et aleo.
Eone nomine, imperator unice,
Fuisti in ultima occidentis insula,
Vt ista vostra defututa Mentula
Ducenties comesset aut trecenties?
Quid est alid sinistra liberalitas?
Parum expatravit an parum eluatus est?
Paterna prima lancinata sunt bona:

Și în registre ce-ați pus la venituri?
Tot cheltuieli?[2] Și eu, mergând cu-n pretor,
Am pus ce-am dat din pungă la primituri!
O! Memiu, cu desfrâul tău, în voie
Râs ți-ai făcut de mine mult și bine!
Dar cum văd eu, la fel voi ați pățit-o,
La fel ați înghițit-o, ca și mine.
Mai umblă tu după amici de viță!
Ah, bată-vă zeițele și zeii,
Rușine a lui Romulus și Remus!

XXIX

Mamurra[1]

Cine-ar putea să vadă, să rabde așa ceva,
(Doar un pervers, un lacom sau un escroc cumva):
Mamurra are-atâta avere adunată,
Cât n-au avut britanii și Galia Comată![2]
Tu vezi și rabzi, o! Romul[3], stricatule? Dar bine,
Chiar îmbuibatul cela, ce nu-și încape-n sine,
Să intre-așa prin toate alcovurile, el,
Ca un frumos Adonis, un càndid porumbel?
Stricatule, o! Romul, tu rabzi, dar vezi prea bine:
Ești un pervers, un lacom, escroc făr' de rușine!
De-aceea, căpitane, așa cum alții nu-s,
Ai fost în cel din urmă ostrov de la Apus[4],
Ca destrămatul vostru[5], cu vlaga istovită,
La zeci de milioane într-una să înghită?
Sinistră dărnicie! Puțin a risipit
Mamurra cu desfrâul? Puțin a înghițit?
Întâi tocă averea de tatu-su lăsată:
A doua pradă, Pontul[6]; pe urmă cea furată

Secunda praeda Pontica: inde tertia
Hibera, quam scit amnis aurifer Tagus.
Timentne Galliae hunc, timent Britanniae?
Quid hunc malum fovetis? aut quid hic potest,
Nisi uncta devorare patrimonia?
Eone nomine urbis, o potissimei
Socer generque, perdidistis omnia?

XXX

Alfene inmemor atque unanimis false sodalibus,
Iam te nil miseret, dure, tui dulcis amiculi?

Iam me prodere, iam non dubitas fallere, perfide?
Nec facta inpia fallacum hominum caelicolis placent:

Quod tu neglegis, ac me miserum deseris in malis.
Eheu quid faciant, dic, homines, cuive habeant fidem?

Certe tute iubebas animam tradere, inique, me
Inducens in amorem, quasi tuta omnia mi forent.

Idem nunc retrahis te ac tua dicta omnia factaque
Ventos inrita ferre ac nebulas aerias sinis.

Si tu oblitus es, at di meminerunt, meminit Fides,
Quae te ut paeniteat postmodo facti faciet tui.

Din Spania[7]: o știe el, Tagul cel bogat!
Britania și galii de el s-au spăimântat.
Și-l ocrotiți pe hoțul acesta, ce nu poate
Decât să tot mănânce averi nenumărate?
De-aceea voi, acuma, ai statului despoți,
Și ginere și socru, ne-ați ruinat pe toți?

XXX

Lui Alfenus[1]

Necredinciosule Alfenus, tu uiți pe bunii tăi amici!
De loc, de loc nu-ți este milă de dragul tău amic și nici

Nu stai, fățarnice, la gânduri să mă trădezi, să mă mințești:
Înșelătorii făr' delege nu plac stăpânilor cerești.

Dar tu nici grijă n-ai de asta și vai! mă lași durerii pradă.
Ah! spune-mi: ce să facă omul? În cine oare să se-ncreadă?

Tu singur ai voit, tu singur, să-ți dat tot sufletul, haine,
Și m-ai momit spre-a ta iubire, ca spre-un liman numai de bine;

Ș-acu-ndărăt te dai tu singur: tot ce-ai făcut și tot ce-ai spus
Împrăștii azi pe-aripi de vânturi, în drumul norilor de sus.

Dac-ai uitat, nu uită zeii, nu uită nici Credința[2]. Ea
O să te facă mai pe urmă să-ți pară rău de fapta ta.

XXXI

Paeninsularum, Sirmio, insularumque
Ocelle, quascumque in liquentibus stagnis
Marique vasto fert uterque Neptunus,
Quam te libenter quamque laetus inviso,
Vix mi ipse credens Thyniam atque Bithynos
Liquisse campos et videre te in tuto.
O quid solutis est beatius curis,
Cum mens onus reponit, ac peregrino
Labore fessi venimus larem ad nostrum.
Desideratoque acquiescimus lecto.
Hoc est, quod unumst pro laboribus tantis.
Salve, o venusta Sirmio, atque ero gaude:
Gaudete vosque, o Libuae lacus undae:
Ridete, quidquid est domi cachinnorum.

XXXII

Amabo, mea dulcis Ipsithilla,
Meae deliciae, mei lepores,
Iube ad te veniam meridiatum.
Et si iusseris illud, adiuvato,
Nequis liminis obseret tabellam,
Neu tibi lubeat foras abire,
Sed domi maneas paresque nobis
Novem continuas fututiones.
Verum, siquid ages, statim iubeto:

XXXI

Sirmione[1]

O! Sirmione, floarea
Peninsulelor, floarea ostroavelor[2] pe care
Și un Neptun și cèllalt[3] le poartă în spinare
Pe lacurile limpezi, pe-al mării luciu lin,
Ce bucuros și vesel la tine iarăși vin!
Eu am lăsat departe câmpiile bitine
Și te revăd acuma, dar mie nici nu-mi vine
Să cred. Ce fericire scăpat de griji să fii,
Când sufletul își lasă povara lui și vii
Trudit la tine-acasă din țările străine
Și te-odihnești în patul cel mult dorit de tine!
Aceasta mi-i răsplata după atâta drum!
O! Sirmione, salve! Tu bucură-te-acum
De domnul tău! Voi, unde, săltați de bucurie
Și numai râs și hohot în casa mea să fie!

XXXII

Ipsitilei

Te rog, o! Ipsitila mea cea dulce,
Tu, farmecul, tu, dragostea mea scumpă,
Îmbie-mă după amiaz la tine!
Dar, de mă chemi, să faci atunce bine
Zăvor la ușă nime să nu-ți pună
Și nici să-ți vie-n gând să pleci de-acasă,
Ci stai la tine și te pregătește
Să mi te dai de nouă ori de-a rândul.
Dar, dac-o faci, tu fă-o chiar acuma,

Nam pransus iaceo et satur supinus
Pertundo tunicamque palliumque.

XXXIII

O furum optime balneariorum
Vibenni pater, et cinaede fili,
(Nam dextra pater inquinatiore,
Culo filius est voraciore)
Cur non exilium malasque in oras
Itis, quandoquidem patris rapinae
Notae sunt populo, et natis pilosas,
Fili, non potes asse venditare.

XXXIIII

Dianae sumus in fide
Puellae et pueri integri:
Dianam pueri integri
Puellaeque canamus.

O Latonia, maximi
Magna progenies Iovis,
Quam mater prope Deliam
Deposivit olivam,

Căci după prânz, sătul, cum stau pe spate,
Și tùnica-mi străpung și-nvelitoarea.

XXXIII

Împotriva lui Vibeniu tatăl și fiul

Tu, hoț de frunte pe la băi, Vibeniu,
Și tu, stricatule, Vibeniu fiul,
(La cel dintâi mai întinată-i mâna,
La celălalt șezutul e mai lacom)
De ce-n exil, pe țărmuri blestemate,
Nu vă porniți? O lume-ntreagă știe
De furturile tatălui, iar fiul
Părosu-i trup nu și-l mai poate vinde
Nici chiar c-un ban.

XXXIV

Dianei

Copii și fetelor fecioare,
Sub pavăza Dianei stăm.
Copii și fetelor fecioare,
Noi pe Diana s-o cântăm!

Fiic-a Latonei, o! divin
Lăstar din marele tău Tată,[1]
Și care-n Delos, sub măslin,
Ai fost luminii noastre dată,

Montium domina ut fores
Silvarumque virentium
Saltuumque reconditorum
Amniumque sonantum.

Tu Lucina dolentibus
Iuno dicta puerperis,
Tu potens Trivia et notho's
Dicta lumine Luna.

Tu cursu, dea, menstruo
Metiens iter annuom
Rustica agricolae bonis
Tecta frugibus exples.

Sis quocumque tibi placet
Sancta nomine, Romulique,
Antique ut solita's, bona
Sospites ope gentem.

XXXV

Poetae tenero, meo sodali
Velim Caecilio, papyre, dicas,
Veronam veniat, Novi relinquens
Comi moenia Lariumque litus:
Nam quasdam volo cogitationes
Amici accipiat sui meique.
Quare, si sapiet, viam vorabit,
Quamvis candida milies puella
Euntem revocet manusque collo
Ambas iniciens roget morari,

Ca tu să fii în munți silhui
Și-n verzi păduri să fii regină,
Și-n codrul tainic doamna lui,
Și peste râuri ce suspină,

O! zee, care te numești,
Când nasc femeile, Lucina,[2]
Zeița din răscruci tu ești
Și luna ce-mprumuți lumina.[3]

Plinind al anului tău crug
În veci cu câte-un drum de-o lună,
Tu umpli casa de belșug
Plugarului, o! sfântă Lună![4]

Oricum te vom chema, tu fii
De noi, o! zee, închinată!
Cu darul tău pe-ai Romei fii
Să-i aperi ca și altădată!

XXXV

Lui Ceciliu[1]

Scrisoarea mea, tu spune-i lui Ceciliu,
Gingașului poet ș-al meu prieten,
Să vie la Verona și să lase
Și Comum-Nou și lacul nostru Lariu[3],
Căci vreau să afle oarecare planuri
Făcute de-un amic al lui ș-al meu chiar.
De-o fi deștept, el va mânca pământul,
Chiar dacă mi-l întoarce-a lui iubită
De mii de ori din prag și i s-acață
Cu brațele de gât, ca să rămână.

Quae nunc, si mihi vera nuntiantur,
Illum deperit inpotente amore:
Nam quo tempore legit incohatam
Dindymi dominam, ex eo misellae
Ignes interiorem edunt medullam.
Ignosco tibi, Sapphica puella
Musa doctior: est enim venuste
Magna Caecilio incohata mater.

XXXVI

Annales Volusi, cacata charta,
Votum solvite pro mea puella:
Nam sanctae Veneri Cupidinique
Vovit si sibi restitutus essem
Desissemque truces vibrare iambos,
Electissima pessimi poetae
Scripta tardipedi deo daturam
Infelicibus ustulanda lignis.
Et haec pessima se puella vidit
Iocose lepide vovere divis.
Nunc, o caeruleo creata ponto,
Quae sanctum Idalium Vriosque portus
Quaeque Ancona Cnidumque harundinosam
Colis quaeque Amathunta quaeque Golgos
Quaeque Durrachium Adriae tabernam,
Acceptum face redditumque votum,
Si non inlepidum neque invenustumst.
At vos interea venite in ignem,
Pleni ruris et inficetiarum
Annales Volusi, cacata charta.

Căci dacă-i drept ce-mi spune mie lumea,
De-un dor nebun ea moare după dânsul:
De când el a citit – abia-nceputǎ –[4]
Poema lui despre Cibela, focul
O mistuie, sărmana, pân' la oase.
Îți dau dreptate: tu mai doctă fată
Chiar decât Safo[5] ești, și «Marea Mamă»
Cât de frumos Ceciliu a-nceput-o!

XXXVI

Împotriva Analelor lui Volusiu[1]

Imunde foi, Anale-a lui Volusiu,
Pliniți-i dragii mele juruința
Pe care i-a făcut-o sfintei Venus
Ș-Amorului: că, de mă-ntorc la dânsa
Și n-o mai săgetez cu iambii groaznici[2],
Ea lui Vulcan cel șchiop o să-i jertfească
Din cel mai rău poet bucăți alese,
Punându-le pe foc cu lemne sterpe[3].
Și iată ce-a găsit să juruiască
La zei în chip de glumă, ștrengărița!
Tu dar, născuto din azurul mării,
Ce ocrotești Idalia[4] cea sfântă
Și Golgosul[5] și Urii[6], Ancona[7]
Și Amatuntul[8], Cnidul[9] plin de trestii,
Durachium[10], a Hadriei tavernă,
Primește-i juruința și-mplinește-o,
De nu e fără grație și spirit!
Iar voi acu deodată-n foc, o! versuri
Și fără nici un duh și necioplite,
Imunde foi, Anale-a lui Volusiu

XXXVII

Salax taberna vosque contubernales,
A pileatis nona fratribus pila,
Solis putatis esse mentulas vobis,
Solis licere, quidquid est puellarum,
Confutuere et putare ceteros hircos?
An, continenter quod sedetis insulsi
Centum an ducenti, non putatis ausurum.
Me una ducentos inrumare sessores?
Atqui putate: namque totius vobis
Frontem tabernae scorpionibus scribam.
Puella nam mi, quae meo sinu fugit,
Amata tantum quantum amabitur nulla,
Pro qua mihi sunt magna bella pugnata,
Consedit istic. hanc boni beatique
Omnes amatis, et quidem, quod indignumst,
Omnes pusilli et semitarii moechi;
Tu praeter omnes une de capillatis,
Cuniculosae Celtiberiae fili
Egnati, opaca quem bonum facit barba
Et dens Hibera defricatus urina.

XXXVIII

Malest, Cornifici, tuo Catullo,
Malest, me hercule, et est laboriose,
Et magis magis in dies et horas.
Quem tu, quod minimum facillimumquest,

XXXVII

Unor soți de desfrâu[1]

Locaș de desfrânare și voi, soți de orgie,
Departe-a noua casă[9] de «Frații cu scufie»[3],
Cum? credeți că voi singuri puteți să fiți bărbați?
Cu fetele voi singuri puteți să vă culcați?
Iar ceilalți credeți oare că-s țapi? Și ca netoții
Dacă ședeți acolo, înșiruiți cu toții,
O sută, două sute, eu n-o să îndrăznesc
Pe toți, pe două sute de trântori să-i răzbesc?
Ba voi s-o credeți: fața tavernei voastre, iată,
Cu chipuri de rușine voi coperi-o toată!
Ah! și femeia care din brațe îmi fugi,
Iubită cum nici una pe lume nu va fi,
Și pentru care-odată luptam cu-nverșunare,
S-a așezat acolo: voi, domni din lumea mare,[4]
Toți o iubiți, dar sunteți (rușine mi-i s-o zic)
Berbanți de prin răspântii și oameni de nimic!
Tu mai ales, Egnațiu, tu cel cu chica deasă,
Tu, Celtiber din țara cu iepurași de casă[5],
Cu barba ta frumoasă umbrind obrazul tău,
Și dinții albi, pe care cu udu-i freci mereu![6]

XXXVIII

Lui Cornificiu[1]

Îi merge rău, mă jur, o! Cornificiu,
Și suferă sărmanul tău Catullus,
Din zi în zi mai rău, din oră-n oră[2].
Iar tu, cu ce l-ai mângâiat pe dânsul?

Qua solatus es adlocutione?
Irascor tibi. sic meos amores?
Paulum quid lubet adlocutionis,
Maestius lacrimis Simonideis.

XXXVIIII

Egnatius, quod candidos habet dentes,
Renidet usque quaque. sei ad rei ventumst
Subsellium, cum orator excitat fletum,
Renidet ille. sei ad pii rogum fili
Lugetur, orba cum flet unicum mater,
Renidet ille. quidquid est, ubicumquest,
Quodcumque agit, renidet. hunc habet morbum,
Neque elegantem, ut arbitror, neque urbanum.
Quare monendum test mihi, bone Egnati.
Si urbanus esses aut Sabinus aut Tiburs
Aut fartus Vmber aut obesus Etruscus
Aut Lanuinus ater atque dentatus
Aut Transpadanus, ut meos quoque attingam,
Aut quilubet, qui puriter lavit dentes,
Tamen renidere usque quaque te nollem:
Nam risu inepto res ineptior nullast.
Nunc Celtiber es: Celtiberia in terra,
Quod quisque minxit, hoc sibi solet mane
Dentem atque russam defricare gingivam,
Vt quo iste vester expolitior dens est,
Hoc te amplius bibisse praedicet loti.

Și doar e-un lucru mic și foarte lesne!
Sunt supărat: așa-mi întorci iubirea?
Dă-mi tu o alinare mai duioasă
Decât un bocet de-a' lui Simonide![3]

XXXIX

Împotriva lui Egnatius

Egnatius, cu dinții lui albi, zâmbește-ndată
La orișice. Pe bancă de stă la judecată
Un acuzat și lacrimi îți stoarce-un orator,
Zâmbește! Când la rugul unicului fecior
Sărmana mamă plânge și lumea se sfâșie
De jale, el zâmbește! Oriunde,-orice să fie,
Făcând orice, zâmbește! Așa-i năravul lui:
Nici elegant nu este, nici fin eu cred că nu-i.
Egnatius preabune, să-ți spun care-i pricina:
Tu dac-ai fi din Roma, din Tibur, din Sabina,
De-ai fi etrusc ori umbru[1] cu pântecele plin,
Cu dinții lui puternici un negru lanuvin[2],
De-ai fi din Transpadana, din țară de la mine,
Sau unul ce cu apă pe dinți se spală bine,
Să tot zâmbești într-una, eu încă n-aș voi:
Ceva ca râsul stùpid mai stùpid poate fi?
Tu celtiber[3] ești însă, ș-acolo fiecare
Își freacă pân' la sânge cu udul, la sculare,
Și dinții și gingia cea roșie: cu cât
Sunt dinții tăi în gură mai lucitori, cu-atât
Se vede și mai bine c-ai pus urină-n gură.

XXXX

Quaenam te mala mens, miselle Ravide,
Agit praecipitem in meos iambos?
Quis deus tibi non bene advocatus
Vecordem parat excitare rixam?
An ut pervenias in ora vulgi?
Quid vis? qua lubet esse notus optas?
Eris, quandoquidem meos amores
Cum longa voluisti amare poena.

XXXXI

Ametina puella defututa
Tota milia me decem poposcit,
Ista turpiculo puella naso,
Decoctoris amica Formiani.
Propinqui, quibus est puella curae,
Amicos medicosque convocate:
Non est sana puella. nec rogate,
Qualis sit: solet esse imaginosa.

XXXXII

Adeste, hendecasyllabi, quot estis
Omnes undique, quotquot estis omnes.

XL

Lui Ravidus[1]

Ce nebunie, bietul meu Ravidus,
Te-mpinge-n iambii[2] mei să dai cu capul?
N-ai invocat vreun zeu cum se cuvine
Și la o luptă oarbă el te-ndeamnă?
Ori vrei s-ajungi în gura lumii? Ce vrei?
Să fii vestit cu orice chip? Atunce
Vei fi, căci ai voit cu-a mea iubită[3]
Să te iubești, spre lunga ta pedeapsă!

XLI

Ameana

Destrăbălata cea de Ameană
Cu nas urât, amica lui Mamurra,
Falitul de la Formia[1], chiar zece
Mii de sesterți mi-a fost cerut în capăt.
Voi, rudelor, care-i purtați de grijă,
Chemați în grabă medici și prieteni,
Căci nu-i în toate mințile, se vede,
Și nici oglinda nu și-o mai întreabă.

XLII

Împotriva unei necunoscute[1]

O! endecasilabi, veniți cu toții
De pretutindeni, câți sunteți cu toții!

Iocum me putat esse moecha turpis
Et negat mihi nostra reddituram
Pugillaria, si pati potestis.
Persequamur eam, et reflagitemus.
Quae sit, quaeritis. illa, quam videtis
Turpe incedere, mimice ac moleste
Ridentem catuli ore Gallicani.
Circumsistite eam, et reflagitate,
'Moecha putida, redde codicillos,
Redde, putida moecha, codicillos.'
Non assis facis? o lutum, lupanar,
Aut si perditius potest quid esse.
Sed non est tamen hoc satis putandum.
Quod si non aliud potest, ruborem
Ferreo canis exprimamus ore.
Conclamate iterum altiore voce
'Moecha putida, redde codicillos,
Redde, putida moecha, codicillos.'
Sed nil proficimus, nihil movetur.
Mutandast ratio modusque vobis,
Siquid proficere amplius potestis,
'Pudica et proba, redde codicillos.'

XXXXIII

Salve, nec minimo puella naso
Nec bello pede nec nigris ocellis
Nec longis digitis nec ore sicco
Nec sane nimis elegante lingua,
Decoctoris amica Formiani.
Ten provincia narrat esse bellam?

O desfrânată-și bate joc de mine
Și înapoi nu vrea să vă[2] mai deie
Tăblițele. Puteți răbda aceasta?
Să ne ținem de ea, să i le cerem!
Dar mă-ntrebați voi cine-i ea? Priviți-o,
Cu mersul deșănțat și, ca o mimă,
Rânjind cu gura ei de câine galic!
Stați împrejurul ei și i le cereți:
«Prostituato,să ne dai tăblițele!
Tăblițele-napoi, prostituato!»
Cum? Nici nu-ți pasă? Lupanar și tină
Sau altceva mai josnic, de se poate!
Dar cred că nu-i destul atâta numai:
De nu-i alt chip, să facem să roșească
Obrazul ei de câine, gros ca scoarța!
Strigați din nou cu toții și mai tare:
«Prostituato, să ne dai tăblițele!
Tăblițele-napoi, prostituato!»
Dar tot nimic nu facem! Nici nu-i pasă!
Hai s-o luăm noi altfel, poate-o scoateți
La capăt mai ușor: «Imaculato
Și pudico, dă-ne-napoi tăblițele!»

XLIII

Iubita lui Mamurra

Eu te salut, amic-a lui Mamurra,[1]
Falitul de la Formia, tu, care
N-ai nici picior frumos, nici ochii negri,
Nici nasul mic, nici vorba elegantă,
Nici mâini subțiri, nici buzele curate!
Și veronezii spun că ești frumoasă?

Tecum Lesbia nostra conparatur?
O saeclum insapiens et infacetum!

XXXXIIII

O funde noster seu Sabine seu Tiburs,
(Nam te esse Tiburtem autumant, quibus non est
Cordi Catullum laedere: at quibus cordist,
Quovis Sabinum pignore esse contendunt)
Sed seu Sabine sive verius Tiburs,
Fui libenter in tua suburbana
Villa malamque pectore expuli tussim,
Non inmerenti quam mihi meus venter,
Dum sumptuosas adpeto, dedit, cenas.
Nam, Sestianus dum volo esse conviva,
Orationem in Antium petitorem
Plenam veneni et pestilentiae legi.
Hic me gravido frigida et frequens tussis
Quassavit usque dum in tuum sinum fugi
Et me recuravi otioque et urtica.
Quare refectus maximas tibi grates
Ago, meum quod non es ulta peccatum.
Nec deprecor iam, si nefaria scripta
Sesti recepso, quin gravidinem et tussim
Non mi, sed ipsi Sestio ferat frigus,
Qui tum vocat me, cum malum librum legi.

Și mi te pun cu Lesbia alături?
O! secol grosolan și fără minte!

XLIV

La vila lui Catul[1]

Moșia mea Sabină sau Tiburtină poate,
(Acel ce mă iubește la Tibur te socoate,
Iar cei ce vor să-mi pună la inimă venin
Fac pe orice prinsoare că ești pământ sabin)[2]:
Deci, ori ești în Sabina ori, mai adevărat,
La Tibur, cu plăcere în vila ta am stat
Ș-am alungat din pieptu-mi o tusă rea, pe care
Chiar pântecul mi-a dat-o, umblând după mâncare
La mese-mbelșugate. Așa mi-a trebuit!
Căci, vrând să fiu o dată la un ospăț poftit
De Sestiu[3], eu citit-am întâi înveninatul
Discurs al lui în contra lui Antiu candidatul.[4]
Atunce vai! Ce tusă m-a prins, ce guturai!
M-au scuturat fiorii! Când însă alergai
La sânul tău, odihna și ceaiul de urzică
M-au vindecat. Fiindcă tu nu-mi făcuși nimică
Și mi-ai iertat păcatul, eu mult îți mulțumesc,
O! vila mea, și dacă va fi să mai primesc
De-acuma de la Sestiu vreo scriere impìe,
Ea lùi să-i deie tusă și guturai, nu mie,
Căci el atunci mă cheamă la masă, când citesc
O carte rea.

XXXXV

Acmen Septumius suos amores
Tenens in gremio 'mea' inquit 'Acme,
Ni te perdite amo atque amare porro
Omnes sum adsidue paratus annos
Quantum qui pote plurimum perire,
Solus in Libya Indiave tosta
Caesio veniam obvius leoni.'
Hoc ut dixit, Amor, sinistra ut ante,
Dextra sternuit adprobationem.
At Acme leviter caput reflectens
Et dulcis pueri ebrios ocellos
Illo purpureo ore saviata
'Sic' inquit 'mea vita Septumille,
Huic uni domino usque serviamus,
Vt multo mihi maior acriorque
Ignis mollibus ardet in medullis.'
Hoc ut dixit, Amor, sinistra ut ante,
Dextra sternuit adprobationem.
Nunc ab auspicio bono profecti
Mutuis animis amant amantur.
Vnam Septumius misellus Acmen
Mavolt quam Syrias Britanniasque:
Vno in Septumio fidelis Acme
Facit delicias libidinesque.
Quis ullos homines beatiores,
Vidit, quis Venerem auspicatiorem?

XLV

Jurăminte de amor[1]

Ținând-o pe genunchii lui pe Acme,
Septimiu zice: «Scumpa mea, o! Acme,
De nu-mi ești dragă și de nu sunt gata
Să te iubesc mereu viața toată
Cât poate-un om iubi, când voi fi singur
Un leu cu ochi de foc să-mi iasă-n cale
Prin Libia ori India cea arsă!»
Atunci Amorul, care strănutase
La stânga, strănută în partea dreaptă[2].
Iar Acme-ncet lăsând pe spate capul,
Pe ochii beți de dragoste-l sărută
Cu gura-mpurpurată pe Septimiu:
«O! viața mea, o! dragul meu Septimiu,
Noi să slujim stăpânului iubirii,
Cât timp un foc mă arde pân' la oase
Mai tare și mai viu decât pe tine!»
Atunci Amorul, care strănutase
La stânga, strănută în partea dreaptă.
Ș-acum, plecând cu semne bune iarăși,
Ei se iubesc din nou, îndrăgostiții!
Septimiu, biet, n-ar da pe Acme pentru
Britania și Siria întreagă[3],
Iar Acme cea fidelă soarbe numai
La el în brațe farmecul iubirii.
Cine-a văzut mai mare fericire,
Mai norocoasă dragoste pe lume?

XXXXVI

Iam ver egelidos refert tepores,
Iam caeli furor aequinoctialis
Iocundis Zephyri silescit aureis.
Linquantur Phrygii, Catulle, campi
Nicaeaeque ager uber aestuosae:
Ad claras Asiae volemus urbes.
Iam mens praetrepidans avet vagari,
Iam laeti studio pedes vigescunt.
O dulces comitum valete coetus,
Longe quos simul a domo profectos
Diversae variae viae reportant.

XXXXVII

Porci et Socration, duae sinistrae
Pisonis scabies famesque mundi,
Vos Veraniolo meo et Fabullo
Verpus praeposuit Priapus ille?
Vos convivia lauta sumptuose
De die facitis? mei sodales
Quaerunt in trivio vocationes?

XLVI

Dor de ducă[1]

Vin calde adieri de primăvară
Și furia din cer acuma tace
La dulcea boare de zefir. Catule,
Noi să lăsăm bitinicele șesuri
Și rodnica Nicee[2] însorită!
Hai să zburăm spre-a Asiei orașe!
Un dor de ducă inima-ți frământă,
Și parcă te furnică prin picioare.
O! soții mei iubiți vă zic adio!
Noi am plecat de-acasă împreună,
Dar ne-nturnăm acum pe alte drumuri.

XLVII

Împotriva lui Socration și Porciu[1]

Socration și Porciu, mâini de pradă[2]
Ale lui Piso, râia, foamea lumii,
Priapul[3] cela fără de rușine
Pe voi v-a preferat și lui Veraniu
Și lui Fabùl?[4] Voi ziua miaza mare
Dați mese scumpe, iar ai mei prieteni
Cerșesc pe la răspântii invitații?

XXXXVIII

Mellitos oculos tuos, Iuventi,
Siquis me sinat usque basiare,
Vsque ad milia basiem trecenta,
Nec umquam videar satur futurus,
Non si densior aridis aristis
Sit nostrae seges osculationis.

XXXXVIIII

Disertissime Romuli nepotum,
Quot sunt quotque fuere, Marce Tulli,
Quotque post aliis erunt in annis,
Gratias tibi maximas Catullus
Agit pessimus omnium poeta,
Tanto pessimus omnium poeta
Quanto tu optimus omnium patronus.

L

Hesterno, Licini, die otiosi
Multum lusimus in meis tabellis,
Vt convenerat esse delicatos.
Scribens versiculos uterque nostrum

XLVIII[1]

Lui Iuventiu

De m-ai lăsa pe ochi-ți dulci ca mierea
Să te sărut, te-aș săruta, Iuventiu
De trei sute de mii de ori într-una;
Nici mi-ar părea vreodată că mă satur,
Chiar de-aș culege sărutări de-a' tale
Mai multe încă decât spice coapte
Pe-un lan de grâu.

XLIX

Lui Cicero[1]

Tu, cel mai elocvent dintre nepoții
Lui Romulus, de azi, o! Marcu Tulliu
Și din trecut și din viitorime,
Catul ți-aduce mulțumire ție,
El, cel mai rău chiar dintre toți poeții.
El cel mai rău e dintre toți poeții,
Cum dintre advocați tu cel mai bun ești!

L

Lui Licinius Calvus[1]

Noi multe glume, ieri, pe îndelete,
Am așternut în versuri pe tăblițe,
Cum ne fusese vorba, o! Liciniu!
Deci amândoi, pe rând, în versuri scurte,

Ludebat numero modo hoc modo illoc,
Reddens mutua per iocum atque vinum.
Atque illinc abii tuo lepore
Incensus, Licini, facetiisque,
Vt nec me miserum cibus iuvaret,
Nec somnus tegeret quiete ocellos,
Sed toto indomitus furore lecto
Versarer cupiens videre lucem,
Vt tecum loquerer, simulque ut essem.
At defessa labore membra postquam
Semimortua lectulo iacebant,
Hoc, iocunde, tibi poema feci,
Ex quo perspiceres meum dolorem.
Nunc audax cave sis, precesque nostras,
Oramus, cave despuas, ocelle,
Ne poenas Nemesis reposcat a te.
Est vemens dea: laedere hanc caveto.

LI

Ille mi par esse deo videtur,
Ille, si fas est, superare divos,
Qui sedens adversus identidem te
    Spectat et audit
Dulce ridentem, misero quod omnis
Eripit sensus mihi: nam simul te,
Lesbia, aspexi, nihil est super mi
. . . .
Lingua sed torpet, tenuis sub artus
Flamma demanat, sonitu suopte
Tintinant aures geminae, teguntur
    Lumina nocte.

Glumeam când într-un ritm și când în altul,
Înfierbântați de vin și veselie.
Așa de-nflăcărat plecai de-acolo
De farmecul și spiritele tale,
Că nu-mi venea să pun nimic în gură,
Pe ochii mei nu se lăsa nici somnul.
În patul meu, cuprins de neastâmpăr,
Mă frământam, dorind să vină zorii,
Să pot vorbi, să fiu cu tine iarăși.
Dar când, pe urmă, frânt de oboseală,
Eu m-am lungit în patul meu, Liciniu,
Iubitule, făcui aceste versuri,
Ca tu să vezi ce dor mi-era de tine.
Să nu te ții măreț și rugămintea[2]
O! scumpul meu, te rog, nu mi-o respinge,
Ca Nèmesis[3] cumva să nu te certe!
N-o supăra: cumplită e zeița!

LI[1]

Lesbiei

Acela mie ca un zeu îmi pare,
Ba mài presus, de pot s-o spun, acela
Ce-n fața ta șezând ades te soarbe
Din ochi, te-aude
Ce dulce râzi. Atunci a mea simțire
Se-ntunecă, vai mie! Căci pe tine
O! Lesbie, cum te zăresc, cum nu pot
O vorbă scoate!
Ci limba mi se leagă și prin vine
Un foc ascuns încet mi se strecoară,
Îmi țiuie urechile și neguri
Mi-acopăr ochii.

LI[b]

Otium, Catulle, tibi molestumst:
Otio exultas nimiumque gestis.
Otium et reges prius et beatas
Perdidit urbes.

LII

Quid est, Catulle? quid moraris emori?
Sella in curuli struma Nonius sedet,
Per consulatum peierat Vatinius:
Quid est, Catulle? quid moraris emori?

LIII

Risi nescioquem modo e corona,
Qui cum mirifice Vatiniana
Meus crimina Calvos explicasset,
Admirans ait haec manusque tollens,
'Di magni, salaputium, disertum!'

Catule, te va pierde lenevia!
În ea tu zburzi, te bucuri peste fire:
Ea a răpus cetăți înfloritoare
Și regi odată!

LII[1]

Lui însuși

De ce mai stai la gânduri? De ce nu mori, Catul?
Un scrofulos ca Noniu pe scaunul curùl![2]
Sperjùr, Vatiniu jură că-i consul de pe-acu![3]
De ce nu mori, Catule? Mai stai la gânduri tu?

LIII[1]

Despre un oarecare

Ce-am râs mai ieri de cineva din sală!
Cu arta lui, desfășurase Calvus
Învinuirile-i Vatiniene,[2]
Când unul-nalță brațele și strigă:
«O! zei, frumos vorbește prichindelul!»

LIIII

Othonis caput oppidost pusillum
* * *
Neri rustica semilauta crura,
Subtile et leve peditum Libonis.
* * *
Si non omnia displicere vellem
Tibi et Fuficio seni recocte

LIIII[b]

Irascere iterum meis iambis
Inmerentibus, unice imperator.

LV

Oramus, si forte non molestumst,
Demostres, ubi sint tuae tenebrae.
Te campo quaesivimus minore,
Te in circo, te in omnibus libellis,
Te in templo summi Iovis sacrato.
In Magni simul ambulatione
Femellas omnes amice, prendi,
Quas vultu vidi tamen serenas.
A, vel te sic ipse flagitabam,
'Camerium mihi, pessimae puellae.'
Quaedam inquit, nudum sinum reducens,
'En heic in roseis latet papillis.'

LIV

Împotriva lui Cezar

Capul cel mic cât pumnul al lui Oto[1],

Picioarele lui Heriu[2] nelăute
Și vânturile fine-ale lui Libo[1]

Măcar de-aceste să vă fie silă
Și lui Sufficiu[2], crai bătrân, și ție!

Pe iambii mei nevinovați tu iarăși
Te mânii, căpitane fără seamăn?

LV

Lui Cameriu[1]

Te rog, de nu ți-ar fi cu supărare,
Arată-mi unde-ți este ascunzișul!
În Câmpul Mic[2] te-am căutat pe tine,
Te-am căutat la Circ, la toți librarii,
Și-n templul preaputernicului Joe;
Iar sub porticul lui Pompei cel Mare[3]
Pe fete le-am oprit în drum, pe toate.
Dar fața lor văzui că e senină.[4]
Eu cam așa mi te ceream la ele:
«Hoțoaicelor, ah! dați-mi pe Cameriu!»
Dar una-mi zise, dezgolindu-și pieptul:
«E-ascuns aici, la sânii mei cei rumeni!»

13 Sed te iam ferre Herculei labos est.
23 Non custos si fingar ille Cretum,
Non si Pegaseo ferar volatu,
25 Non Ladas ego pinnipesve Perseus,
Non Rhesi nivea citaque biga:
Adde huc plumipedes volatilesque,
Ventorumque simul require cursum:
Quos cunctos, Cameri, mihi dicares,
30 Defessus tamen omnibus medullis
Et multis langoribus peresus
32 Essem te mihi, amice, quaeritando.
14 Tanto ten fastu negas, amice?
Dic nobis ubi sis futurus, ede
Audacter, conmitte, crede lucei.
Num te lacteolae tenent puellae?
Si linguam clauso tenes in ore,
Fructus proicies amoris omnes:
20 Verbosa gaudet Venus loquella.
Vel si vis, licet obseres palatum,
Dum vostri sim particeps amoris.

LVI

O rem ridiculam, Cato, et iocosam
Dignamque auribus et tuo cachinno.
Ride, quidquid amas, Cato, Catullum:
Res est ridicula et nimis iocosa.
Deprendi modo pupulum puellae
Trusantem: hunc ego, si placet Dionae,
Protelo rigida mea cecidi.

Ș-acum să te mai rabd? Aș fi un Hercul![5]
Nu! de m-aș face păzitorul Cretei[6],
Nu! de-aș fi Ladas[7] ori Perseu cu àripi,[8]
Nu! de-aș zbura ca un Pegas[9] prin aer
Sau ca sirepii albi mânați de Resus;[10]
Pe-naripații din povești mai pune-i
Și cheamă tu și vânturile repezi:
Să mi le dai într-un burduf legate,[11]
Și tot aș fi, de-atâta căutare,
Zdrobit de oboseală pân' la oase
Și istovit de truda mea, iubite!
De ce te ții măreț și fugi de mine?
Unde-aș putea să te găsesc? Cutează
Și spune, hai, încrede-te luminii!
Nu te mai lasă dalbele copile?
Dar dacă tace gura ta închisă,
Vei pierde bucuriile iubirii:
Iubind în taină nu placi zânei Venus.
Sau, dacă vrei, tu pune-ți frâu la gură,
Numai să știu și eu cine ți-i dragă.

LVI

Lui Cato[1]

Hazlie și poznașă întâmplare!
Tu face s-o auzi, să râzi cu hohot,
De-ți este drag Catul, să râzi,o! Cato,
Că-i lucru chiar de râs, hazliu e foarte:
Am prins pe-un băiețaș mai adineaori
Muncindu-se c-o fată. Să mă ierte
Dione[2], dar atunce i-am făcut-o
Și eu!

LVII

Pulcre convenit inprobis cinaedis,
Mamurrae pathicoque Caesarique.
Nec mirum: maculae pares utrisque,
Vrbana altera et illa Formiana,
Inpressae resident nec eluentur:
Morbosi pariter, gemelli utrique
Vno in lectulo, erudituli ambo,
Non hic quam ille magis vorax adulter,
Rivales sociei puellularum.
Pulcre convenit inprobis cinaedis.

LVIII

Caeli, Lesbia nostra, Lesbia illa,
Illa Lesbia, quam Catullus unam
Plus quam se atque suos amavit omnes,
Nunc in quadriviis et angiportis
Glubit magnanimos Remi nepotes.

LVII[1]

Împotriva lui Mamurra și a lui Cezar

Ah! de minune se-nțeleg infamii,
Mamurra desfrânatul și cu Cezar!
Nu vă mirați: La Formia Mamurra,
Cellàlt la Roma, ei pe frunte poartă
Aceleași pete, care nu se spală.[2]
Destrăbălați la fel, ca doi frați gemeni,
Ei și-au făcut odată-nvățătura
Tot într-un pat[3]: avizi de adultere
Cât unul cât cellàlt, soți buni la fete,
Dar și rivali cu ele! De minune
Infamii se-nțeleg!

LVIII

Lui Celiu[1]

Ah! Lesbia mea, Lesbia aceea
Ah! Lesbia pe care am iubit-o
Mai mult decât pe-ai mei, decât pe mine,
Pe la răspântii și pe ulicioare
Îi stoarce-acum de vlagă pe urmașii
Lui Remus cel mărinimos.

LVIIII

Bononiensis Rufa Rufulum fellat,
Vxor Meneni, saepe quam in sepulcretis
Vidistis ipso rapere de rogo cenam,
Cum devolutum ex igne prosequens panem
Ab semiraso tunderetur ustore.

LX

Num te leaena montibus Libystinis
Aut Scylla latrans infima inguinum parte
Tam mente dura procreavit ac taetra,
Vt supplicis vocem in novissimo casu
Contemptam haberes a! nimis fero corde?

LXI

Collis o Heliconii
    Cultor, Vraniae genus,
    Qui rapis teneram ad virum
Virginem, o Hymenaee Hymen,
    O Hymen Hymenaee,

Cinge tempora floribus
    Suave olentis amaraci,
    Flammeum cape, laetus huc
Huc veni niveo gerens

LIX

Rufa și Ruf[1]

Roșcata boloneză[2] cu spurcata ei gură
Pe Ruf îl drăgostește: e-aceea care fură
Din cina de pe ruguri. Voi ați văzut-o poate:
Când dă s-apuce pâinea de lângă mort, mi-o bate
Și mi-o alungă sclavul cel tuns pe jumătate.

LX[1]

O libică leoaică, o Scilă[2] care latră,
Încinsă pe la vintre de câini, mi te-a născut
Cu suflet așa negru, cu inima de piatră?
Cum? vocea rugătoare a unui om pierdut
Nici n-o asculți acuma? Ah! inimă de piatră!

LXI

Cântec de nuntă pentru Manliu și Vinia Aurunculeia[1]

Tu, cel ce ai sălașul tău
Pe-a Heliconului colină,
Lăstar din Urania, zeu
Ce la bărbat duci pe virgină,
O! Himen, Himeneu![2]

Încinge-ți tâmplele cu floare
De măghiran, mirositoare,
Și ia-ți tu vălul sclipitor
Și vin' cu roșie-ncălțare

Luteum pede soccum,

Excitusque hilari die
Nuptialia concinens
Voce carmina tinnula
Pelle humum pedibus, manu
Pineam quate taedam.

Namque Vinia Manlio,
Qualis Idalium colens
Venit ad Phrygium Venus
Iudicem, bona cum bona
Nubet alite virgo,

Floridis velut enitens
Myrtus Asia ramulis,
Quos Hamadryades deae
Ludicrum sibi rosido
Nutriunt umore.

Quare age huc aditum ferens
Perge linquere Thespiae
Rupis Aonios specus,
Nympha quos super inrigat
Frigerans Aganippe,

Ac domum dominam voca
Coniugis cupidam novi,
Mentem amore revinciens,
Vt tenax hedera huc et huc
Arborem inplicat errans.

Vosque item simul, integrae
Virgines, quibus advenit

Pe albul tău picior![3]

Fii vesel azi, divin copil,
Și cântecul de nuntă zi-l
Cu glasul argintiu, și-n mână
Clătinând torța de rășină,
Pământul bate-mi-l!

Căci azi pe Manlius îl ia
Cu semne bune[4] Vinia,
Frumoasă cum veni odată
Și Venerea la judecată,
La Paris.[5] Tot așa

E-un mirt scânteietor de floare,
În lunca Asiei, pe care
Hamadriadele[6]-l nutresc
Cu rouă, și se veselesc
În dulce desfătare.

Tu dar grăbește-te și vină,
Lăsând a Tespiei[7] divină
Aònică speluncă[8], unde
Revars-a Aganipei[9] zână
Răcoritoare unde.

Și cheam-o pe stăpână-n casă,
Și inima-i cea amoroasă
Încinge-i-o c-un dor nestâns,
Cum iedera cea mlădioasă
De-un trunchi se leagă strâns.

Iar voi, de-asemenea, virgine,
(Căci ziua cea de astăzi vine

Par dies, agite in modum
Dicite 'o Hymenaee Hymen,
O Hymen Hymenaee,'

Vt lubentius, audiens
Se citarier ad suom
Munus, huc aditum ferat
Dux bonae Veneris, boni
Coniugator amoris.

Quis deus magis anxiis
Est petendus amantibus?
Quem colent homines magis
Caelitum? o Hymenaee Hymen,
O Hymen Hymenaee.

Te suis tremulus parens
Invocat, tibi virgines
Zonula soluunt sinus,
Te timens cupida novos
Captat aure maritus.

Tu fero, iuveni in manus
Floridam ipse puellulam
Dedis a gremio suae
Matris, o Hymenaee Hymen,
O Hymen Hymenaee.

Nil potest sine te Venus,
Fama quod bona conprobet,
Commodi capere: at potest
Te volente. quis huic deo
Conpararier ausit?

Și pentru voi!) cântați cu mine:
O! Himenèe, Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

El, auzindu-se chemat
La rostul lui, cu drag să vie,
De sfânta Venere urmat[10],
El, care leagă-n cununie
Amorul cel curat.

Acei ce se iubesc la cine
Mai cu temei să se închine?
Și muritorii cu-i să-i deie
Mai mult onor? O! Himenèe,
O! Himen, Himenèe!

Pe tine tremurândul tată,
Te cheamă-n rugi, și orice fată
Descinge brâul[11] pentru tine,
Iar mirele de teamă plin e,
Alaiul tău când vine.

Tu de la sânul mamei ei
Pe floarea cea de fat-o iei
Ș-o duci chiar tu la soțul său
Cel plin de dor, o! Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Și fără tine Venerea
Nu poate-n lume câștiga
Un nume bun. Cu vrerea ta,
O! zeule, ea poate! Cine
Mai este-așa ca tine?

Nulla quit sine te domus
Liberos dare, nec parens
Stirpe cingier: at potest
Te volente. quis huic deo
Conpararier ausit?

Quae tuis careat sacris,
Non queat dare praesides
Terra finibus: at queat
Te volente. quis huic deo
Conpararier ausit?

Claustra pandite ianuae,
Virgo ades. viden ut faces
Splendidas quatiunt comas?
Tardet ingenuos pudor:
★ ★ ★

★ ★ ★
★ ★ ★
★ ★ ★
Quem tamen magis audiens
Flet, quod ire necesse est.

Flere desine. non tibi, A-
runculeia, periculumst,
Nequa femina pulchrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem.

Talis in vario solet
Divitis domini hortulo
Stare flos hyacinthinus.

De nu vrei tu, nu pot să iasă
Copii cu lege din vreo casă,
Şi nici un reazem n-are-un tată.
Cu tine cine să se poată
Asemăna vreodată?

Apărători pentru hotare
Nu poate da o ţară care
La tine nu s-ar închina:
De vrei tu, poate! Cine-i oare
Cu tine-asemenea?

Deschide-ţi uşile de-acu!
Tu ieşi, fecioară! Nu vezi tu
Cum tremuratele făclii
Îşi scutur' coamele-aurii?
. . . .

. . . .
. . . .[12]
O feciorelnică ruşine
O biruie şi-n loc o ţine
Şi plânge, vai! că pleacă.

Nu plânge, Aurunculèie,
Să nu te temi: nici o femeie
Mai mândră decât tine n-are
Să vadă mâne cum răsare
Din mare mândrul soare.

În grădiniţa cea frumoasă
A unui domn bogat, la fel
Stă floarea cea de stânjinel.

Sed moraris, abit dies:
  Prodeas, nova nupta.

Prodeas, nova nupta, si
  Iam videtur, et audias
  Nostra verba. vide ut faces
Aureas quatiunt comas:
  Prodeas, nova nupta.

Non tuos levis in mala
  Deditus vir adultera
  Probra turpia persequens
A tuis teneris volet
  Secubare papillis,

Lenta quin velut adsitas
  Vitis inplicat arbores,
  Inplicabitur in tuom
Conplexum. sed abit dies:
  Prodeas, nova nupta.

O cubile, quod omnibus
  *   *   *
  *   *   *
  *   *   *
  Candido pede lecti,

Quae tuo veniunt ero,
  Quanta gaudia, quae vaga
  Nocte, quae medio die
Gaudeat! sed abit dies:
  Prodeas, nova nupta.

Tollite, o pueri, faces:

Dar timpul fuge! Tu din casă
Apari de-acù, mireasă![13]

Rugămu-ne s-apari de-acum.
Auzi-ne! Tu nu vezi cum
Făcliile, arzând mai vii,
Își scutur' coamele-aurii?
Rugămu-ne să vii.

Bărbatul tău nu va umbla
În desfrânări și nu-și va da
Iubirea lui altei femei,
Ci el mereu se va culca
Pe sânii-ți tinerei.

Și-n brațe tu il vei cuprinde
Ca via cea care se prinde
De trunchiuri de copaci vecine.
Dar ieși, mireasă! Noaptea vine:
Noi te-așteptăm pe tine!

O patule, ce tuturor
. . . .
. . . .
. . . .
Cu alb picior de fildeș,[14]

Ce bucurii pe-al tău stăpân
Și noaptea la al fetei sân,
Și-n miez de ziuă luminoasă!
Dar timpul fuge! Tu din casă
Apari de-acu, mireasă!

Sus, sus aprinsele făclii!

Flammeum video venire.
Ite, concinite in modum
'O Hymen Hymenaee io,
O Hymen Hymenaee.'

Ne diu taceat procax
Fescennina iocatio,
Nec nuces pueris neget
Desertum domini audiens
Concubinus amorem.

Da nuces pueris, iners
Concubine: satis diu
Lusisti nucibus: lubet
Iam servire Talasio.
Concubine, nuces da.

Sordebant tibi vilicae,
Concubine, hodie atque heri:
Nunc tuom cinerarius
Tondet os. miser a miser
Concubine, nuces da.

Diceris male te a tuis
Vnguentate glabris marite
Abstinere: sed abstine.
O Hymen Hymenaee io,
O Hymen Hymenaee.

Scimus haec tibi quae licent
Sola cognita: sed marito
Ista non eadem licent.
O Hymen Hymenaee io,
O Hymen Hymenaee.

Văd hobotul venind, copii!
Cu toții voi cântați mereu:
O! Himenèe, Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Să-nceapă gluma de rușine
A versurilor Fescenine![15]
Și nuci copiilor să dea
Drăguțul, chiar când va afla
Că-i părăsit așa![16]

Destul cu nuci mi te-ai jucat!
De-acum, copile răsfățat,
Împrăștie-le la copii,
Și lui Talasius să-i fii,
Drăguțule, plecat![17]

Hei, sclavele de la moșie,
Mai ieri ți-erau urâte ție.[18]
Acum, drăguțule, te du
La tuns, sărmane![19] Și de-acu
Dă nucile și tu!

O! mire parfumat, cu greu
Vorbește lumea că te lași
De junii tăi cei drăgălași.
Dar lasă-i tu de-acum! O! zeu
Al nunții, Himenèu!

Noi știm că numai ce-i iertat
Ai cunoscut. Dar ce-i iertat
Nu se mai iart-unui bărbat!
O! zeu al nunții, Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Nupta, tu quoque, quae tuos
Vir petet, cave ne neges,
Ni petitum aliunde eat.
O Hymen Hymenaee io,
O Hymen Hymenaee.

En tibi domus ut potens
Et beata viri tui,
Quae tibi sine fine erit
(O Hymen Hymenaee io,
O Hymen Hymenaee),

Vsque dum tremulum movens
Cana tempus anilitas
Omnia omnibus adnuit.
O Hymen Hymenaee io,
O Hymen Hymenaee.

Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes,
Rasilemque subi forem.
O Hymen Hymenaee io,
O Hymen Hymenaee.

Aspice, intus ut accubans
Vir tuos Tyrio in toro
Totus inmineat tibi.
O Hymen Hymenaee io,
O Hymen Hymenaee.

Illi non minus ac tibi
Pectore uritur intimo
Flamma, sed penite magis.
O Hymen Hymenaee io,

Iar ceea ce-ți va cere el,
Mireasă, tu să-i dai! Altfel
Din altă parte o să-și ieie.
O! zeu al nunții, Himenèe,
O! Himen, Himenèe!

Dar iată casa ta! Ce casă
Bogată are soțul tău!
Să fii deci doamna ei te lasă,
Și (Himenèe, Himenèu
O! Himen, Himenèu!),

S-ajungi la bătrânețea care
Din capu-i alb tot dă mereu
Și spune «da» la fiecare!
O! Himenèe, Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Într-un ceas bun și fericit
Sai pragul bine netezit[20],
Mireasă, cu piciorul tău
Cel auriu! O! Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Te uită-n casă cum, pe pat
De purpură, al tău bărbat
Așteaptă-n brațe să te ieie!
O! zeu al nunții, Himenèe,
O! Himen, Himenèe!

El doar în fundul pieptului,
Ba și mai în adâncul lui
Se mistuie de dorul tău,
Și tu la fel, O! Himenèu,

O Hymen Hymenaee.

Mitte brachiolum teres,
Praetextate, puellulae:
Iam cubile adeat viri.
O Hymen Hymenaee io,
O Hymen Hymenaee.

Vos bonae senibus viris
Cognitae bene feminae,
Collocate puellulam.
O Hymen Hymenaee io,
O Hymen Hymenaee.

Iam licet venias, marite:
Vxor in thalamo tibist
Ore floridulo nitens,
Alba parthenice velut
Luteumve papaver.

At, marite, (ita me iuvent
Caelites) nihilo minus
Pulcher es, neque te Venus
Neglegit. sed abit dies:
Perge, ne remorare.

Non diu remoratus es,
Iam venis. bona te Venus
Iuverit, quoniam palam
Quod cupis capis et bonum
Non abscondis amorem.

Ille pulveris Africei
Siderumque micantium

O! Himen, Himenèu!

Deci, pajule[21], mai lasă tu
Rotundul fetei braț! De-acu
Să meargă-n pat, la soțul său!
O! Himenèe, Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Voi, nunelor, culcați pe fată,
Voi care-ați dus viață curată
Cu-ai voștri soți bătrâni! O! zeu
Al nunții, Himen, Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Soț drag, tu nu mai aștepta!
E-n pat de nuntă soața ta!
Un mușețel, o dalbă floare,
Un mac ce arde cu-nfocare,
Așa-i la față ea!

Dar tu, la fel, frumos ce ești!
(Mă jur pe zeii cei cerești!)
Și Venus cum te-a-mpodobit!
Dar soarele-i la asfințit:
Cum? Tot nu te grăbești?

O nu! Tu n-ai întârziat:
Ai și venit cum te-am chemat!
Să-ți fie Venus cu noroc!
Căci dorul tău e dor curat
Și nu-l ascunzi de loc!

Nisipul Africii pustii
Și stelele strălucitoare

Subducat numerum prius,
Qui vostri numerare volt
Multa milia ludei.

Ludite ut lubet, et brevi
Liberos date. non decet
Tam vetus sine liberis
Nomen esse, sed indidem,
Semper ingenerari.

Torquatus volo parvolus
Matris e gremio suae
Porrigens teneras manus
Dulce rideat ad patrem
Semhiante labello.

Sit suo similis patri
Manlio et facile inscieis
Noscitetur ab omnibus
Et pudicitiam suae
Matris indicet ore.

Talis illius a bona
Matre laus genus adprobet,
Qualis unica ab optima
Matre Telemacho manet
Fama Penelopeo.

Claudite ostia, virgines:
Lusimus satis. at, bonei
Coniuges, bene vivite et
Munere adsiduo valentem
Exercete iuventam.

Să le socoat-acela care
Ar vrea să afle-a' voastre mii
De dezmierdări zglobii!

Deci după pofta inimii
Iubiți-vă și-n scurt copii
Voi să ne dați! Nepoți și fii
Din neamul vostru să răsară!
Altfel, ar fi ocară!

Vreau un Torquatus mititel,
Ce de la sânul mamei sale
Să-ntind-a' lui mânuțe goale,
Și dulce să-i surâdă el
Părintelui! Și tot la fel

Cu Manlius, ca al său tată,
Să fie! Și când l-or vedea,
Toți să-l cunoască dintr-o dată!
Iar cuminția mumei, toată
S-o vezi pe fața sa!

Și toată faima numelui
S-o deie muma fiului,
Cum a rămas din veac în veac
Și gloria lui Telemac[22]
Tot de la muma lui!

Închideți ușile, fecioare!
Destul cu gluma! Fericiți,
Însurățeilor,! să fiți!
Cu tinerețele în floare
Mereu să vă iubiți!

LXII

Vesper adest, iuvenes, consurgite: Vesper Olympo
Expectata diu vix tandem lumina tollit.
Surgere iam tempus, iam pingues linquere mensas,
Iam veniet virgo, iam dicetur Hymenaeus.
   Hymen o Hymenaee, Hymen ades o Hymenaee!

Cernitis innuptae, iuvenes? consurgite contra:
Nimirum Oetaeos ostendit noctifer ignes.
Sic certest; viden ut perniciter exiluere?
Non temere exiluere, canent quod vincere par est.
   Hymen o Hymenaee, Hymen ades o Hymenaee!

Non facilis nobis, aequales, palma paratast,
Adspicite, innuptae secum ut meditata requirunt.
Non frustra meditantur, habent memorabile quod sit.
Nec mirum, penitus quae tota mente laborent.
Nos alio mentes, alio divisimus aures:
Iure igitur vincemur, amat victoria curam.
Quare nunc animos saltem convertite vestros,
Dicere iam incipient, iam respondere decebit.
   Hymen o Hymenaee, Hymen ades o Hymenaee.

Hespere, qui caelo fertur crudelior ignis?
Qui natam possis conplexu avellere matris,
Conplexu matris retinentem avellere natam
Et iuveni ardenti castam donare puellam.

LXII

Cântec de nuntă[1]

BĂIEȚII

Iată, se vede Luceafărul serii! Sculați-vă, tineri!
El pe Olimp[2] își aprinde de mult așteptata-i lumină.
Să ne sculăm, să lăsăm încărcatele mese: e vremea!
Vine mireasa de-acum, răsunà-va de-acum himeneul.
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

FETELE

Fetelor, nu vedeți colo pe tineri? Sculați-vă toate!
Iată, pe, muntele Eta[2] Luceafăru-și varsă văpaia.
Da! chiar așa e! vedeți ce iute-au sărit în picioare?
N-au sărit ei într-o doară: e drept s-auzim ce-au să cânte.
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

BĂIEȚII

Soților, nu e ușor să luăm ai victoriei lauri.
Nu vedeți? fetele càută-n gând pregătitele versuri!
Nu se frământă-n zadar: ele au ceva demn de-amintire.
Nu-i de mirare, căci mintea lor toată e numai la asta;
Noi într-o pàrte cu mintea suntem, cu urechea în àlta.
Deci ne-or învinge pe drept: biruința o capeți cu muncă.
Voi dar, acuma măcar, la luptă-ncordați-vă mintea!
Când vor începe-a cânta, se cade ca noi să răspundem.
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

FETELE

Hèspere[3], astru mai crud decât tine cutreieră cerul?
Cum poți tu oare să smulgi din brațele mamei pe fata
Ce i se strânge la sân, s-o smulgi chiar din brațele mamei
Și înfocatului june să-i dai tu o fată fecioară?

Quid faciunt hostes capta crudelius urbe?
Hymen o Hymenaee, Hymen ades o Hymenaee!

Hespere, qui caelo lucet iocundior ignis?
Qui desponsa tua firmes conubia flamma,
Quae pepigere viri, pepigerunt ante parentes
Nec iunxere prius quam se tuus extulit ardor.
Quid datur a divis felici optatius hora?
Hymen o Hymenaee, Hymen ades o Hymenaee!

* * *

Hesperus e nobis, aequales, abstulit unam

* * *

Hymen o Hymmaee, Hymen ades o Hymenaee!

* * *

Namque tuo adventu vigilat custodia semper.
Nocte latent fures, quos idem saepe revertens,
Hespere, mutato conprendis nomine Eous.
At libet innuptis ficto te carpere questu.
Quid tum, si carpunt, tacita quem mente requirunt?
Hymen o Hymenaee, Hymen ades o Hymenaee!

Vt flos in saeptis secretus nascitur hortis,
Ignotus pecori, nullo convolsus aratro,
Quem mulcent aurae, firmat sol, educat imber
. . . .
Multi illum pueri, multae optavere puellae:
Idem cum tenui carptus defloruit ungui,
Nulli illum pueri, nullae optavere puellae:
Sic virgo, dum intacta manet, dum cara suis est;
Cum castum. amisit polluto corpore florem,

Pot fi dușmanii mai cruzi în cetatea luată de dânșii?
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

BĂIEȚII

Hèspere, este vreo stea, mai plăcută pe cer decât tine
Care, cu flacăra ta, întărești jurămintele nunții,
Ce le-au făcut în de ei părinții cu mult înainte?
Până ce însă tu n-ai răsărit, nu-i făcută unirea!
Ce ne dau zeii mai mult de dorit decât ora aceasta?
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

FETELE

Hèsperus vai! dintre noi a răpit-o pe una, surate![4]
. . . .

BĂIEȚII

. . . .
Tu când pe boltă sosești, totdeauna străjerii veghează.
Noaptea i-ascunde pe furi, dar îi prinzi tu adese pe dânșii
Când dimineața, cu nume schimbat, răsai tot același![5]
Fetele însă te ceartă cu-a' lor tânguiri prefăcute ;
Ele cu vorba te ceartă, dar inima lor te dorește!
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

FETELE

Cum e o floare ce crește-n grădină, ferită de oameni,
Turma nu știe de ea, nici plugul n-o taie cu fierul,
Ea-i îngânată de vânt și nutrită de ploi și de soare,
. . . .[6]
Fete-o mulțime pe ea o doresc și băieți o mulțime ;
Însă c-o unghie numai de-o rupi, ea, veștedă, moare:
Fetele n-o mai doresc atunci, nici băieții, tot astfel
Fata li-i dragă la toți cât timp mai rămâne fecioară,
Dar dacă trupu-i se-ntină și floarea curată și-o pierde,

Nec pueris iocunda manet, nec cara puellis.
  Hymen o Hymenaee, Hymen ades o Hymenaee!

Vt vidua in nudo vitis quae nascitur arvo
Numquam se extollit, numquam mitem educat uvam,
Sed tenerum prono deflectens pondere corpus
Iam iam contingit summum radice flagellum;
Hanc nulli agricolae, nulli coluere bubulci:
At si forte eademst ulmo coniuncta marito,
Multi illam agricolae, multi coluere bubulci:
Sie virgo dum intacta manet, dum inculta senescit;
Cum par conubium maturo tempore adeptast,
Cara viro magis et minus est invisa parenti.
58b *Hymen o Hymenaee, Hymen ades o Hymenaee!*

At tu ne pugna cum tali coniuge virgo.
Non aequomst pugnare, pater cui tradidit ipse,
Ipse pater cum matre, quibus parere necessest.
Virginitas non tota tuast, ex parte parentumst,
Tertia pars patrist, pars est data tertia matri,
Tertia sola tuast: noli pugnare duobus,
Qui genero sua iura simul cum dote dederunt.
  Hymen o Hymenaee, Hymen ades o Hymenaee!

LXIII

Super alta vectus Attis celeri rate maria
Phrygium ut nemus citato cupide pede tetigit
Adiitque opaca, silvis redimita loca deae,
Stimulatus ibi furenti rabie, vagus animis,

Nici la băieți nu li-i dragă și nici nu li-i dragă la fete.
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

BĂIEȚII

Cum, pe ogorul pustiu, o viță ce crește stingheră
Nici pe copac nu se urcă, nici strugure dulce nu face,
Trupul ei fraged i-atârnă plecat până jos, în țărână,
Iară lăstarele ei mài, mài că-i ajung rădăcina;
N-au nici o grijă plugarii de ea, o mănâncă juncanii;
Dar dacă vița se prinde de-un ulm și cu el se-mpreùnă,
O îngrijesc și plugarii cu drag, n-o mănâncă juncanii!
Astfel și fata, de șede tot fată, e fată bătrână,
Dar de-și găsește la vreme bărbat deopotrivă cu dânsa,
Dragă-i bărbatului ei și nu mai e piatra din casă!
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe![7]

Însă tu nu te lupta c-un astfel de soț, o! fecioară!
Nu e nici drept să te lupți cu omul căruia te dete
Tatăl și mama: acestora tu să le dai ascultare!
Nu-i întrutot fecioria a ta, au o parte părinții:
Tatălui tău i s-a dat o treime – o treime și mamei,
Ție-o treime! Cu doi nu te pune, cu cei ce dădură
Toate puterile lor unui ginere – o dată cu zestrea!
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

LXIII

Attis[1]

Când Attis, dus de-o navă iute pe mări adânci, nerăbdător,
În frigica pădure puse, cu pas grăbit, al său picior
Și el ajunse-n țara Zeiei[2], de codri deși împrejmuită,
Împins de oarba sa turbare, umblând cu mintea rătăcită,

Devolsit ilei acuto sibi pondera silice.
Itaque ut relicta sensit sibi membra sine viro,
Etiam recente terrae sola sanguine maculans
Niveis citata cepit manibus leve typanum,
Typanum, tuom Cybebe, tua, mater, initia,
Quatiensque terga taurei teneris cava digitis
Canere haec suis adortast tremebunda comitibus.
'Agite ite ad alta, Gallae, Cybeles nemora simul,
Simul ite, Dindymenae dominae vaga pecora,
Aliena quae petentes velut exules loca
Sectam meam executae duce me mihi comites
Rabidum salum tulistis truculentaque pelage
Et corpus evirastis Veneris nimio odio,
Hilarate erae citatis erroribus animum.
Mora tarda mente cedat: simul ite, sequimini
Phrygiam ad domum Cybebes, Phrygia ad nemora deae,
Vbi cymbalum sonat vox, ubi tympana reboant,
Tibicen ubi canit Phryx curvo grave calamo,
Vbi capita Maenades vi iaciunt ederigerae,
Vbi sacra sancta acutis,ululatibus agitant,
Vbi suevit illa divae volitare vaga cohors:
Quo nos decet citatis celerare tripudiis.'
Simul haec comitibus Attis cecinit notha mulier,
Thiasus repente linguis trepidantibus ululat,
Leve tympanum remugit, cava cymbala recrepant,
Viridem citus adit Idam properante pede chorus.
Furibunda simul anhelans vaga vadit, animam agens,
Comitata tympano Attis per opaca nemora dux,
Veluti iuvenca vitans onus indomita iugi:
Rapidae ducem sequuntur Gallae properipedem.
Itaque ut domum Cybebes tetigere lassulae,
Nimio e labore somnum capiunt sine Cerere.
Piger his labante langore oculos sopor operit:
Abit in quiete molli rabidus furor animi.

Povara vintrelor atunce el cu o cremene-și taie.
Dar când, cu trup ciuntit,pe urmă, bărbat văzu că nu mai e
Și că pământul de sub dânsul cu sânge proaspăt îl întină,
În albe mâini ca de zăpadă luă ușoara tamburină,
Pe care-o poartă, Mamă sfântă, alaiul tău de ucenici,
Ș-apoi în pielea cea de taur bătând cu degetele-i mici,
În tremur a-nceput să zică așa fel semenelor[3] sale:
«Sus, în pădurile Cibelei, veniți cu toatele, o! galle,
Veniți, rătăcitoare turmă a Doamnei muntelui Dindìm[4],
Ce, căutând în pribegie un alt pământ, ați vrut să fim
Tovarășe de-o viață nouă și, sub a mea călăuzire,
Ați înfruntat mânia mării ș-a valurilor vânzolire,
Și care, urgisind pe Venus, și trupul chiar vi l-ați ciuntit.
Pe Doamna voastră bucurați-o, cutreierând cu pas grăbit!
Nu stați la gânduri nici o clipă și haideți după mine toate
Colo-n pădurile Cibelei, în frigicele ei palate,
Unde chimvalele răsună și-n tâmpine mereu tot bat
Și unde aspru sună cântul din fluierul cel încujbat;
Unde se zbat clătindu-și capul Menadele[5] împodobite
Cu iederă, și unde ele serbează-n urlete-ascuțite
Orgia sacră, unde-alaiul zeiței umblă rătăcind:
Să ne grăbim și noi acolo în danțuri repezi dănțuind!»
Cum famenul le-a spus aceste tovarășelor lui, deodată
Cu limba tremurând în gură, a prins să urle-ntreaga ceată,
Ușoara tâmpină vuiește, răsună zingăn de chimbal,
Cu pas grăbit s-avântă corul pe Ida[6] verde, sus, pe deal.
Iar Attis gâfâind aleargă prin codrul cel făr' de lumină,
Nebun, cu sufletul la gură, bătând mereu în tamburină,
Ca o junincă nesupusă ce vrea să scape de sub jug:
În fruntea gallelor el fuge, în urma lui și ele fug.
Când însă-n capiștea Cibelei au pus piciorul, ele toate
De truda lor așa de mare adorm îndată, nemâncate,
Un somn adânc ș-o toropeală închide mulcom ochii lor,
Le piere furia din suflet în somnul lor moleșitor.

Sed ubi oris aurei Sol radiantibus oculis
Lustravit aethera album, sola dura, mare ferum,
Pepulitque noctis umbras vegetis sonipedibus,
Ibi Somnus excitam Attin fugiens citus abiit:
Trepidante eum recepit dea Pasithea sinu.
Ita de quiete molli rapida sine rabie
Simul ipsa pectore Attis sua facta recoluit,
Liquidaque mente vidit sine queis ubique foret,
Animo aestuante rusum reditum ad vada tetulit.
Ibi maria vasta visens lacrimantibus oculis,
Patriam allocuta maestast ita voce miseriter.
'Patria o mei creatrix, patria o mea genetrix,
Ego quam miser relinquens, dominos ut erifugae
Famuli solent, ad Idae tetuli nemora pedem,
Vt aput nivem et ferarum gelida stabula forem
Et earum operta adirem furibunda latibula?
Vbinam aut quibus locis te positam, patria, reor?
Cupit ipsa pupula ad te sibi dirigere aciem,
Rabie fera carens dum breve tempus animus est.
Egone a mea remota haec ferar in nemora domo?
Patria, bonis, amicis, genitoribus abero?
Abero foro, palaestra, stadio et guminasiis?
Miser a miser, querendumst etiam atque etiam, anime.
Quod enim genus figuraest, ego non quod habuerim?
Ego mulier, ego adolescens, ego ephebus, ego puer,
Ego guminasi fui flos, ego eram decus olei:
Mihi ianuae frequentes, mihi limina tepida,
Mihi floridis corollis redimita domus erat,
Linquendum ubi esset orto mihi sole cubiculum.
Ego nunc deum ministra et Cybeles famula ferar?
Ego Maenas, ego mei pars, ego vir sterilis ero?
Ego viridis algida Idae nive amicta loca colam?
Ego vitam agam sub altis Phrygiae columinibus,
Vbi cerva silvicultrix, ubi aper nemorivagus?

Dar iată, soarele de aur cu ochi ce-mprăștie lumină
A străbătut pustia mare, uscatul, bolta cea senină:
El cu sirepii lui cei aprigi al nopții văl l-a risipit.
Atunce Attis se deșteaptă, îl lasă Somnul cel grăbit,
Pe care-l strânge Pasitèa[7] la sânul ei care palpită.
După odihna lui cea dulce, turbarea lui e potolită.
Dar când și-aduce el aminte în sinea lui, de ce-a făcut,
Cu mintea limpede când vede și unde è și ce-a pierdut,
Atunci, cu sufletul în clocot, se-ntoarce iar pe malul mării
Ș' acolo, podidit de lacrimi, cu ochii duși în largul zării,
El țara lui așa o cheamă, cu glas de jale-i zice-așa:
«O! țara mea, o! născătoare, o! maică scumpă, țara mea,
Pe care te-am lăsat, vai mie! cum sclavii cei fugari își lasă
Stăpânii, ca să-mi pun piciorul departe-n Ida păduroasă,
Să stau cu fiarele prin tainiți și, în troiene cufundat,
Prin vizuinile-nghețate să umblu, vai! ca un turbat,
O! țara mea, în care locuri, ah! spune-mi, unde ești tu oare?
Pe tine ochiul meu acuma te cată dornic peste mare,
În timpul scurt cât al meu suflet nu e de furie muncit.
Cum? Eu din casa mea în codrii aceștia să fiu răpit?
De țară, de amici, de bunuri și de părinți să nu am parte?
De for, de stadiu, de palestră, de jocuri eu să stau departe?
Sărmane suflete, sărmane, mereu să plângi, să plângi mereu!
Ce chip frumos să fie oare, pe care nu-l avui și eu?
Femeie sunt, dar am fost tânăr, efeb, copil, și n-am fost oare
A luptătorilor cunună și a gimnaziului floare?
Cald era pragul ușii mele de-atâția juni închinători
Și casa mea împodobită de dânșii cu cununi de flori
Când eu, la răsărit de soare, lăsam culcușul meu de-acasă.
Ș-acum să fiu Cibelei sclavă? La zei voi merge preoteasă?
Menadă eu? Și sterp de-acuma? Cu trup ciuntit? Și să viez
Pe plaiul Idei învăscute în giulgiu de gheață și zăpezi?
Să-mi duc în Frigia viața, pe culmi de munți înalți, pe unde
Mistrețul rătăcește-n codru și ciuta prin păduri s-ascunde?

Iam iam dolet quod egi, iam iamque paenitet.'
Roseis ut huic labellis sonitus celer abiit,
Geminas deorum ad aures nova nuntia referens,
Ibi iuncta iuga resolvens Cybele leonibus
Laevumque pecoris hostem stimulans ita loquitur.
'Agedum' inquit 'age ferox i, fac ut hunc furor *agitet*,
Fac uti furoris ictu reditum in nemora ferat,
Mea libere nimis qui fugere imperia cupit.
Age caede terga cauda, tua verbera patere,
Fac cuncta mugienti fremitu loca retonent,
Rutilam ferox torosa cervice quate iubam.'
Ait haec minax Cybebe religatque iuga manu.
Ferus ipse sese adhortans rapidum incitat animo,
Vadit, fremit, refringit virgulta pede vago.
At ubi umida albicantis loca litoris adiit,
Teneramque vidit Attin prope marmora pelagi,
Facit impetum: illa demens fugit in nemora fera:
Ibi semper omne vitae spatium famula fuit.
Dea magna, dea Cybebe, Didymei dea domina,
Procul a mea tuos sit furor omnis, era, domo:
Alios age incitatos, alios age rabidos.

LXIIII

Peliaco quondam prognatae vertice pinus
Dicuntur liquidas Neptuni nasse per undas
Phasidos ad fluctus et fines Aeetaeos,
Cum lecti iuvenes, Argivae robora pubis,
Auratam optantes Colchis avertere pellem
Ausi sunt vada salsa cita decurrere puppi,
Caerula verrentes abiegnis aequora palmis.

Ah! ce-am făcut? Amar mă doare, amar acuma-mi pare rău!»
 Cum de pe rumenele-i buze pe vânt zbură cuvântul său,
Ducând această veste nouă pân' la urechile divine,
Cibela, dejugându-și leii, prăpădul turmelor vecine,
Pe cel din stânga-l îmboldește și astfel îi cuvântă ea:
«Pornește-o, hai, ca un sălbatic, te du la el și fă așa,
Să mi-l apuce iar turbarea, și iar a codrului cărare
S-o ieie cel ce-acum dorește să-mi scape de sub ascultare!
Din coadă bice pe spinare să-ți dai răbdând lovirea lor,
Să clocotească tot ținutul de muget înfiorător,
Și coama roșie s-o scuturi pe-a ta cerbice încălată!»
 Cibela, dejugându-și leii, așa-i vorbește încruntată.
Iar fiara singură se-ndeamnă la mers năvalnic și-i dă zor,
Aleargă, muge, frânge mlada sub nestatornicu-i picior.
Dar când sosi pe țărmul umed, albit de spuma de pe ape,
Și de marmoreana mare văzu că Attis e aproape,
Făcu un salt: atunce Attis fugi în codrii cei silhui,
Și el acolo în sclavie rămase toată viața lui.
 Zeiță-Mare, o! Cibelă, Doamn-a Dindìmului, Stăpână,
De casa mea a ta mânie departe pururi să rămână:
Tu altora să le-o insufli, pe alții fă-i să turbe – așa!

LXIV

Nunta lui Peleu și a zeiței Thetis[1]

Pinii din creștetul muntelui Pèlion[2], spune povestea,
Au înotat oarecând pe apele limpezi a' mării
Până la Fas[3] și la țara domnită de craiul Eete[4],
Când niște tineri aleși, temeiul junimii argive,
Pielea cu lâna de aur dorind din Colhida s-o ieie,
Au cutezat pe săratele valuri s-alerge cu nava,
Marea de-azur cu lopeții cele de brad măturând-o.

Diva quibus retinens in summis urbibus arces
Ipsa levi fecit volitantem flamine currum,
Pinea coniungens inflexae texta carinae.
Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten.
Quae simulac rostro ventosum proscidit aequor,
Tortaque remigio spumis incanduit unda,
Emersere freti canenti e gurgite vultus
Aequoreae monstrum Nereides admirantes.
Atque illic alma viderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore Nymphas
Nutricum tenus extantes e gurgite cano.
Tum Thetidis Peleus incensus fertur amore,
Tum Thetis humanos non despexit hymenaeos,
Tum Thetidi pater ipse iugandum Pelea sanxit
O nimis optato saeclorum tempore nati
Heroes, salvete, deum genus, o bona matrum
Progenies, salvete iterum *placidique favete*.
Vos ego saepe meo, vos carmine conpellabo,
Teque adeo eximie taedis felicibus aucte
Thessaliae columen Peleu, cui Iuppiter ipse,
Ipse suos divom genitor concessit amores.
Tene Thetis tenuit pulcherrima Nereine?
Tene suam Tethys concessit ducere neptem,
Oceanusque, mari totum qui amplectitur orbem?
Quoi simul optatae finito tempore luces
Advenere, domum conventu tota frequentat
Thessalia, oppletur laetanti regia coetu:
Dona ferunt prae se, declarant gaudia voltu.
Deseritur Cieros, linquunt Phthiotica tempe,
Crannonisque domos ac moenia Larisaea,
Pharsalum coeunt, Pharsalia tecta frequentant.
Rura colit nemo, mollescunt colla iuvencis,
Non humilis curvis purgatur vinea rastris,
Non falx attenuat frondatorum arboris umbram,

Zeia ce șade-ocrotind cetățuia pe culmi de orașe[5]
Însăși făcutu-le-a car zburător la o lin-adiere,
Bârne de brad îmbinând în corabia cea încujbată:
Ea a desprins, cea dintâi, pe-Amfitrita[6] cu mersul pe apă.
Nava de-abia despicase cu pliscul vifornica mare
Și, răscolit de lopeți, se albise talazul de spume,
Când din noianul cărunt își scoaseră fața pe ape
Zânele mării, privind uluite minunea aceasta.
Iar muritorii văzură cu ochii în ziua aceea
Ș-àpoi în alta și-n alta apòi pe zeițele mării
Goale ieșind pân' la sân din genunea cea albă de spume.
Zice-se cum că Peleu[7] a-ndrăgit-o atunce pe Thetis[8],
Thetis atunci c-un bărbat muritor n-a respins măritișul,
Și se-nvoi chiar Părintele[9]-a da lui Peleu pe zeiță.
Slavă, eroilor, voi, născuți în vremi fericite
De-odinioară! Voi, stirpe de zei și odrasle mărite
Mumelor voastre, de două ori slavă!...
Vouă-nchina-voi adese cântările mele și ție,
Celui sporit în mărire prin nunta cea mult fericită,
Stâlpul Tesaliei, tu, o! Peleu, cărui Jupiter însuși,
Însuși al zeilor tată jertfi pe iubita lui însăși.
Thetis, frumoasa Nerină, pe tine primitu-te-a-n brațe?
Și pe nepoată ți-a dat-o și Tethys[10] s-o iai de soție,
Cum și Oceanul[10] ce-ntregul pământ îl încinge cu apa?
Când împlinitu-s-a vremea și ziua dorită sosit-a,
Iată-n palat, la Peleu, Tesalia toată s-adună,
Curtea regească se umple de ceata nuntașilor veseli,
Daruri cu dânșii aduc, bucuria li-i scrisă pe față.
Scirosul[11], iată, rămâne pustiu și ei lasă cu toții
Tempe Ftiotica[12], murii Larisei[13] și casele-n Crannon[13],
Toți la Farsala se duc, la Farsala cu toții s-adună.
Nime la câmp nu lucreză, cerbicea la boi li se moaie,
Grebla cu dinții aduși nu mai curăță via cea joasă,
Nici cu brăzdaru-mplântat nu mai fărâmă taurul glia,

Non glaebam prono convellit vomere taurus,
Squalida desertis rubigo infertur aratris.
Ipsius at sedes, quacumque opulenta recessit
Regia, fulgenti splendent auro atque argento.
Candet ebur soliis, collucent pocula mensae,
Tota domus gaudet regali splendida gaza.
Pulvinar vero divae geniale locatur
Sedibus in mediis, Indo quod dente politum
Tincta tegit roseo conchyli purpura fuco.
Haec vestis priscis hominum variata figuris
Heroum mira virtutes indicat arte.
Namque fluentisono prospectans litore Diae
Thesea cedentem celeri cum classe tuetur
Indomitos in corde gerens Ariadna furores,
Necdum etiam sese quae visit visere credit,
Vt pote fallaci quae tum primum excita somno
Desertam in sola miseram, se cernat arena.
Inmemor at iuvenis fugiens pellit vada remis,
Inrita ventosae linquens promissa procellae.
Quem, procul ex alga maestis Minois ocellis,
Saxea ut effigies bacchantis, prospicit, eheu,
Prospicit et magnis curarum fluctuat undis,
Non flavo retinens subtilem vertice mitram,
Non contecta levi † velatum pectus amictu,
Non tereti strophio lactantes vineta papillas,
Omnia quae toto delapsa e corpore passim
Ipsius ante pedes fluctus salis adludebant.
Set neque tum mitrae neque tum fluitantis amictus
Illa vicem curans toto ex te pectore, Theseu,
Toto animo, tota pendebat perdita mente.
A misera, adsiduis quam luctibus externavit
Spinosas Erycina serens in pectore curas
Illa tempestate, ferox quom robore Theseus
Egressus curvis e litoribus Piraei

Umbra cea deas-a copacilor n-o mai rărește cosorul,
Pe părăsitele pluguri de-acuma s-așterne rugina.
Dară palatul regesc peste tot strălucește de aur
Și de argint până chiar în ungherele cele ascunse.
Scaune albe de fildeș lucesc și pahare pe mese
Și de comoara domnească se bucură splendida casă.
Patul de nunt-al zeiței e pus chiar în mijlocul casei,
Numai în fildeș lucrat, și văpsită cu roșul din scoică,
O-nvelitoare de purpur-acoperă patul miresei.

Învelitoarea aceasta,-nflorată cu chipuri străbune
C-un minunat meșteșug ne-arat-a' vitejilor fapte.
Iată, pe țărmul în clocot al Diei[14], cu ochii în zare,
Vede-Ariadna cum pleacă Teseu[15] cu corabia iute.
Nepotolită-i în inima ei nebunia iubirii,
Vai! și nu-i vine să creadă că vede aceea ce vede.
Căci, înșelată de somn, abia se deșteaptă, sărmana,
Și pe prundișul pustiu de pe țărm părăsită se vede.
Tânărul fuge uitând-o și bate cu vâslele marea,
Neîmplinite, în vânt aruncând jurămintele sale.
Fata lui Minos, cu ochii întristați, de departe, din ierburi,
Ca o statuie de marmur-a unei bacante, se uită
Vai! după dânsul mereu și plutește pe-o mare de chinuri.
N-are pe cap legătoarea să-i ție cosița bălaie,
N-are pe dânsa nici vălu' ușor să-i acopere pieptul,
Nici rotunzitul colan sub sânii cei albi ca de lapte:
Toate-au căzut la pământ de pe dânsa și apele mării
Chiar la picioarele fetei acuma se joacă cu ele!
Nu-i este însă de vălul ce flutură, de legătoare,
Ci, cu tot sufletul ei, se gândește la tine, Tesèe,
Ca o nebună: la tine i-i mintea și inima toată.
Nefericita! Cu jale nespusă a scos-o din minte,
Ghimpii durerii vârându-i în inimă, Venerea, zâna
Cea de pe muntele Erix[16], de-atunce de când la Gortina[17]
Și la palatele nelegiuitului rege sosit-a

Attigit iniusti regis Gortynia tecta.
Nani perhibent olim crudeli peste coactam
Androgeoneae poenas exolvere caedis
Electos iuvenes simul et decus innuptarum
Cecropiam solitam esse, dapem dare Minotauro.
Quis angusta malis cum moenia vexarentur,
Ipse suom Theseus pro caris corpus Athenis
Proicere optavit potius quam talia Cretam
Funera Cecropiae nec funera portarentur,
Atque ita nave levi nitens ac lenibus auris
Magnanimum ad Minoa venit sedesque superbas.
Hunc simulac cupido conspexit lumine virgo
Regia, quam suavis expirans castus odores
Lectulus in molli conplexu matris alebat,
Quales Eurotae progignunt flumina myrtus
Aurave distinctos educit verna colores,
Non prius ex illo fiagrantia declinavit
Lumina, quam cuncto concepit corpore flammam
Funditus atque imis exarsit tota medullis.
Heu misere exagitans inmiti corde furores
Sancte puer, curis hominum qui gaudia misces,
Quaeque regis Golgos quaeque Idalium frondosum,
Qualibus incensam iactastis mente puellam
Fluctibus in flavo saepe hospite suspirantem!
Quantos illa tulit languenti corde timores!
Quam tum saepe magis † fulgore expalluit auri!
Cum saevom cupiens contra contendere monstrum
Aut mortem oppeteret Theseus aut praemia laudis.
Non ingrata tamen frustra munuscula divis
Promittens tacito succepit vota labello.
Nam velut in summo quatientem brachia Tauro
Quercum aut conigeram sudanti cortice pinum
Indomitum turben contorquens flamine robur
Eruit (illa procul radicitus exturbata

De pe-a' Pireului țărmuri scobite Teseu inimosul.
Căci, nevoită, se zice, Atena de-o molimă cruntă
Să ispășească pe vremuri omorul lui Androgeone[18],
Ea trimitea să-i mănânce de vii minotaurul Cretei
Floarea feciorilor ei, precum ș-o frumsețe de fete.
Cum, pustiită de pacostea asta, cetatea Atenei
Tot se golea, chiar Teseu a dorit pentru scumpa-i Atenă
Trupul să-și dea mai curând decât să mai ducă la Creta
Năvile ateniene convoiuri de morți în viață.
Astfel, c-o navă ușoară zorind, cu prielnice vânturi,
Dânsul ajunse la curtea măreaț-a-ngâmfatului Minos.
Cum îl văzu pe Teseu cu ochii ei dornici copila
Cea de-mpărat, care-n brațele moi ale mamei,în patul
Plin de miresme suave, creștea frumoasă ca mirții
Care răsar adăpați de apele lui Eurotas[19],
Ori ca pestrițele flori care ies mângâiate de zèfir,
Bine n-apucă să-și ia de la el arzătoare-i privire
Și peste tot o cuprinde pe fată văpaia iubirii:
Vai! până-n măduva oaselor focul o mistuie toată.
Tu, cel cu suflet hain, care-ațâți nebunia iubirii
Și care-amesteci, copile prea sfânt[20], bucurii cu amaruri,
Tu, care-n Golgos[21] domnești și-n umbroasa Idàlie[21], Venus,
Ah! în ce valuri de chin aruncarăți pe biata copilă,
Care mereu suspina la vederea bălanului oaspe!
Temeri așa de cumplite muncitu-i-au sufletul lânced!
Chiar decât aurul galben ades și mai galbenă încă
Ea se făcea când Teseu, doritor să se lupte cu iazma,
Moartea voia să-și găsească pe loc sau răsplata izbânzii.
Totuși urâte de zei n-au fost juruitele-i daruri,
Nici în zadar rugăciunile ei înălțate-n tăcere.
Cum o furtună cumplită suflând cu putere doboară
Jos un stejar care-și leagănă-n creștetul muntelui Taurus[22]
Brațele lui, sau un pin asudat de rășină, ș-atunce
Din rădăcină copacul e scos și cu vârfu-nainte

Prona cadit, late quast impetus obvia frangens),
Sic domito saevom prostravit corpore Theseus
Nequiquam vanis iactantem cornua ventis.
Inde pedem sospes multa cum laude reflexit
Errabunda regens tenui vestigia filo,
Ne labyrintheis e flexibus egredientem
Tecti frustraretur inobservabilis error.
Sed quid ego a primo digressus carmine plura
Conmemorem, ut linquens genitoris filia voltum,
Vt consanguineae conplexum, ut denique matris,
Quae misera in gnata deperdita laetabatur,
Omnibus his Thesei dulcem praeoptarit amorem,
Aut ut,vecta rati spumosa ad litora Diae
Venerit, aut ut eam devinctam lumina somno
Liquerit inmemori discedens pectore coniunx?
Saepe illam perhibent ardenti corde furentem
Clarisonas imo fudisse e pectore voces,
Ac tum praeruptos tristem conscendere montes,
Vnde aciem in pelagi vastos protenderet aestus,
Tum tremuli salis adversas procurrere in undas
Mollia nudatae tollentem tegmina surae,
Atque haec extremis maestam dixisse querellis,
Frigidulos udo singultus ore cientem.
'Sicine me patriis avectam, perfide, ab oris,
Perfide, deserto liquisti in litore, Theseu?
Sicine discedens neglecto numine divom
Inmemor a, devota domum periuria portas?
Nullane res potuit crudelis flectere mentis
Consilium? tibi nulla fuit clementia praesto,
Inmite ut nostri vellet miserescere pectus?
At non haec quondam nobis promissa dedisti,
Vane: mihi non haec miserae sperare iubebas,
Sed conubia laeta, sed optatos hymenaeos:
Quae cuncta aerii discerpunt irrita venti.

Cade departe și toate le sfarămă-n cale, tot astfel
A așternut și Teseu în țărână dihania asta:
Coarnele ei în zadar se izbeau în deșertele vânturi!
Teafăr apoi și cu laudă multă Teseu se întoarse,
Rătăcitorii lui pași îndreptându-i cu firul subțire,
Pentru ca, fără de greș, din cotloanele întortocheate
A' labirintului dânsul să iasă din nou la lumină.
Însă de ce să m-abat de la cântecul meu și povestea
S-o mai lungesc? Să mai spun cum fata, lăsând pe părinte
Și-mbrățișările unei surori și la urm-ale mamei,
Care-o iubea nebunește (ea-i fu bucuria vieții!)
Le părăsi pentru dulcea ei dragoste-acuma pe toate?
Cum la spumoasele țărmuri a' insulei Dia cu nava
Ea a venit? Cum pe urmă, când somnul pe ochi i se puse,
El a plecat și pe ea a lăsat-o uitând-o cu totul?
Deseori, spune povestea, nebună, de patim-aprinsă,
Țipete răsunătoare scotea din adâncuri de suflet.
Iat-o, acuma se urcă-ntristată pe stânci povârnite,
Ca să-și arunce privirea pe marea cea fără de margini,
Vălul cel gingaș acuma-l sumete și-aleargă-naintea
Mării în clocot, sărmana de ea, cu pulpele goale.
În tânguirile ei de pe urmă ea zice mâhnită,
Reci ca de gheață suspine scoțând, podidită de lacrimi:
«Tu dar, perfide, pe țărmul pustiu părăsitu-m-ai astfel,
După ce-aici m-ai adus de la vatra străbună, perfide?
Pleci tu acuma și nu mai ții seamă de-a zeilor vrere,
Toate le uiți și acasă tu duci blestematul sperjuriu?
N-a putut oare nimica schimba hotărârea ta crudă?
N-a fost în sufletul tău o fărâmă măcar de blândețe,
Ca să ai milă de mine, tu, inimă ne-nduplecată?
Nu doar aceasta promisu-mi-ai tu, chiar cu vocea ta blândă,
Ah! nu aceasta-mi spuneai tu să sper eu, nefericita,
Ci măritișul cel vesel și nunta dorită de mine.
Toate le-mprăștie azi în deșert a' văzduhului vânturi!

Iam iam nulla viro iuranti femina credat,
Nulla viri speret sermones esse fideles;
Quis dum aliquid cupiens animus praegestit apisci,
Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt:
Sed simulac cupidae mentis satiata libidost,
Dicta nihil meminere, nihil periuria curant.
Certe ego te in medio versantem turbine leti
Eripui, et potius germanum amittere crevi.
Quam tibi fallaci supremo in tempore dessem.
Pro quo dilaceranda feris dabor alitibusque
Praeda, neque iniecta tumulabor mortua terra.
Quaenam te genuit sola sub rupe leaena?
Quod mare conceptum spumantibus expuit undis?
Quae Syrtis, quae Scylla rapax, quae vasta Charybdis?
Talia qui reddis pro dulci praemia vita.
Si tibi non cordi fuerant conubia nostra,
Saeva quod horrebas prisci praecepta parentis,
At tamen in vostras potuisti ducere sedes,
Quae tibi iocundo famularer serva labore,
Candida permulcens liquidis vestigia lymphis
Purpureave tuum consternens veste cubile.
Sed quid ego ignaris nequiquam conqueror auris,
Externata malo, quae nullis sensibus auctae
Nec missas audire queunt nec reddere voces?
Ille autem prope iam mediis versatur in undis,
Nec quisquam adparet vacua mortalis in alga.
Sic nimis insultans extremo tempore saeva
Fors etiam nostris invidit questibus aures.
Iuppiter omnipotens, utinam ne tempore primo
Gnosia Cecropiae tetigissent litora puppes,
Indomito, nec dira ferens stipendia tauro
Perfidus in Creta religasset navita funem,
Nec malus hic celans dulci crudelia forma
Consilia in nostris requiesset sedibus hospes!

Nici o femeie de-acu să nu cread-un bărbat care jură,
Nici să mai spere că vorbele lui pot să fie fidele.
Sufletul cât le dorește să aibă ceva cu-nfocare
Nici nu se tem de jurat, nici în lături se dau a promite.
Însă de-ndată ce-și satură lacoma inimii poftă,
Nu se mai tem de ce-au zis, nici le pasă de-a' lor jurăminte.
Înșelătorule, ah! când erai în vâltoarea pieirii,
Eu te-am scăpat ș-am voit mai degrabă chiar fratele-a-mi pierde,
Numai să fiu lângă tine în ceasul cel greu: ca răsplată
Au să mă sfâșie fiarele-acum, voi fi dată, vai mie,
Pradă la păsări, și fără mormânt, făr-un pumn de țărână!
Ah! ce leoaică născutu-te-a còlo, sub stânca pustie?
Care noian te-a zvârlit din spumegul apei pe țărmuri,
Spune! ce Sirtă, ce Scilă rapace, ce vastă Caribdă,
Ca să plătești tu cu prețul acesta plăcerea vieții?
Dacă la inim-a noastră-nsoțire nu-ți fuse vreodată,
Căci te-ngrozeai de porunca cea aspr-a bătrânului tată,
Ai fi putut cel puțin să mă duci în palatele voastre!
Te-aș fi slujit bucuros, ca o roabă, muncind pentru tine,
Albele tale picioare-alintându-le-n limpede apă
Sau așternându-ți eu însămi pe pat coperiș de porfiră.
Însă, de ce, ca ieșită din minți, în deșert să mă tângui
Neștiutoarelor vânturi, ce, fără de nici o simțire,
Nici să m-audă nu pot și nici să-mi răspundă cu vorba?
Dânsul acuma-i în largul genunii și, iată, pe-aice
Om muritor nu se vede pe țărmul pustiu nicăiere.
Soarta cea crudă așa mă înfruntă în ceasul din urmă!
La tânguirile mele ea nu vrea să-și plece urechea.
Bine-ar fi fost să nu vie de loc, preaputernice Joe,
Năvile cecropiene[23] pe țărmurii cei de la Cnosos![24]
Nu și-ar mai fi priponit corabia-n Creta năierul
Care-aducea un tribut fioros unui taur sălbatic!
N-ar mai fi stat ca oaspe-n palatele noastre mișelul,
Planuri cumplite-ascunzând sub chipu-i cel plin de dulceață!

Nam quo me referam? quali spe perdita nitar?
Idomeneosne petam montes? a, gurgite lato
Discernens ponti truculentum ubi dividit aequor?
An patris auxilium sperem? quemne ipsa reliqui,
Respersum iuvenem fraterna caede secuta?
Coniugis an fido consoler memet amore,
Quine fugit lentos incurvans gurgite remos?
Praeterea nullo litus, sola insula, tecto,
Nec patet egressus pelagi cingentibus undis:
Nulla fugae ratio, nulla spes: omnia muta,
Omnia sunt deserta, ostentant omnia letum.
Non tamen ante mihi languescent lumina morte,
Nec prius a fesso secedent corpore sensus,
Quam iustam a divis exposcam prodita multam,
Caelestumque fidem postrema conprecer hora.
Quare facta virum multantes vindice poena,
Eumenides, quibus anguino redimita capillo
Frons expirantis praeportat pectoris iras,
Huc huc adventate, meas audite querellas,
Quas ego vae! misera extremis proferre medullis
Cogor inops, ardens, amenti caeca furore.
Quae quoniam verae nascuntur pectore ab imo,
Vos nolite pati nostrum vanescere luctum,
Sed quali solam Theseus me mente reliquit,
Tali mente, deae, funestet seque suosque.'
　Has postquam maesto profudit pectore voces,
Supplicium saevis exposcens anxia factis,
Adnuit invicto caelestum numine rector,
Quo motu tellus atque horrida contremuerunt
Aequora concussitque micantia sidera mundus.
Ipse autem caeca mentem caligine Theseus
Consitus oblito dimisit pectore cuncta,
Quae mandata prius constanti mente tenebat,
Dulcia nec maesto sustollens signa parenti

Ah! încotro să mă duc? Să mai am vreo speranță, vai mie?
Iarăși în munții din Creta s-o iau, când prăpastia mării
Și furtunosul noian mă desparte de dânșii acuma?
Ori să mai sper ajutor de la tata? Lăsatu-l-am însămi,
Ca să mă duc dup-un tânăr pătat de-al fratelui sânge[25],
Ori să mă-ngân cu-a bărbatului meu credincioasă iubire?
Nu fuge el pe noian încujbând mlădioasele vâsle?
Iară pe țărm adăpost nicăieri! Un ostrov singuratic!
Nici o ieșire de-aici: te-ncing ale mării talazuri;
Nu-i nici un chip de fugit, nici speranță, și toate sunt mute,
Toate-s pustii peste tot, pretutindeni vezi moartea cu ochii!
Totuși întunecul morții pe ochi încă nu mi s-a pune,
Și istovitul meu trup n-o să-și piardă simțirea vieții,
Până ce zeilor nu le voi cere pedeapsa trădării,
Până nu chem îndurarea cerească în ceasul din urmă.
Voi, care, deci, răzbunați pedepsind a' bărbaților crime,
Voi, Eumenide cu-a voastră cunună de șerpi, voi, zeițe,
Care pe frunte purtați arzătoarea mânie din suflet,
Repede-aice veniți, ascultați tânguirile mele,
Care le scot din adânc, sărmana de mine, rămasă
Făr-ajutor și arzând de mânie, de-o patimă oarbă.
Ele fiindcă din inimă ies și fiindcă sunt drepte,
Nu suferiți voi acuma ca plânsul să-mi fie zadarnic,
Ci, după cum m-a uitat Teseu părăsindu-m-aice,
Tot cu uitarea să-i piardă și el pe-ai săi și pe sine!»
    După ce scoase din tristul ei suflet cuvintele-aceste,
Îndurerată cerând pedeapsa cumplitei lui fapte,
Semn de-nvoire din cap îi făcu împăratul din ceruri:
Înfioratele mări și pământul se cutremurară
Și zguduite pe boltă s-au stins sclipitoarele stele.
Orb întuneric atunci lui Teseu învelitu-i-a mintea:
El într-o clip-a uitat porunca aceea pe care
Mai înainte-o păstra în statornica lui amintire:
Flamura albă el n-a ridicat-o și bietului tată

Sospitem Erechtheum se ostendit visere portum.
Namque ferunt olim, castae cum moenia divae
Linquentem gnatum ventis concrederet Aegeus,
Talia conplexum iuveni mandata dedisse.
'Gnate mihi longa iocundior unice vita,
Reddite in extrema nuper mihi fine senectae,
Gnate, ego quem in dubios cogor dimittere casus,
Quandoquidem fortuna mea ac tua fervida virtus
Eripit invito mihi te, cui languida nondum
Lumina sunt gnati cara saturata figura:
Non ego te gaudens laetanti pectore mittam,
Nec te ferre sinam fortunae, signa secundae,
Sed primum multas expromam mente querellas,
Canitiem terra atque infuso pulvere foedans,
Inde infecta vago suspendam lintea malo,
Nostros ut luctus nostraeque incendia mentis
Carbasus obscurata decet ferrugine Hibera.
Quod tibi si sancti concesserit incola Itoni,
Quae nostrum genus ac sedes defendere Erechthei
Adnuit, ut tauri respergas sanguine dextram,
Tum vero facito ut memori tibi condita corde
Haec vigeant mandata, nec ulla oblitteret aetas,
Vt simulac nostros invisent lumina colles,
Funestam antennae deponant undique vestem,
Candidaque intorti sustollant vela rudentes,
Lucida qua splendent summi carchesia mali,
Quam primum cernens ut laeta gaudia mente
Agnoscam, cum te reducem aetas prospera sistet.'
Haec mandata prius constanti mente tenentem
Thesea ceu pulsae ventorum flamine nubes
Aerium nivei montis liquere cacumen.
At pater, ut summa prospectum ex arce petebat,
Anxia in adsiduos absumens lumina fletus,
Cum primum infecti conspexit lintea veli,

Nu i-a vestit că e teafăr și vede iar portul Atenei.
Căci mai demult, când Egeu încrezu, spune lumea, la vânturi
Nava cu fiu-său care pleca din cetatea zeiței,
Îmbrățișând pe copil, el îi dete porunca aceasta:
«Fiule, singuru-mi fiu, mai scump decât lunga-mi viață,
Tu, cel pe care-s silit să te las a te duce-n primejdii,
Tu, care-acù-mi ești redat când îmi e bătrânețea la capăt[26],
Fiindcă soarta mea crudă și clocotitoarea ta fire
Fără să vreau mi te smulge pe tine, de chipul căruia
Ochii mei slabi încă n-au avut timp să se sature bine,
Nu te trimit bucuros și nici nu mi-i sufletul vesel,
Nici nu-ți îngădui cu tine să duci fericitele semne[27],
Ci mai întâi de la inimă scoate-voi multe suspine,
Pletele-mi albe-ntinând cu țărână și praf; dup-aceea
De călătorul catarg anina-voi cernite vântrele,
Pentru ca pânza iberică,-n negru văpsită, să spună
Crunta mea jale, nestinsa văpaie a inimii mele.
Iar dacă zeia ce șade-n orașul cel sfânt al Itonei[28],
Care ne-a dat ocrotire, Atenei și neamului nostru,
Te va lăsa să te umpli pe mână de sânge de taur[29],
Fă tu atunci ca, păstrându-le bine, poruncile-aceste
Vii să rămână și timpul să nu ți le șteargă din minte:
Cum vei zări de departe cu ochii colinele noastre,
Vreau să-și dezbrace antenele-ndată veșmântul de jale,
Iară frânghiile tari să-și înalțe vântrelele albe,
Semnul cel bun ca să-l pot eu vedea și cunoaște mai iute
Și să mă bucur când iar te va-ntoarce norocul acasă.»
Aste povețe Teseu le-a păstrat cu sfințenie mare
La început, dar, ca norii goniți de furtuni de pe culmea
Înzăpezitului munte-i pieiră pe urmă din minte.
Tatu-său, care-și rotea de sus, din cetate, privirea,
Îndurerații lui ochi în șiroaie de lacrimi topindu-i,
Cum a zărit de departe vântrelele cele umflate,
S-a aruncat în prăpastie vai! de pe-al stâncilor creștet

Praecipitem sese scopulorum e vertice iecit,
Amissum credens inmiti Thesea fato.
Sic funesta domus ingressus tecta paterna
Morte ferox Theseus qualem Minoidi luctum
Obtulerat mente inmemori talem ipse recepit.
Quae tamen aspectans cedentem maesta carinam
Multiplices animo volvebat saucia curas.
At parte ex alia florens volitabat Iacchus
Cum thiaso Satyrorum et Nysigenis Silenis,
Te quaerens, Ariadna, tuoque incensus amore.
. . . .
Quae tum alacres passim lymphata mente furebant
Euhoe bacchantes, euhoe capita inflectentes.
Harum pars tecta quatiebant cuspide thyrsos,
Pars e divolso iactabant membra iuvenco,
Pars sese tortis serpentibus incingebant,
Pars obscura cavis celebrabant orgia cistis,
Orgia, quae frustra cupiunt audire profani,
Plangebant aliae proceris tympana palmis
Aut tereti tenues tinnitus aere ciebant,
Multis raucisonos efflabant cornua bombos
Barbaraque horribili stridebat tibia cantu.
Talibus amplifice vestis decorata figuris
Pulvinar conplexa suo velabat amictu.
Quae postquam cupide spectando Thessala pubes
Expletast, sanctis coepit decedere divis.
Hic, qualis flatu placidum mare matutino
Horrificans Zephyrus proclivas incitat undas
Aurora exoriente vagi sub limina Solis,
Quae tarde primum clementi flamine pulsae
Procedunt (leni resonant plangore cachinni),
Post vento crescente magis magis increbescunt
Purpureaque procul nantes a luce refulgent,
Sic ibi vestibuli linquentes regia tecta

El a crezut că Teseu pierise de-o cruntă ursită.
Astfel, intrând în palatul cel plin de vaierul morții,
Crudul Teseu a simțit o durere tot una de mare
Ca și aceea pe care-o făcuse și el Ariadnei,
Care, mâhnită, privind cum se pierde corabia-n zare,
Își frământa cu tot felul de gânduri rănitul ei suflet.
Însă de partea cealalt[30]-alergând înfloritul Iacus[31]
Vine cu danț de Satiri[32], cu Silenii[32], născuții la Nisa[33]:
Zeul, încins de iubire, pe tine, – Ariadno, te cată
Saltă cu dânșii, ieșite din minți, turbate Menade[34]
. . . . [35]
Evoe[36] strigă și-n zbuciumul lor își tot scutură capul.
Unele clatină tirsul[37] cu boldu-n cunună de viță,
Altele juncul cel rupt în bucăți îl aruncă prin aer,
Altele, uite, se-ncing cu șerpi colăciți peste mijloc,
Altele duc în panere odoarele tainei lui Bacus,
Taină pe care-n zadar profanii doresc s-o audă.
Uite cum altele-n tâmpine bat cu palmele-ntinse,
Ori din scobite chimbale scot zingăte limpezi de-aramă,
Multe au surle și zuzăie surd răgușitele surle
Și te-nfioară cu țipete bàrbare fluierul frigic.
Învelitoarea cu astfel de chipuri era-mpodobită.
Ea îmbrăca cu bogatele-i falduri tot patul de nuntă.
După ce dar, tot privind cu nesaț, tineretul tesalic
S-a săturat, el făcutu-le-a loc și zeilor înșiși.
Tocmai cum vântul de-apus, încrețind cu suflarea-i din ziuă
Marea cea lină, stârnește mereu prăvălatice unde
Când aurora răsare pe pragul drumețului soare;
Undele-mpinse întâi de-a vântului batere blândă
Pleacă, și râsul ușor li s-aude prin murmur de ape,
Dar mai apoi se-ndesesc tot mai mult când și vântul sporește
Și înotând strălucesc de departe-n sclipiri de porfiră,
Astfel atunce și ei, părăsind regescul vestibul,
Care-ncotro se ducea cu pas iute la dânsul acasă.

Ad se quisque vago passim pede discedebant.
Quorum post abitum princeps e vertice Pelei
Advenit Chiron portans silvestria dona:
Nam quoscumque ferunt campi, quos Thessala magnis
Montibus ora creat, quos propter fluminis undas
Aura parit flores tepidi fecunda Favoni,
Hos indistinctis plexos tulit ipse corollis,
Quo permulsa domus iocundo risit odore.
Confestim Penios adest, viridantia Tempe,
Tempe, quae silvae cingunt super inpendentes,
† Minosim linquens crebris celebranda choreis.
Non vacuus: namque ille tulit radicitus altas
Fagos ac recto proceras stipite laurus,
Non sine nutanti platano lentaque sorore
Flammati Phaethontis et aeria cupressu.
Haec circum sedes late contexta locavit,
Vestibulum ut molli velatum fronde vireret.
Post hunc consequitur sollerti corde Prometheus,
Extenuata gerens veteris vestigia poenae,
Quam quondam scythicis restrictus membra catena
Persolvit pendens e verticibus praeruptis.
Inde pater divom sancta cum coniuge natisque
Advenit caelo, te solum, Phoebe, relinquens
Vnigenamque simul cultricem montibus Idri:
Pelea nam tecum pariter soror aspernatast
Nec Thetidis taedas voluit celebrare iugalis.
Qui postquam niveis flexerunt sedibus artus,
Large multiplici constructae sunt dape mensae,
Cum interea infirmo quatientes corpora motu
Veridicos Parcae coeperunt edere cantus.
His corpus tremulum conplectens undique vestis
Candida purpurea talos incinxerat ora,
Annoso niveae residebant vertice vittae,
Aeternumque manus carpebant rite laborem.

După ce ei au plecat, de pe muntele Pèlion iată
Chiron[38] veni mai întâi aducând păduratice daruri:
Câte sunt flori pe câmpii și câte-n ținutul tesalic
Ies la lumină prin munți și pe lâng-a' Peneului[39] unde,
Câte răsar la a vântului caldă și rodnică boare,
Toate-mpletite-n cununi, laolaltă, le-aduce el singur:
Râse palatul întreg în alintul miresmei de floare!
Vine pe urmă Penèu[40] din Tempe cea verde, din Tempe
Cea pe deasupra încinsă de codri: el valea o lasă
Ca să răsune mereu de-a' zânelor dorice hore.
Nu e cu mâinile goale: el târâie fagii nămornici,
Din rădăcină chiar scoși, și laurii-nalți, cu tulpina
Dreaptă, platanul cu vârf clătinat și copacul cu sora
Arsului Fàeton[41] și chiparosul cu creștetu-n nouri:
Îi împletește și-n jurul palatului el îi așază,
Pentru ca tinda să fie-mbrăcată-n verdeață de frunză.
După acesta, veni Prometeu cel cu mintea isteață,
Urmele încă purtând ale vechii pedepse pe care
Odinioară, cu trupul legat în cătușe de-o stâncă,
O ispăși spânzurat de creasta cea prăpăstioasă.
Vine ș-al zeilor tată cu sfânta-i soție și fiii,
Numai pe tine lăsându-te-n cer, o! Febus Apolo,
Cum și pe gemena ta, pe zeița din muntele Idrus[42]
Ea pe Peleu deopotrivă l-a disprețuit ca și tine,
Nici n-a voit să cinstească făclia de nunt-a zeiței.
După ce ei au șezut pe scaune albe ca neaua,
Mesele-ndată s-au pus cu mâncări de tot felul pe ele.
Parcele-n vremea aceasta, slăbitul lor trup clătinându-și,
Au început a cânta o nedezmințită cântare.
Straiul lor alb și cu roșu chenar de porfiră îmbracă
Tremurătorul lor trup și pân' la călcâie le-ajunge,
Iară pe capul lor nins ele au roșietice pànglici.
Mâinile lor fără greș la eterna lor muncă lucrează:
Ele cu stânga țin furca și caierul moale de lână,

Laeva colum molli lana retinebat amictum,
Dextera tum leviter deducens fila supinis
Formabat digitis, tum prono in pollice torquens
Libratum tereti versabat turbine fusum,
Atque ita decerpens aequabat semper opus dens,
Laneaque aridulis haerebant morsa labellis,
Quae prius in levi fuerant extantia filo:
Ante pedes autem candentis mollia lanae
Vellera virgati custodibant calathisci.
Haec tum clarisona pectentes vellera voce
Talia divino fuderunt carmine fata,
Carmine, perfidiae quod post nulla arguet aetas.

O decus eximium magnis virtutibus augens,
Emathiae tutamen opis, clarissime nato,
Accipe, quod laeta tibi pandunt luce sorores,
Veridicum oraclum. sed vos, quae fata sequuntur,
Currite ducentes subtegmina, currite, fusi.

Adveniet tibi iam portans optata maritis
Hesperus, adveniet fausto cum sidere coniunx,
Quae tibi flexanimo mentem perfundat amore
Languidulosque paret tecum coniungere somnos,
Levia substernens robusto brachia collo.
Currite ducentes subtegmina, currite, fusi.

Nulla domus tales umquam connexit amores,
Nullus amor tali coniunxit foedere amantes,
Qualis adest Thetidi, qualis concordia Peleo.
Currite ducentes subtegmina, currite, fusi.

Nascetur vobis expers terroris Achilles,
Hostibus haud tergo, sed forti pectore notus,
Qui persaepe vago victor certamine cursus

Iară cu dreapta, trăgând ușurel firicele din caier,
Tortu-ntre degete-l fac și, pe urmă, cu degetul mare
Fusu-l învârt și el spânzură-n jos cu sfârleaza rotundă.
Trag și cu dinții în timpul acesta din tort, netezindu-l,
Și de uscata lor buză se țin firicelele smulte,
Care-nainte ieșeau zburlite din tortul subțire.
Iar panerașele cele de lozie stau încărcate
Jos, la picioarele lor, de lâna cea albă și moale.
Deci dar, într-una din caier trăgând, cu voce sonoră
Ele-ntr-un cântec divin așa dezvelitu-le-a scrisa,
Cântec pe carele vremea nicicând nu-l va da de minciună:

«Tu, ce prin mari vitejii sporești al tău nume ilustru,
Stâlpul Ematiei[43], tu, vestit prin a fiului faimă,
Nedezmințitul oracol pe care surorile Parce
Azi ți-l dezvăluie-ascultă-l, iar voi, care toarceți ursita,
Voi, învârtiți-vă, fuse, mereu învârtiți-vă, fuse!

Iată, veni-va Luceafărul, cel ce-mplinește dorința
Oricărui soț; va veni, cu steaua cea bună, mireasa,
Pentru ca-n inima ta să verse balsamul iubirii,
Somnului moleșitor lăsându-se pradă cu tine
Și-nlănțuind-ți puternicul gât cu-a' ei netede brațe.
    Fuse,-nvârtiți-vă-ntr-una torcând, învârtiți-vă, fuse!

Unei iubiri ca aceasta n-a dat adăpost nici o casă,
Nici n-a legat pe iubiți amorul cu-atâta putere
Cum a legat două inimi acum, pe Peleu și pe Thetis.
    Fuse,-nvârtiți-vă-ntr-una torcând, învârtiți-vă, fuse!

Vi se va naște-un fecior fără teamă de nimeni, Ahile,
Căruia spatele nu-i vor cunoaște dușmanii, ci pieptul,
Carele-adeseori, biruitor la întreceri din fugă,

Flammea praevertet celeris vestigia cervae.
Currite ducentes subtegmina, currite, fusi.

Non illi quisquam bello se conferet heros,
Cum Phrygii Teucro manabunt sanguine † tenen,
Troicaque obsidens longinquo moenia bello
Periuri Pelopis vastabit tertius heres.
Currite ducentes subtegmina, currite, fusi.

Illius egregias virtutes claraque facta
Saepe fatebuntur gnatorum in funere matres,
Cum in cinerem canos solvent a vertice crines
Putridaque infirmis variabunt pectora palmis.
Currite ducentes subtegmina, currite, fusi.

Namque velut densas praecerpens cultor aristas
Sole sub ardenti flaventia demetit arva,
Troiugenum infesto prosternet corpora ferro.
Currite ducentes subtegmina, currite, fusi.

Testis erit magnis virtutibus unda Scamandri,
Quae passim rapido diffunditur Hellesponto,
Cuius iter caesis angustans corporum acervis
Alta tepefaciet permixta flumina caede.
Currite ducentes subtegmina, currite, fusi.

Denique testis erit morti quoque reddita praeda,
Cum terrae ex celso coacervatum aggere bustum
Excipiet niveos percussae virginis artus.
Currite ducentes subtegmina, currite, fusi.

Nam simul ac fessis dederit fors copiam Achivis
Vrbis Dardaniae Neptunia solvere vincla,
Alta Polyxenia madefient caede sepulcra,

Are să lase în urmă și pașii de foc ai cerboaicei.
Fuse,-nvârtiți-vă-ntr-una torcând, învârtiți-vă, fuse!

Nici un erou n-o să-i semene lui în războiul în care
Sângele cel de troian va scălda ale Frigiei câmpuri,
Când, cu război de departe venind s-o-mpresoare, dărma-va
Troia al treilea moștenitor al sperjurului Pelops[44].
Fuse,-nvârtiți-vă-ntr-una torcând, învârtiți-vă, fuse!

Faptele lui, vitejiile lui strălucite le-or spune
Deseori mamele celor uciși în bătaie de dânsul,
Când, despletite, în părul cărunt își vor pune cenușă
Și-n veștejitele piepturi s-or bate cu mâini slăbănoage.
Fuse,-nvârtiți-vă-ntr-una torcând, învârtiți-vă, fuse!

Căci, după cum, retezând pe arșiță spicele dese
Holdele cele bălăi le seceră secerătorul,
Astfel și el va culca pe troieni în țărână cu spada.
Fuse,-nvârtiți-vă-ntr-una torcând, învârtiți-vă, fuse!

Martor isprăvilor lui va să fie Scamandrul[45], ce-și varsă
În Helespontul cel repede undele lui răsfirate.
Albia lui îngustând-o cu multe mormane de leșuri,
El încălzi-va adâncile-i ape cu valuri de sânge.
Fuse,-nvârtiți-vă-ntr-una torcând, învârtiți-vă, fuse!

Mort chiar fiind, mărturie-i va sta datorita lui pradă
Când rotunzitul mormânt va primi pe movila-i înaltă
Trupul ca neaua de alb al unei junghiate fecioare[46].
Fuse,-nvârtiți-vă-ntr-una torcând, învârtiți-vă, fuse!

Căci, după ce pe trudiții Ahei îi va face norocul
Să prăbușească neptunicul[47] zid al cetății lui Dàrdan[48],
Ei pe mormântu-i cel nalt au să-njunghie pe Polixena,

Quae, velut ancipiti succumbens victima ferro,
Proiciet truncum submisso poplite corpus.
Currite ducentes subtegmina, currite, fusi.

Quare agite optatos animi coniungite amores
Accipiat coniunx felici foedere divam,
Dedatur cupido iandudum nupta marito.
Currite ducentes subtegmina, currite, fusi.

Non illam. nutrix orienti luce revisens
Hesterno collum poterit circumdare filo,
[Currite ducentes subtegmina, currite, fusi]
Anxia nec mater discordis maesta puellae
Secubitu caros mittet sperare nepotes.
Currite ducentes subtegmina, currite, fusi.

Talia praefantes quondam felicia Pelei
Carmina divino cecinerunt pectore Parcae.
Praesentes namque ante domos invisere castas
Heroum et sese mortali ostendere coetu
Caelicolae nondum spreta pietate solebant.
Saepe pater divom templo in fulgente residens
Annua cum festis venissent sacra diebus,
Conspexit terra centum procumbere tauros.
Saepe vagus Liber Parnasi vertice summo
Thyiadas effusis euhantes crinibus egit.

* * *

Cum Delphi tota certatim ex urbe ruentes
Acciperent laeti divom fumantibus aris.
Saepe in letifero belli certamine Mavors
Aut rapidi Tritonis era aut Rhamnusia virgo
Armatas hominumst praesens hortata catervas.
Sed postquam tellus scelerest imbuta nefando,
Iustitiamque omnes cupida de mente fugarunt,

Care, ca jertfa ce moare sub spada cu două tăișuri,
Are să cadă cu trupul ciuntit îndoindu-și genunchii.
Fuse,-nvârtiți-vă-ntr-una torcând, învârtiți-vă, fuse!

Hai dar, uniți-vă dragostea, dorul din inima voastră!
În fericită-nsoțire primească-o acum pe zeiță
Soțul cel dornic de mult, iar femeia să-i cadă în brațe!
Fuse,-nvârtiți-vă-ntr-una torcând, învârtiți-vă, fuse!

Doica văzând-o pe ea când ivi-se-vor zorile zilei,
N-o să mai poată cu firul de ieri să-i încònjure gâtul[49]
Fuse,-nvârtiți-vă-ntr-una torcând, învârtiți-vă, fuse!

Mama, ea încă, n-o fi-ngrijorată și tristă că fata
S-o despărți de bărbat și nepoți de la ea n-o să aibă.
Fuse,-nvârtiți-vă-ntr-una torcând, învârtiți-vă, fuse!

Asta cu suflu divin i-au cântat lui Peleu dinioară
Parcele, proorocindu-i așa fericita lui soartă.
Căci mai-nainte veneau chiar zeii din cer, ca să vadă
Casele nepângărite-a' vitejilor; ei printre oameni
Se arătau, când evlavia nu era disprețuită.
Deseori tatăl ceresc, întorcându-se-n splendidu-i templu,
Când la un an veneau iarăși la rând sărbătorile sfinte,
Tauri o sută văzu căzând înjunghiați în țărână.
Deseori Bacus, umblând pe-nalta Parnasului culme,
Duse Tiadele[50] lui despletite în strigătul bahic,
Când din orașul întreg năpustindu-se pe întrecute
Delfii[51] pe zeu îl primeau cu altarele lui fumegânde.
Iar în vârtejul cel ucigător al războiului, Marte,
Doamna Tritonului[52] repede, ca și fecioara din Ramnus[53]
Deseori îmbărbătară armatele șiruri de oameni.
Când s-a umplut dup-aceea pământul de crime nespuse,
Oamenii toți când din sufletul àvid goniră dreptatea,

Perfudere manus fraterno sanguine fratres,
Destitit extinctos natus lugere parentes,
Optavit genitor primaevi funera nati,
Liber ut innuptae poteretur flore novercae,
Ignaro mater substernens se inpia nato
Inpia non veritast divos scelerare penates:
Omnia fanda nefanda malo permixta furore
Iustificam nobis mentem avertere deorum.
Quare nec tales dignantur visere coetus,
Nec se contingi patiuntur lumine claro.

LXV

Etsi me adsiduo confectum cura dolore
  Sevocat a doctis, Ortale, virginibus,
Nec potisest dulces Musarum expromere fetus
  Mens animi, (tantis fluctuat ipsa malis:
Namque mei nuper Lethaeo gurgite fratris
  Pallidulum manans adluit unda pedem,
Troia Rhoeteo quem subter litore tellus
  Ereptum nostris obterit ex oculis.
* * *
Adloquar, audiero numquam tua *facta* loquentem,
  Numquam ego te, vita frater amabilior,
Aspiciam posthac. at certe semper amabo,
  Semper maesta tua carmina morte canam,
Qualia sub densis ramorum concinit umbris
  Daulias absumpti fata gemens Itylei) –
Sed tamen in tantis maeroribus, Ortale, mitto
  Haec expressa tibi carmina Battiadae,
Ne tua dicta vagis nequiquam credita ventis

Frații când mâinile lor își pătară cu sânge de frate,
Când pe părinții lui morți n-a mai vrut să-i jelească feciorul,
Când a-nceput să dorească părintele-a fiului moarte,
Ca să-i răpească iubita și vitregă mamă s-o facă,
Când, fără știrea copilului, mama cea nelegiuită,
Dându-se lui, pângări fără teamă penații din casă,
Bune cu rele-n amestec atunci, nebuniile-aceste
Au abătut de la noi ale zeilor cugete drepte.
Zeii de-aceea nu vor să mai vie-ntre astfel de oameni,
Nici nu se lasă văzuți la lumina cea limpede-a zilei.

LXV

Lui Ortalus[1]

Ah! adânca mea durere și-ndelunga-mi întristare,
        Ortale, mă țin departe de-nvățatele Fecioare[2],
Și nici mintea mea nu poate la lumină să mai dea
        Fructul dulce-al poeziei: în ce chin se zbate ea!
Apa morților[3] deunăzi cu-a ei valuri stâmpărate
        A udat piciorul palid al iubitului meu frate
Și pe țărmul cel retèic[4] de la Troia, în pământ,
        Smuls din ochii mei, el zace sub o piatră de mormânt.
Nici voi mai vorbi cu tine, frate scump, mai scump ca viața,
        Nici te-oi auzi spunându-mi de-ale tale și nici fața
N-o să ți-o mai văd de-acuma; veșnic însă te-oi iubi
        Și în cânturile-mi triste moartea ta o voi jeli,
Cum, în umbră de pădure, pustnica privighetoare
        Cântă, vai! jelindu-și fiul ș-a lui moarte-ngrozitoare[5].
Totuși, în adânca-mi jale, Ortale, eu îți trimit
        Versuri de-a' lui Battiade[6] (însumi eu le-am tălmăcit),
Ca să nu crezi tu vreodată că zadarnice cuvinte

Effluxisse meo forte putes animo,
Vt missum sponsi furtivo munere malum
Procurrit casto virginis e gremio,
Quod miserae oblitae molli sub veste locatum,
Dum adventu matris prosilit, excutitur:
Atque illud prono praeceps agitur decursu,
Huic manat tristi conscius ore rubor.

LXVI

Omnia qui magni dispexit lumina mundi,
Qui stellarum ortus comperit atque obitus,
Flammeus ut rapidi solis nitor obscuretur,
Vt cedant certis sidera temporibus,
Vt Triviam furtim sub Latmia saxa relegans
Dulcis amor gyro devocet aerio,
Idem me ille Conon caelesti in lumine vidit
E Beroniceo vertice caesariem
Fulgentem clare, quam cunctis illa deorum
Levia protendens brachia pollicitast,
Qua rex tempestate novo auctus hymenaeo
Vastatum finis iverat Assyrios,
Dulcia nocturnae portans vestigia rixae,
Quam de virgineis gesserat exuviis.
Estne novis nuptis odio venus? anne parentum
Frustrantur falsis gaudia lacrimulis,
Vbertim thalami quas intra lumina fundunt?
Non, ita me divi, vera gemunt, iuerint.
Id mea me multis docuit regina querellis
Invisente novo praelia torva viro.
An tu non orbum luxti deserta cubile,

Ai încredințat la vânturi și că mi-au ieșit din minte,
Tot așa precum din sânul unei fete cade jos
Mărul cel trimis în taină de vreun june amoros[7]:
Biata fată! Ea uitase că l-a pus sub haina moale
Și când sare de pe scaun înaintea mamei sale,
Măru-i pică la picioare și de-a dura el se dă,
Iar fecioara, cu rușinea pe obraz, mâhnită stă.

LXVI

Șuvița Berenicei[1]

Cel ce-a deslușit pe boltă mii de stele lucitoare
Ș-a aflat și răsăritul și apusul lor pe cer,
Cum se-ntunecă văpaia soarelui colindătoare[2]
Și-n răstimpuri hotărâte cum și zodiile pier[3],
Cum un dor pribeag ducând-o pe-a Răspântiilor Zină
Într-o peșter-o abate pe furiș din crugul ei[4],
Conon m-a văzut, el însuși, în a cerului lumină,
Păr din părul Berenicei revărsând pe cer scântei:
Ea mă jurui la multe din zeițe pe altare,
Brațele-ntinzând spre ele, la război când s-a pornit
Regele să pustiască ale Siriei hotare,
Tocmai când era monarhul de-a lui nuntă fericit,
Urmele purtând pe față ale rănilor culese
În nocturna dulce luptă de pe sânul fecioresc.
Oare de bărbat li-e silă fetelor când sunt mirese
Ori cu lacrimi prefăcute pe părinți îi amăgesc,
Când potop le varsă ele spre cămara cea de nuntă?
Nu! – așa mi-ajute zeii! – nu plâng ele-adevărat:
Când însurățelul rege a purces la lupta cruntă
O! regina mea, atunce, câte lacrimi n-ai vărsat!
Dar tu n-ai jelit, stingheră, patul gol lăsat de dânsul,

Sed fratris cari flebile discidium?
Quam penitus maestas excedit cura medullas?
Vt tibi tum toto pectore sollicitae
Sensibus ereptis mens excidit! at te ego certe
Cognoram a parva virgine magnanimam.
Anne bonum oblita's facinus, quo regium adepta's
Coniugium, quo non fortius ausit alis?
Sed tum maesta virum mittens quae verba locuta's!
Iuppiter, ut tristi lumina saepe manu!
Quis te mutavit tantus deus? an quod amantes
Non longe a caro corpore abesse volunt?
Atque ibi me cunctis pro dulci coniuge divis
Non sine taurino sanguine pollicita's,
Sei reditum tetulisset. is haut in tempore longo
Captam Asiam Aegypti finibus addiderat.
Quis ego pro factis caelesti reddita coetu
Pristina vota novo munere dissoluo.
Invita, o regina, tuo de vertice cessi,
Invita: adiuro teque tuomque caput,
Digna ferat quod siquis inaniter adiurarit:
Sed qui se ferro postulet esse parem?
Ille quoque eversus mons est, quem maximum in orbi
Progenies Thiae clara supervehitur,
Cum Medi peperere novom mare, cumque iuventus
Per medium classi barbara navit Athon.
Quid facient crines, cum ferro talia cedant?
Iuppiter, ut Chalybon omne genus pereat,
Et qui principio sub terra quaerere venas
Institit ac ferri frangere duritiem!
Abiunctae paulo ante comae mea fata sorores
Lugebant, cum se Memnonis Aethiopis
Vnigena inpellens nictantibus aera pennis
Obtulit Arsinoes Locridos ales equos,
Isque per aetherias me tollens avolat umbras

Ci și cruda despărțire de un frate prea iubit[5].
Dorul cum te-a ros pe tine pân' la inimă, și plânsul!
Toată tremurai de grijă! Tu atunce ți-ai ieșit
Din simțiri, ba și din minte! Și doar eu știam odată,
Când erai abia copilă, că ai suflet mai bărbat:
Ai uitat viteaza faptă după care ți-a fost dată
Însoțirea cu un rege? Altul s-ar fi-ncumetat?[6]
Dar cum l-ai lăsat să plece? Cu ce vorbe întristate!
Doamne, cât ai șters cu mâna ochii tăi de plâns topiți!
Care zeu așa puternic te-a schimbat de-atunci? Ori poate
De cel drag a sta departe nu vor cei îndrăgostiți?
Deci, atunce, la toți zeii, pentru soțul tău, regină,
Cu prinoasele de tauri, tu m-ai juruit pe-altar,
Dacă regele se-ntoarce: el, în vreme-așa puțină,
Asia o și lipise de-al Egiptului hotar.
Și de-aceea, la toți zeii cei din ceruri dăruită,
Juruința ta cea veche eu acuma o plinesc.
De pe fruntea ta, regină, fără voia mea, silită
Am plecat: mă jur pe tine și pe capul tău regesc:
Cine jură strâmb pe dânsul, dreaptă și pedeapsa fie-i!
Dar cu fierul să te măsuri? Cine poate-adevărat?
Chiar și cel mai mare munte peste care fiul Tiei[7]
Trece-n drumu-i, pe deasupra, chiar și el a fost tăiat,
Atosul, atunci când mezii au făcut o mare nouă,
De-au plutit pe ea barbarii cu corăbiile lor[8].
Ca să facă o șuviță,când un munte-l tai în două?
Piară, Jupiter, calibii[9], piară-ntregul lor popor!
Cine'ntîiu s-a pus să cate sub pământ ascunse vine
Și să bată fierul tare, ah! să fie-afurisit!
Ale mele surioare, despărțite-atunci de mine,
Tocmai îmi jeleau ursita, când în față mi-a ieșit
Al lui Memnon Etiopul frate vitreg care bate
Din aripi prin aer, calul Arsinoei aripat:
El mă ia, cu mine zboară către culmile 'nnoptate

Et Veneris casto collocat in gremio.
Ipsa suum Zephyritis eo famulum legarat,
Graia Canopieis incola litoribus.
† Hi dii ven ibi vario ne solum in lumine caeli
Ex Ariadneis aurea temporibus
Fixa corona foret, sed nos quoque fulgeremus
Devotae flavi verticis exuviae,
Vvidulam, a fletu cedentem ad templa deum me
Sidus in antiquis diva novom posuit:
Virginis et saevi contingens namque Leonis
Lumina, Callisto iuncta Lycaoniae,
Vertor in occasum, tardum dux ante Booten,
Qui vix sero alto mergitur Oceano.
Sed quamquam me nocte premunt vestigia divom
Lux autem. canae Tethyi restituit,
(Pace tua fari hic liceat, Rhamnusia virgo,
Namque ego non ullo vera timore tegam,
Nec si me infestis discerpent sidera dictis,
Condita quin verei pectoris evoluam):
Non his tam laetor rebus, quam me afore semper,
Afore me a dominae vertice discrucior,
Quicum ego, dum virgo curis fuit omnibus expers,
Vnguenti Suriei milia multa bibi.
Nunc vos, optato quom iunxit lumine taeda,
Non prius unanimis corpora coniugibus
Tradite nudantes reiecta veste papillas,
Quam iocunda mihi munera libet onyx,
Voster onyx, casto petitis quae iura cubili.
Sed quae se inpuro dedit adulterio,
Ilius a mala dona levis bibat irrita pulvis:
Namque ego ab indignis praemia nulla peto.
Sed magis, o nuptae, semper concordia vostras
Semper amor sedes incolat adsiduos.
Tu vero, regina, tuens cum sidera divam

Și mă pune drept pe sânul Venerei cel nepătat[10].
Însăși Venus Zefirita, zina greacă[11], așezată
Pe Canopicele țărmuri[12], sclavul și l-a fost trimis
Pentru asta. Și atunce (ca pe bolta înstelată
Să nu stea numai cununa pusă-n cer de Dionis
De pe fruntea Ariadnei[13], ci ș-a mea lumină vie
Să lucească, moaște sfântă de pe blondă fruntea ta)
Când sosii, de lacrimi udă, pe a cerului câmpie,
Printre stele vechi, zeița m-a făcut o nouă stea:
Lângă Leul cel sălbatic și alături de Fecioară
Și de fata lui Lycaon, regele Arcadian[14],
Spre apus mă plec, Văcarul[15] după mine se coboară:
Leneș el abia s-afundă în adâncul Ocean.
Dar, deși cu pașii, noaptea, zeii mă ating și iară
Eu, în zori de zi, în marea cea căruntă mă cufund.
(Fie-mi vorba-ngăduită, o! Ramnusie fecioară[16],
Căci de frică adevărul nici de loc n-o să-l ascund:
Chiar de-ar fi să mă sfâșie astrele cu vorbe rele,
Și eu tot voi da pe față taina sufletului meu):
Nu mă bucur de ce-s astăzi, dar că de-a stăpânei mele
Frunte-n veci voi sta departe, ah! de-aceasta sufăr eu.
Cât a fost fecioară dânsa, de miresme n-avui parte,
Dar pe urmă, valuri multe de parfum eu am sorbit.
Și acum, voi, pentru care, într-o zi dorită foarte,
S-a aprins făclia nunții, voi, cu sânul dezgolit
Și cu haina dată-n lături, nu vă dați voi niciodată
Soților mai înainte ca din onix[17] să-mi vărsați
Paos dulce de miresme – voi ce vă păziți curată
Cinstea casei: celor care preacurviei vă lăsați
Ah! nisipul să vă-nghită urgisitele prinoase:
De la cele ce-s nedemne nici o jertfă eu nu cat.
O! soțiilor, mai bine pururi în a voastre case
Înțelegere să fie și amor nestrămutat!
Iar când tu, la cer cu ochii, o! regina mea, stăpână,

Placabis festis luminibus Venerem,
Vnguinis expertem non siris esse tuam me,
Sed potius largis adfice muneribus.
Sidera corruerent utinam! coma regia fiam:
Proximus Hydrochoi fulgeret Oarion!

LXVII

O dulci iocunda viro, iocunda parenti,
Salve, teque bona Iuppiter auctet ope,
Ianua, quam Balbo dicunt servisse benigne
Olim, cum sedes ipse senex tenuit,
Quamque ferunt rursus voto servisse maligno,
Postquam es porrecto facta marita sene.
Dic agedum nobis, quare mutata feraris
In dominum veterem deseruisse fidem.

'Non (ita Caecilio placeam, cui tradita nunc sum)
Culpa meast, quamquam dicitur esse mea,
Nec peccatum. a me quisquam pote dicere quicquam:
Verum istud populi fabula, Quinte, facit,
Qui, quacumque aliquid reperitur non bene factum,
Ad me omnes clamant: ianua, culpa tuast.'

Non istuc satis est uno te dicere verbo,
Sed facere ut quivis sentiat et videat.

Sărbătoarea vei aduce jertfe Venerei cerești,
Nu lăsa făr'de miresme a ta roabă să rămână,
Ci îmbelșugate daruri pe altare să-i jertfești!
Cerul tot să se răstoarne! Orionul să lucească
Lângă Vărsător[18], eu numai să fiu buclă-mpărătească!

LXVII

Ușa[1]

CATUL

Ușă, scumpă unui tată, scumpă unui soț iubit,
Noroc bun să-ți deie Joe, ușă, care i-ai slujit
Și i-ai fost cândva lui Balbus, zice lumea, credincioasă,
Când era bătrânu-n viață și stătea aici în casă;
Dar când mort s-a-ntins bătrânul ș-o femeie cu bărbat
Au ajuns stăpânii casei, tu stăpânii ți-ai trădat.
Spune-mi dar din ce pricină te-ai schimbat ș-a ta iubire
Către domnul de-altădată ai lăsat-o-n părăsire?

UȘA

Nu e vina mea, dar lumea spune-așa, că-i vina mea,
(Vai, stăpânu-meu, Ceciliu[2], dacă nu s-ar supăra!)
Nimene nu poate spune c-am păcătuit vreodată,
Însă lumea, cum e lumea: numai ușa-i vinovată!
Și cumva de se găsește vrun cusur pe undeva,
Toți cu gura sar pe mine: «ușă, asta-i vina ta!»

CATUL

Nu-i destul s-o spui aceasta prea pe scurt: ar fi mai bine
Să faci astfel, ca să vadă, să priceapă orișicine.

'Qui possum? nemo quaerit nec scire laborat.'

Nos volumus: nobis dicere ne dubita.

'Primum igitur, virgo quod fertur tradita nobis,
Falsumst. non illam vir prior attigerit,
Languidior tenera cui pendens sicula beta
Numquam se mediam, sustulit ad tunicam:
Sed pater illius gnati violasse cubile
Dicitur et miseram conscelerasse domum,
Sive quod inpia mens caeco flagrabat amore,
Seu quod iners sterili semine natus erat,
Et quaerendus is unde foret nervosius illud,
Quod posset zonam solvere virgineam.'

Egregium narras mira pietate parentem,
Qui ipse sui gnati minxerit in gremium.

Atqui non solum hoc se dicit cognitum habere
Brixia Cycneae supposita speculae,
Flavos quam molli percurrit flumine Mella,
Brixia Veronae mater amata meae.
'Et de Postumio et Corneli narrat amore,
Cum quibus illa malum fecit adulterium.'
Dixerit hic aliquis: qui tu isthaec, ianua, nosti?
Cui numquam domini limine abesse licet,
Nec populum auscultare, sed heic suffixa tigillo
Tantum operire soles aut aperire domum?
'Saepe illam audivi furtiva voce loquentem

USA

Cum? Nu-și bate nime capul, nici nu caută a ști.

CATUL

Ba eu vreau! Tu mie spune-mi! Haide, nu te mai codi!

UȘA

Mai întâi, ce se vorbește, că mi-au dat în paz-o fată,
E minciună. Nu bărbatul a avut-o-ntâia dată:
Bărbăția lui... ca plânta care-atârnă la pământ!
Din cumplita-i amorțeală nu s-a ridicat nicicând.
Patul fiului se zice tatu-su că l-a-ntinat,
Casa lui nefericită cu-a lui crimă i-a pătat,
Ori că de-o iubire oarbă sufletu-i ardea fierbinte,
Ori că fiul fără vlagă, sterp era de mai-nainte,
Și au trebuit atunce alt bărbat a căuta,
Care brâul feciorei să i-l poată dezlega[3].

CATUL

O! ce iubitor părinte! Nu e nime să-l întreacă:
Chiar la noru-sa în brațe pofta inimii să-și facă?

UȘA

Însă nu numai aceasta știe Brixia[4] s-o spuie,
Brixia cea străjuită de-a lui Cicnus cetățuie[5],
Și prin care curge-alene Mela[6], râul auriu,
Muma scumpă a Veronei[7]: oamenii de-acolo știu
De-un Postumius[8] și încă de-un Cornelius[8], cu care
Doamna-n dragoste se dete. Dar aici un oarecare
Ar putea să-mi spună:«ușă, toate-aceste cum le știi?
Căci de casa ta departe tu nicicând nu poți să fii,
Nici s-asculți ce spune lumea, ci, de praguri țintuită,
Tu deschizi și-nchizi doar casa: asta-ți este rânduită».
Vezi c-am auzit adese cum în șoaptă doamna mea

Solam cum ancillis haec sua flagitia,
Nomine dicentem quos diximus, ut pote quae mi
Speraret nec linguam esse nec auriculam.
Praeterea addebat quendam, quem dicere nolo
Nomine, ne tollat rubra supercilia.
Longus homost, magnas quoi lites intulit olim
Falsum mendaci ventre puerperium.'

LXVIII

Quod mihi fortuna casuque oppressus acerbo
Conscriptum hoc lacrimis mittis epistolium,
Naufragum ut eiectum spumantibus aequoris undis
Sublevem et a mortis limine restituam,
Quem neque sancta Venus molli requiescere somno
Desertum in lecto caelibe perpetitur,
Nec veterum dulci scriptorum carmine Musae
Oblectant, cum mens anxia pervigilat,
Id gratumst mihi, me quoniam tibi dicis amicum,
Muneraque et Musarum hinc petis et Veneris:
Sed tibi ne mea sint ignota incommoda, Mani,
Neu me odisse putes hospitis officium,
Accipe, quis merser fortunae fluctibus ipse,
Ne amplius a misero dona beata petas.
Tempore quo primum vestis mihi tradita purast,
Iocundum cum aetas florida ver ageret,
Multa satis lusi: non est dea nescia nostri,
Quae dulcem curis miscet amaritiem:
Sed totum hoc studium luctu fraterna mihi mors
Abstulit. o misero frater adempte mihi,
Tu mea tu moriens fregisti commoda, frater,

De desfrâurile sale cu-a' ei slujnice vorbea
Și-i numea pe toți pe nume, cum ți-am spus. Ce? ea socoate
Că n-am limbă, n-am ureche? Ba, pe lâng-aceste toate,
Mai vorbea de unul încă – cine-i, nu ți-oi spune eu –
Ca să nu-și încrunte ochii roșcovanul, omul meu,
Un lungan, care-avusese mari procese, intentate
Pentru plăsmuirea unei sarcini neadevărate[9].

LXVIII

Lui Manliu[1]

Tu, răpus de-o soartă crudă și de-o jalnică-ntâmplare,
Îmi trimiți scrisoarea asta, scrisă cu lacrimi amare,
Să te-ajut și de pe pragul morții să te fac scăpat,
Ca pe-un om zvârlit pe țărmuri de talazul spumegat.
Părăsit acum și singur, în culcușul tău de-acasă,
Venerea să guști dulceața somnului nu te mai lasă,
Nici poeții vechi pe tine nu te mai desfată azi:
Chin amar, în nopți de veghe, ține sufletul tău treaz.
Că mă socotești prieten, mult de asta-mi pare bine
Și că versuri de iubire ceri acuma de la mine.
Dar, ca păsurile mele tu de-asemeni să le știi,
Nici să crezi că eu uitat-am legea sfintei ospeții[2],
Află tu că valul soartei și pe mine m-a-nghițit:
Daruri vesele nu cere unui om nefericit!
După ce mi-au pus pe umeri toga albă[3]-ntâia oară,
Floarea tinereții mele când era în primăvară,
Am cântat și eu amorul: știe zeia care pune
În durerile iubirii și o dulce-amărăciune.
Dar această aplecare moartea frate-meu iubit
Mi-o luă. Vai mie! frate, ce pe veci mi-ai fost răpit!
Ah! cu moartea ta, o! frate, fericirea mea-i sfărmată

Tecum una totast nostra sepulta domus,
Omnia tecum una perierunt gaudia nostra,
Quae tuos in vita dulcis alebat amor.
Cuius ego interitu tota de mente fugavi
Haec studia atque omnis delicias animi.
Quare, quod scribis Veronae turpe Catullo
Esse, quod hic quivis de meliore nota
Frigida deserto tepefactet membra cubili,
Id, Mani, non est turpe, magis miserumst.
Ignosces igitur, si, quae mihi luctus ademit,
Haec tibi non tribuo munera, cum nequeo.
Nam, quod scriptorum non magnast copia apud me,
Hoc fit, quod Romae vivimus: illa domus,
Illa mihi sedes, illic mea carpitur aetas:
Huc una ex multis capsula me sequitur.
Quod cum ita sit, nolim statuas nos mente maligna
Id facere aut animo non satis ingenuo,
Quod tibi non utriusque petenti copia factast:
Vltro ego deferrem, copia siqua foret.

Non possum reticere, deae, qua me Allius in re
Iuverit aut quantis iuverit officiis:
Nec fugiens saeclis obliviscentibus aetas
Illius hoc caeca nocte tegat studium:
Sed dicam vobis, vos porro dicite multis
Milibus et facite haec charta loquatur anus
. . . .
Notescatque magis mortuos atque magis,
Nec tenuem texens sublimis aranea telam.
In deserto Alli nomine opus faciat.
Nam, mihi quam dederit duplex Amathusia curam,

Și-n mormântul tău cu tine casa noastră îngropată!
Au pierit cu tine-o dată ale noastre bucurii,
De iubirea ta nutrite când erai printre cei vii.
Ah! cu-a fratelui meu moarte, eu am alungat din minte
Toată dragostea-mi de lucru, desfătarea-mi dinainte.
Tu-mi scrii, Manliu: «e rușine să mai stea Catul acasă
La Verona, când aice[4] un om din lumea aleasă[5]
Abia-și încălzește trupul vai! în patul văduvit»[6].
Dar aceasta nu-i rușine, mai curând e de jelit!
Tu mă vei ierta, de-aceea, dacă n-am nici o putere
Să-ți trimit aceste daruri: nu mă las-a mea durere.
Și pe urmă, aici, la mine, eu am cărți mai puțintele[7]:
Pricina-i că stau la Roma, acolò zilele mele
Trec și locul meu e-acòlo, casa mea acòlo mi-i,
Aici n-am decât doar una dintre multele-mi cutii[8].
Deci, fiindc-așa stă lucrul, nu cumva să-ți vie-n minte
Că nu sunt inimă largă, nici destul de generos,
Dacă las neîmplinită îndoita-ți[9] rugăminte:
De-aș avea, eu ți-aș trimite versuri multe bucuros.

LXVIII[b 1]

Nu pot să nu spun, zeițe[2], facerile lui de bine
Și-n ce zile de restriște Alius m-a ajutat.
Secolii fugarnici, vremea care minte nu mai ține
Să nu-ngroape-n noaptea oarbă zelul lui cel devotat!
Dar eu vouă vă voi spune, voi să spuneți mai departe
Multor mii de oameni! Scrisu-mi să vorbească pân'târziu
Peste veacuri! . . . . [3]
Și pe zi ce trece faima să-i tot crescă după moarte,
Iar păianjenul ce țese tortul lui cel străveziu
Să nu-nvăluie cu dânsul veșnica lui amintire!
Voi doar știți vicleana Venus ah! ce crude suferinți

Scitis, et in quo me corruerit genere,
Cum tantum arderem quantum Trinacria rupes
Lymphaque in Oetaeis Malia Thermopylis,
Maesta neque adsiduo tabescere lumina fletu
Cessarent tristique imbre madere genae.
Qualis in aerii perlucens vertice montis
Rivos muscoso prosilit e lapide,
Qui cum de prona praeceps est valle volutus,
Per medium sensim transit iter populi,
Dulce viatori lasso in sudore levamen,
Cum gravis exustos aestus hiulcat agros:
Hic, velut in nigro iactatis turbine nautis
Lenius aspirans aura secunda venit
Iam prece Pollucis, iam Castoris inplorata,
Tale fuit nobis Manius auxilium.
Is clusum lato patefecit limite campum,
Isque domum nobis isque dedit dominam,
Ad quam communes exerceremus amores.
Quo mea se molli candida diva pede
Intulit et trito fulgentem in limine plantam
Innixa arguta constituit solea,
Coniugis ut quondam flagrans advenit amore
Protesilaeam Laudamia domum
Inceptam frustra, nondum cum sanguine sacro
Hostia caelestis pacificasset eros.
Nil mihi tam valde placeat, Rhamnusia virgo,
Quod temere invitis suscipiatur eris.
Quam ieiuna pium desideret ara cruorem,
Doctast amisso Laudamia viro,
Coniugis ante coacta novi dimittere collum,
Quam veniens una atque altera rursus hiemps
Noctibus in longis avidum saturasset amorem,
Posset ut abrupto vivere coniugio,
Quod scirant Parcae non longo tempore adesse,

M-a făcut să sufăr, muze, cum mă duse la pieire:
Eu ardeam cum arde Etna ori cum apele fierbinți
Clocotesc în Maliacul[4] șipot de la Termopile!
Ochii mei cei triști în lacrimi se topeau necontenit,
Plânsul îmi scălda obrajii nopți întregi, și nopți și zile:
Tot așa-ntr-un pisc de munte, dintr-un steiu acoperit
Cu mușchi verde, ies-o apă limpede și răcoroasă;
Ea s-arunc-apoi în vale pe priporul prăvălat
Și prin mijloc taie calea plină de-o mulțime deasă
(Alinare dulce pentru călătorul asudat,
Când de seceta cumplită crapă arsele ogoare).
Ca un vânt, atunci, prielnic, care vine lin pe mare,
Când se zbat corăbierii în vârteju-ngrozitor
Și la Dioscuri se roagă să le dea ajutorare,
Tot așa mi-a stat și mie Alius în ajutor:
Câmp deschis iubirii mele el lăsă și el îmi dete
Mie și iubitei mele casa unde eu cu ea
La plăcerile iubirii ne dădurăm pe-ndelete.
Acolo veni la mine drăgălașă zâna mea
Ca un fulg! Pe pragul neted ea și-a pus atunci piciorul
Argintiu și, cu sandala scârțâind, a stat în prag!
Tot așa Laudamia[5] a venit, arzând de dorul
Lui Protesilau[5], în casă la bărbatul ei cel drag,
Casă în zadar urzită: jertfe nu fusese-aduse
Zeilor din cer și ele priitori nu mi-i făcuse!
O! Ramnùsie fecioară[6], să nu-mi plac-așa de tare
A lucra ceva orbește, dacă nu vor Cei de sus!
Cât doresc piosul sânge însetatele altare,
A văzut Laudamia când bărbatul i s-a dus:
Ea atunci lăsă din brațe gâtul junelui său mire,
Fără ca, mai înainte, an de an să fi urmat,
Și ca ea, în nopți de iarnă, să-și potoale-a ei iubire,
Ca să-și poată duce viața și departe de bărbat!
El avea-n curând să piară (Parcele-o știau doar bine!)

Si miles muros isset ad Iliacos:
Nam tum Helenae raptu primores Argivorum
Coeperat ad sese Troia ciere viros,
Troia (nefas) commune sepulcrum Asiae Europaeque,
Troia virum et virtutum omnium acerba cinis,
Quaene etiam nostro letum miserabile fratri
Attulit. ei misero frater adempte mihi,
Ei misero fratri iocundum lumen ademptum,
Tecum una totast nostra sepulta domus,
Omnia tecum una perierunt gaudia nostra,
Quae tuos in vita dulcis alebat amor.
Quem nunc tam longe non inter nota sepulcra
Nec prope cognatos conpositum cineres,
Sed Troia obscaena, Troia infelice sepultum
Detinet extremo terra aliena solo.
Ad quam tum properans fertur *simul* undique pubes
Graeca penetrales deseruisse focos,
Ne Paris abducta gavisus libera moecha
Otia pacato degeret in thalamo.
Quo tibi tum casu, pulcherrima Laudamia,
Ereptumst vita dulcius atque anima
Coniugium: tanto te absorbens vertice amoris
Aestus in abruptum detulerat barathrum,
Quale ferunt Grai Pheneum prope Cylleneum
Siccare emulsa pingue palude solum,
Quod quondam caesis montis fodisse medullis
Audit falsiparens Amphitryoniades,
Tempore quo certa Stymphalia monstra sagitta
Perculit imperio deterioris eri,
Pluribus ut caeli tereretur ianua divis,
Hebe nec longa virginitate foret.
Sed tuos altus amor barathro fuit altior illo,
Qui durum domitam ferre iugum docuit:
Nam nec tam carum confecto aetate parenti

Dacă se ducea sub zidul Ilionului ostaș:
Căci atunci chiar o furase pe Elena și la sine
Troia îl chema la luptă pe-ai Argivilor fruntași,
Troia, unde zac vitejii și-a' lor fapte lăudate,
Ea, mormântul Europei și al Asiei. Tot ea,
Troia, ce nelegiuire! și sărmanului meu frate,
Mie vai! răpit de-a pururi, i-a gătit pieirea sa.
Ah! cum i s-a dus lumina soarelui cea desfătată!
În mormântul tău, o! frate, casa noastră-i îngropată!
Au pierit cu tine-o dată ale noastre bucurii,
De iubirea ta nutrite când erai printre cei vii.
Iar acum așa departe, nu cu morții tăi de-acasă,
Nici alături de cenușa rudelor pus în mormânt,
Ci-ngropat pe țărmul morții ah! la Troia odioasă,
Un pământ străin te ține la un capăt de pământ!
Deci din Grecia atunce spun că tinerimea toată
Alergând de pretutindeni vetrele și-a părăsit,
Pentru ca, cu adultera, de la soțul ei furată,
Trai tihnit să n-aibă Paris în iatacul tăinuit.
Pe-al tău soț, Laudamie, când a fost acea-ntâmplare,
Soarta ți-l răpi; ca viața îți era de dulce el:
Vai! cum te-nghițise-atunce a amorului vâltoare!
Clocotul lui te-aruncase într-un fără-fund la fel
Cu acela-n care grecii spun că, la Fenèus[7], toată
Apa bălților se scurge, de rămâne câmp zbicit,
Hăul cel pe care-n munte Hèrcul l-a tăiat odată,
Fiul lui Amfitrione, cel de altu' zămislit[8],
Când jivinele cu aripi nesmintita lui săgeată
Le străpunse, la porunca unui rege blestemat[9],
Ca un zeu mai mult să calce pragul cerului și fată
Hebe-n veci să nu rămâie, pururi fără de bărbat![10]
Mai adâncă decât hăul, a ta patimă fierbinte
Nesupusa ta cerbice te-a-nvățat în jug s-o pui:
Nu! La fel de drag nu-i este nici bătrânului părinte

Vna caput seri nata nepotis alit,
Qui, cum divitiis vix tandem inventus avitis
Nomen testatas intulit in tabulas,
Inpia derisi gentilis gaudia tollens
Suscitat a cano volturium capiti:
Nec tantum niveo gavisast ulla columbo
Conpar, quae multo dicitur, inprobius
Oscula mordenti semper decerpere rostro,
Quam quae praecipue multivolast mulier.
Sed tu horum magnos vicisti sola furores,
Vt semel es flavo conciliata viro.
Aut nihil aut paulo cui tum concedere digna
Lux mea se nostrum contulit in gremium,
Quam circumcursans hinc illinc saepe Cupido
Fulgebat crocina candidus in tunica.
Quae tamen etsi uno non est contenta Catullo,
Rara verecundae furta feremus erae,
Ne nimium simus stultorum more molesti.
Saepe etiam Iuno, maxima caelicolum,
Coniugis in culpa flagrantem conquoquit iram,
Noscens omnivoli plurima furta Iovis.
Atquei nec divis homines conponier aequomst,
. . . .
. . . .
Ingratum tremuli tolle parentis onus.
Nec tamen illa mihi dextra deducta paterna
Fragrantem Assyrio venit odore domum,
Sed furtiva dedit muta munuscula nocte,
Ipsius ex ipso dempta viri gremio.
Quare illud satis est, si nobis is datur unis,
Quem lapide illa diem candidiore notat.

Hoc tibi, qua potui, confectum carmine munus
Pro multis, Alli, redditur officiis,

Un nepot pe care-n urmă l-a născut copila lui:
Are-acum cine să ieie părintească avuție!
El în testament de-acuma e trecut moștenitor
Și, luând vreunei rude blestemata bucurie,
De la capul nins alungă acest vultur răpitor:
Nici nu se iubește-atâta porumbița drăgălașă
Cu porumbul alb ca neaua și pe care ne-ncetat
Ea-l sărută, zice lumea, și-l tot mușcă pătimașă
Mai cu foc decât femeia cea dorită de bărbat.
Tu i-ai întrecut pe dânșii cu-ale dragostei văpăi,
Cu Protesilau bălanul când te-ai însoțit întâi!
Nici lumina vieții mele n-a fost mai prejos când mie
Alergatu-mi-a în brațe, sau a fost cu prea puțin:
Împrejurul ei, zburdalnic, în tunica-i șofranie
Cupidon cel alb la față strălucea de har divin.
Deși ea nu vrea să fie numai de Catul iubită,
Voi răbda iubitei mele câte un păcat mai rar,
Căci stupida-mi gelozie i-ar fi prea nesuferită:
Cea mai mare din zeițe, deseori Junona chiar,
Când afla de-ale lui Joe aventuri nenumărate,
Arzătoarea ei mânie și-o-neca adânc în sân.
Dar nici oamenii cu zeii să-i asemeni nu se poate,
. . . .
. . . . [11]
Și nici eu să n-o mai supăr cu mustrări de om bătrân!
Doar ea n-a venit adusă chiar de mâna unui tată
În iatacu-mi cu miresme siriene parfumat,
Ci mi-a dat a sale daruri într-o noapte fermecată,
Pe furiș, scăpând din brațe, însăși ea, de la bărbat!
Mulțumit fiind cu-atâta, mie dar destul să-mi fie,
Dacă ziua ei cea albă mi-o dă mie, numai mie!

Iată dar aceste versuri, darul meu – tot ce-am putut!-[12]
Pentru binele pe care, Alius, mi l-ai făcut.

Ne vostrum scabra tangat rubigine nomen
Haec atque illa dies atque alia atque alia.
Huc addent divi quam plurima, quae Themis olim
Antiquis solitast munera ferre piis:
Sitis felices et tu simul et tua vita
Et domus, ipsi in qua lusimus et domina,
Et qui principio nobis te tradidit Anser,
A quo sunt primo mi omnia nata bona.
Et longe ante omnes mihi quae me carior ipsost,
Lux mea, qua viva vivere dulce mihist.

LXVIIII

Noli admirari, quare tibi femina nulla,
Rufe, velit tenerum supposuisse femur,
Non si illam rarae labefactes munere vestis
Aut perluciduli deliciis lapidis.
Laedit te quaedam mala fabula, qua tibi fertur
Valle sub alarum trux habitare caper.
Hunc metuunt omnes. neque mirum: nam mala valdest
Bestia, nec quicum bella puella cubet.
Quare aut crudelem nasorum interfice pestem,
Aut admirari desine cur fugiunt.

LXX

Nulli se dicit mulier mea nubere malle
Quam mihi, non si se Iuppiter ipse petat.

Al tău nume să nu fie ros vreodată de rugină,
Nici în ziua cea de astăzi, nici în cele ce-au să vină!
Zeii înc-au să-ți mai deie multe daruri, tot așa
Cum și Temis[13] la pioșii din vechime le dădea.
Fii dar fericit cu scumpa inimii tale comoară[14],
Fericită fie casa unde noi ne-am drăgostit,
Fericit să fie-acela ce m-a scos întâia oară
La liman și de la care fericirea mi-a venit![15]
Dar, mai mult ca toți, aceea ce ca viața o iubesc,
Lumea mea! Cât ea trăiește, dulce-mi este să trăiesc!

LXIX

Lui Rufus

Nu te mai mira, o! Rufe, că sub tine nici o fată
Pân-acum nu vrea să-și puie coapsa ei cea delicată,
Chiar s-o amăgești cu daruri, c-un veșmânt ceva mai rar,
S-o momești c-o nestemată, cu vrun scump mărgăritar.
Umbl-un zvon și greu îți cade: că la tine subsuoară
Un țap fioros s-ascunde[1]; toate fetele se tem.
Și nici nu e de mirare: foarte rea-i această fiară
Și cu dânsa nici o fată nu se culcă. Ce blestem
Pentru nasurile noastre! Curmă pacostea mai bine,
Ori să nu te miri atunce că fug fetele de tine!

LXX

Nestatornicia femeii

Draga mea cu nimeni altul n-ar voi să se iubească,
Spune ea, decât cu mine, de-ar fi Joe s-o dorească!

Dicit: sed mulier cupido quod dicit amanti,
In vento et rapida scribere oportet aqua.

LXXI

Siquoi iure bono sacer alarum obstitit hircus,
Aut siquem merito tarda podagra secat,
Aemulus iste tuos, qui vostrum exercet amorem,
Mirificost fato nactus utrumque malum.
Nam quotiens futuit, totiens ulciscitur ambos:
Illam adfligit odore, ipse perit podagra.

LXXII

Dicebas quondam solum te nosse Catullum,
Lesbia, nec prae me velle tenere Iovem.
Dilexi tum te non tantum ut volgus amicam,
Sed pater ut gnatos diligit.et generos.
Nunc te cognovi: quare etsi inpensius uror,
Multo mi tamen es vilior et levior.
Qui potisest? inquis. quod amantem iniuria talis
Cogit amare magis, sed bene velle minus.

Dar ce spune ea, femeia, unui om aprins de dor
Tu pe vânt s-o scrii mai bine și pe râul curgător!

LXXI

Unui necunoscut

Dacă-i stă pe drept în cale cuiva afurisita
Pacoste a subsuorii și pe drept e torturat
De podagră – acela este cel cu care-mparți iubita.
Ce minune! Amândouă bolile tù i le-ai dat
Când cu dânsa se iubește, pedepsit e fiecare:
Ea de miros amețește, de podagră dânsul moare.

LXXII

Lesbiei

Tu-mi ziceai odinioară: «te cunosc numai pe tine»;
Tu-mi ziceai că nici pe Joe l-al tău sân nu vrei să-l ții.
Te-am iubit atunci, nu însă cum iubește-un oarecine,
Ci cum tatăl își iubește ginerii și pe copii.
Acum te cunosc! De-aceea, dacă ard de dor mai tare,
Ah! în ochii mei căzută, preț tu nu mai poți avea.
Cum se poate? 'ntrebi. – Fiindcă o asemenea trădare
Focul patimii ți-aprinde, dar ucide dragostea!

LXXIII

Desine de quoquam quicquame bene velle mereri
Aut aliquem fieri posse putare pium.
Omnia sunt ingrata, nihil fecisse benigne
Prodest, immo etiam taedet obestque magis
Vt mihi, quem nemo gravius nec acerbius urget,
Quam modo qui me unum atque unicum amicum habuit.

LXXIIII

Gellius audierat patruom obiurgare solere,
Siquis delicias diceret aut faceret.
Hoc ne ipsi accideret, patrui perdepsuit ipsam
Vxorem et patruom reddidit Harpocratem
Quod voluit fecit: nam, quamvis inrumet ipsum
Nunc patruom, verbum non faciet patruos.

LXXVII

Rufe mihi frustra ac nequiquam credite amico
(Frustra? immo magno cum pretio atque malo),
Sicine subrepsti mei, atque intestina perurens
Ei misero eripuisti omnia nostra bona?
Eripuisti, heu heu nostrae crudele venenum
Vitae, heu heu nostrae pestis amicitiae.

LXXIII

Unui ingrat

Cuiva să-i faci un bine cât de mic nu mai cerca!
Nici nu crede tu că astăzi mai cunoaște cineva!
Toate-s fără de răsplată și folos nu ai nimică
De faci bine, ba ți-e silă și mai mult și chiar îți strică.
Am pățit-o eù: Acela mă apasă azi mai greu,
Căruia i-am fost prieten, și prieten numai eù!

LXXIV

Impotriva lui Geliu[1]

Unchiul, lui aflase Geliu, tot certa pe-aceia care
Ori cu vorba ori cu fapta umblă numa-n desfrânare.
Geliu, ca să n-o pățească, iată că i-a siluit
Chiar lui unchiu-su femeia: unchiu-su a amuțit!
A făcut ce-a vrut, căci unchiul nici o vorbă n-ar mai scoate,
Chiar să-și facă râs de dânsul: parc-ar fi un Harpocrate!

LXXVII

Lui Rufus[1]

În zadar pe tine, Rufus, te-am crezut amicul meu,
Ba ce spun? Cu ce pedeapsă o plătesc aceasta eu!
Ca o viperă la sânu-mi să te vâri? Să arzi în mine
Măruntaiele-mi? vai mie! și să-mi iei singurul bine?
Ah! otrava vieții mele! Cum? o! Rufus, tù să fii
Tu, chiar tu, să fii pieirea bunei noastre amicii?

Sed nunc id doleo, quod purae pura puellae
  Savia conminxit spurca saliva tua.
Verum id non inpune feres: nam te omnia saecla
  Noscent, et qui sis fama loquetur anus.

LXXVIII

Gallus habet fratres, quorumst lepidissima coniunx
  Alterius, lepidus filius alterius.
Gallus homost bellus: nam dulces iungit amores,
  Cum puero ut bello bella puella cubet.
Gallus homost stultus nec se videt esse maritum,
  Qui patruos patrui monstret adulterium.

LXXVIIII

Lesbius est pulcher: quid ni? quem Lesbia malit
  Quam te cum tota gente, Catulle, tua.
Sed tamen hic pulcher vendat cum gente Catullum,
  Si tria notorum savia reppererit.

LXXVIII[b]

. . . .
. . . .[1]
Dar acù mă plâng de alta: tu, cu balele-ntinate,
Pângărit-ai dragii mele buzele nevinovate.
Nu scapi însă de pedeapsă: secolele te vor ști
Cine ești, și cât e lumea tu de pomină vei fi!

LXXVIII

Gallus[1]

Gallus are doi frați; unul dintre ei are-o minune
De femeie; cellalt frate are-un drăgălaș fecior.
Gallus .... om galant! El știe dulci amoruri să-mpreùne
Ș-atunci doamna drăgălașă doarme-n pat la domnișor!
Dar că-i însurat și dânsul, Gallus uită! Ce netot!
Cum! Chiar unchiu-su, chiar Gallus îl învață pe nepot
Unchiului să-i puie coarne?

LXXIX

Împotriva lui Lesbiu[1]

Lesbiu e frumos, Catule, cum să nu! Tu vezi prea bine:
Lesbia ți-l preferă, ție și la toți ai tăi.
Dar frumosul să mă vândă[2] cu tot neamul meu pe mine
Dacă mint: nici trei săruturi nu-i dau cunoscuții săi![3]

LXXX

Quid dicam, Gelli, quare rosea ista labella
   Hiberna fiant candidiora nive,
Mane domo cum exis et cum te octava quiete
   E molli longo suscitat hora die?
Nescioquid certest: an vere fama susurrat
   Grandia te medii tenta vorare viri?
Sic certest: clamant Victoris rupta miselli
   Ilia, et emulso labra notata sero.

LXXXI

Nemone in tanto potuit populo esse, Iuventi,
   Bellus homo, quem tu diligere inciperes,
Praeterquam iste tuus moribunda a sede Pisauri
   Hospes inaurata pallidior statua,
Qui tibi nunc cordist, quem tu praeponere nobis
   Audes, et nescis quod facinus facias.

LXXXII

Quinti, si tibi vis oculos debere Catullum
   Aut aliud siquid carius est oculis,
Eripere ei noli, multo quod carius illi
   Est oculis seu quid carius est oculis.

LXXX

Lui Geliu[1]

Ce să zic de tine, Geliu? Buza ta cea rumeioară
Pentru ce se face albă ca zăpada iernii când
Ieși de-acasă dimineața, iar în zile lungi de vară
Când te scoli din somnul dulce după prânz? Ce-i fi având
Nu știu bine. Lumea-n șoaptă spune oare-adevărat
Că-n a ta destrăbălare te prostitui cu-n bărbat?
Chiar așa-i! O spune trupul cel cu vlaga istovită
A' lui Victor (vai de dânsul!), ș-a ta buză pângărită.

LXXXI

Lui Iuventiu

Dintr-atâta lume largă cum de n-ai putut găsi
Nici un om drăguț, Iuventiu, să te poți cu el iubi,
Fără numai pe-al tău oaspe, muribundul din Pisàur[1],
Vai de dânsul! mult mai galben ca o stàtue de aur?
El e-n inima ta astăzi! Și pe dânsul îndrăznești
A mi-l pune înainte? Știi ce faptă făptuiești?

LXXXII

Lui Quintius[1]

Quintius, de vrei ca ochii-mi să ți-i datoresc eu ție
Sau și tot ce decât ochii ar putea mai drag să-mi fie,
Nu-mi lua ce-mi este mie și mai drag ca ochii mei,
Sau ca tot ce am pe lume mult mai drag decât sunt ei!

LXXXIII

Lesbia mi praesente viro mala plurima dicit:
Haec illi fatuo maxima laetitiast.
Mule, nihil sentis. si nostri oblita taceret,
Sana esset: nunc quod gannit et obloquitur,
Non solum meminit, sed quae multo acrior est res
Iratast. Hoc est, uritur et coquitur.

LXXXIIII

Chommoda dicebat, si quando commoda vellet
Dicere, et insidias Arrius hinsidias,
Et tum mirifice sperabat se esse locutum,
Cum quantum poterat dixerat hinsidias.
Credo, sic mater, sic Liber avonculus eius,
Sic maternus avos dixerat atque avia.
Hoc misso in Syriam requierant omnibus aures:
Audibant eadem haec leniter et leviter,
Nec sibi postilla metuebant talia verba,
Cum subito adfertur nuntius horribilis,
Ionios fluctus, postquam illuc Arrius isset,
Iam non Ionios esse, sed Hionios.

LXXXIII

Bărbatului Lesbiei

Multe vorbe de ocară Lesbia mi-aruncă mie
Când bărbatu-su-i de față: pentru el ce bucurie!
Dobitoc ce ești! Nimica nu pricepi! Dac-ar tăcea,
Inima nu i-ar mai bate pentru mine; dar așa,
Latră și mă tot înjură: ea-i cu gândul tòt la mine,
Fierbe toată de mânie, numai pară și venin e!

LXXXIV

Despre Arrius[1]

Arrius zicea «f-h-oloase» când voia «foloase»-a spune;
Când voia să spună «cursă», «c-h-ursă» Arrius zicea,
Și credea atunci în sine că vorbește de minune
Când zicea la «cursă» «c-h-ursă» cât de tare el putea.
Mama lui, cred eu, și unchiul, fostul sclav, la fel vorbise,
La fel bunul și bunica. Iată-l în sfârșit pornit
Tocmai-n Siria. Urechea lumii se mai odihnise,
Auzind aceste vorbe spuse lin și nesilit:
Nu se mai temea urechea de cuvintele aceste,
Când deodată ni s-aduce o îngrozitoare veste:
De când Arrius e-acolo, marea cea ionică
Nu ionică se cheamă, ci marea «hionică»!

LXXXV

Odi et amo. quare id faciam, fortasse requiris.
Nescio, sed fieri sentio et excrucior.

LXXXVI

Quintia formosast multis, mihi candida, longa,
Rectast. haec ego sic singula confiteor,
Totum illud formosa nego: nam nulla venustas,
Nulla in tam magnost corpore mica salis.
Lesbia formosast, quae cum pulcherrima totast,
Tum omnibus una omnes surripuit Veneres.

LXXXVII

Nulla potest mulier tantum se dicere amatam
Vere, quantum a me Lesbia amata mea's.
Nulla fides ullo fuit umquam foedere tanta,
Quanta in amore tuo ex parte reperta meast.

LXXXV

Amorul lui Catul

Poate-ntrebi de-i cu putință: te urăsc și te iubesc.
Nu știu, dară simt c-așa e și cumplit mă chinuiesc.

LXXXVI

Quintia[1] *și Lesbia*

Quintia la mulți le pare că-i frumoasă: eu socot
Că e albă, naltă, dreaptă: tot ce spun, aceasta-i tot.
Dar eu zic că nu-i frumoasă: într-un corp așa de mare
Să nu fie nici un farmec, nici un firicel de sare!
Numai Lesbia-i frumoasă peste tot: ce să-i găsești?
Numa-n Lesbia sunt toate grațiile femeiești.

LXXXVII

Pentru Lesbia

Poate spune vreo femeie c-a iubit-o cineva
Cum pe Lesbia mea dragă am iubit-o eu cândva?
Nu! nici una! Și credința dragostei pe veci jurată
Altul nime decât mine n-a păzit-o niciodată.

LXXV

Nunc est mens diducta tua, mea Lesbia, culpa,
Atque ita se officio perdidit ipsa suo,
Vt iam nec bene velle queat tibi, si optima fias,
Nec desistere amare, omnia si facias.

LXXVI

Siqua recordanti benefacta priora voluptas
Est homini, cum se cogitat esse pium,
Nec sanctam violasse fidem, nec foedere in ullo
Divom ad fallendos numine abusum homines,
Multa parata manent in longa aetate, Catulle,
Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.
Nam quaecumque homines bene cuiquam aut dicere possunt
Aut facere, haec a te dictaque factaque sunt;
Omniaque ingratae perierunt credita menti.
Quare iam te cur amplius excrucies?
Quin tu animo offirmas atque istinc teque reducis
Et dis invitis desinis esse miser?
Difficilest longum subito deponere amorem.
Difficilest, verum hoc qua lubet efficias.
Vna salus haec est, hoc est tibi pervincendum:
Hoc facias, sive id non pote sive pote.
O di, si vestrumst misereri, aut si quibus umquam
Extremam iam ipsa morte tulistis opem,
Me miserum aspicite (et, si vitam puriter egi,
Eripite hanc pestem perniciemque mihi),

LXXV

Lesbiei

Ah! tu, Lesbia mea scumpă, ce-am ajuns din vina ta!
Sufletu-mi l-a dat pierzării chiar fidelitatea sa.
Ca un crin să fii de-acuma, a te mai iubi nu pot,
Dar te voi dori într-una, chiar dac-ai cădea de tot.

LXXVI

Către sine însuși

Dacă e vre-o desfătare să-și aduc-un om aminte
C-a făcut odată bine și-n vieaț-a fost cinstit
Și că n-a călcat pe lume jurămintele lui sfinte,
Nici, luând pe zei de martori, oamenii nu *i*-a mințit,
Multe bucurii atunce, o! Catùle, pentru tine
Ți-ai gătit de-a lungul vieții din acest amor ingrat:
Tot ce oamenii pot face sau ce pot vorbi de bine
Toate-au fost de tine spuse și făcute-adevărat,
Dar s-au spulberat, sădite într-o inimă ingrată.
Pentru ce de-acu-nainte să mai ai de suferit?
Și de ce nu ești mai tare? Lasă-te de ea odată
Și când zeii sunt protivnici, nu mai fi nefericit!
«O! e greu s-o rupi deodată cu un lung amor» vei zice.
Da, e greu, aceasta însă fă–o tu numaidecât!
Căci e singura scăpare: trebuie s-ajungi aice
Și să birui! Poți ori nu poți, asta fă-o hotărât!
Dacă mila-i partea voastră, zeilor, dacă vreodată
Unui om pe pragul morții voi i-ați stat într-ajutor,
Căutați atunci spre mine, bietul! și de-a fost curată
Viața mea, luați-mi ciuma, pacostea de care mor,

Ei mihi surrepens imos ut torpor in artus
Expulit ex omni pectore laetitias.
Non iam illud quaero, contra me ut diligat illa,
Aut, quod non potisest, esse pudica velit:
Ipse valere opto et taetrum hunc deponere morbum.
O di, reddite mi hoc pro pietate mea.

LXXXVIII

Quid facit is, Gelli, qui cum matre atque sorore
Prurit et abiectis pervigilat tunicis?
Quid facit is, patruom qui non sinit esse maritum?
Ecqui scis quantum suscipiat sceleris?
Suscipit, o Gelli, quantum non ultima Tethys
Nec genitor lympharum abluit Oceanus:
Nam nihil est quicquam sceleris, quo prodeat ultra,
Non si demisso se ipse voret capite.

LXXXVIIII

Gellius est tenuis: quid ni? cui tam bona mater
Tamque valens vivat tamque venusta soror
Tamque bonus patruos tamque omnia plena puellis
Cognatis, quare is desinat esse macer?
Qui ut nihil attingit, nisi quod fas tangere non est,
Quantumvis quare sit macer invenies.

Care, ca o toropeală,strecurându-se prin vine,
Bucuriile din suflet toate, vai! mi le goni.
Nu mai cat să mă iubească Lesbia și ea pe mine,
Sau să fie iar onestă, căci ea nu mai poate fi.
Eu de molima aceasta însumi vreau să pot scăpa:
Dați-mi, zeilor, aceasta, pentru curăția mea!

LXXXVIII

Împotriva lui Geliu[1]

I

Geliu, spune-mi tu ce face omul care, despuiat,
Toată noaptea cu-a lui mamă și cu soră-sa veghează
În desfrâu? Ce face-acela care leagă pe-un bărbat,
Chiar pe unchiu-su? Știi oare ce păcat grozav cutează?
Un păcat pe care, Geliu, apele din larga mare,
Tata nimfelor, Oceanul, a-l spăla nu pot de fel,
Căci nu poate face-acela altă crimă, și mai mare,
Chiar dacă și-ar face sieși altora ce face el!

LXXXIX

II

Geliu-i slab. Cum să nu fie? Mama lui e-așa de bună
Și voinică! Și ce soră drăgălașă are el!
Iară unchiu-su ce bun e! Pretutindeni lume jună
Și tot rude! Cum dar Geliu să nu fie subțirel?
Chiar de-ar fi să nu s-atingă decât doar de ce-i oprit,
Ș-ai pricepe foarte bine de ce-i slab și prăpădit!

LXXXX

Nascatur magus ex Gelli matrisque nefando
Coniugio et discat Persicum aruspicium:
Nam magus ex matre et gnato gignatur oportet,
Si verast Persarum inpia relligio,
Navos ut accepto veneretur carmine divos
Omentum in flamma pingue liquefaciens.

LXXXXI

Non ideo, Gelli, sperabam te mihi fidum
In misero hoc nostro, hoc perdito amore fore,
Quod te cognossem bene constantemve putarem
Aut posse a turpi mentem inhibere probro,
Sed neque quod matrem nec germanam esse videbam
Hanc tibi, cuius me magnus edebat amor.
Et quamvis tecum multo coniungerer usu,
Non satis id causae credideram esse tibi.
Tu satis id duxti: tantum tibi gaudium in omni
Culpast, in quacumque est aliquid sceleris.

LXXXXII

Lesbia mi dicit semper male nec tacet umquam
De me: Lesbia me dispeream nisi amat.
Quo signo? quia sunt † totidem mea: deprecor illam
Adsidue, verum dispeream nisi amo.

XC

III[1]

Ah! un mag dacă s-ar naște din iubirea monstruoasă
A lui Geliu, și ca perșii să se-nvețe a ghici![2]
Căci la perși din fiu și mamă trebuie un mag să iasă,
Dacă poate-adevărată legea perșilor a fi,
Pentru ca s-audă zeii cuvioasa-i rugăciune
Când în flăcări pe altare el osânza o va pune.

XCI

IV[1]

Nu, o! Geliu, nu de-aceea am sperat că-mi vei fi mie
Credincios în desperatul meu amor fiindcă eu
Te știam așa de bine și credeam c-o infamie
N-o să poată niciodată pângări sufletul tău,
Ci fiindc-aceea care cu-al ei foc mă mistuia
Ție nu-ți era nici mamă și nici soră nu-ți era.
Și oricât eram cu tine de legat, prietenia
Eu crezusem că nu poate să te-mpingă la păcat:
Tu ai socotit că poate, căci la tine bucuria
Este încă și mai mare când din crimă ai gustat!

XCII

Despre Lesbia

Lesbia de rău într-una mă vorbește, nu mai tace,
Însă Lesbia pe mine, zău, să mor de nu mă place!
După ce mă iau? Tot astfel pot eu însumi să vorbesc,
Căci o blestem toată ziua, dar să mor de n-o iubesc!

LXXXXIII

Nil nimium studeo Caesar tibi belle placere,
Nec scire utrum sis albus an ater homo.

LXXXXIIII

Mentula moechatur. moechatur mentula: certe.
Hoc est, quod dicunt, ipsa olera olla legit.

LXXXXV

Zmyrna mei Cinnae nonam post denique messem
Quam coeptast nonamque edita post hiemem,
Milia cum interea quingenta Hortensius uno
. . . .
Zmyrna cavas Satrachi penitus mittetur ad undas,
Zmyrnam cana diu saecula pervoluent.
At Volusi annales Paduam morientur ad ipsam
Et laxas scombris saepe dabunt tunicas.
Parva mei mihi sint cordi monumenta *sodalis*,
At populus tumido gaudeat Antimacho.

XCIII

Împotriva lui Cezar

Nu doresc prea mult, o! Cezar, ca pe placul tău să fiu,
De ești alb ori de ești negru, nu doresc de loc să știu.

XCIV

Împotriva lui Mamurra

Ce-a-nvățat, aceea face Mentula (i-am zis pe nume!)[1]
Este-o vorbă: oala cere chiar ea singură legume[2].

XCV

Despre Zmyrna lui Cinna[1]

Zmyrna scumpului meu Cinna în sfârșit a apărut!
De când el a început-o nouă ani au tot trecut,
Nouă ani! ...pe când Hortensiu[2] numai într-un an de zile
Cinci sute de mii (de versuri a făcut ...)[3]
Zmyrna până la Satrachus[4] cel adânc va fi trimeasă
Și pe ea cărunții secoli veșnic o vor răsfoi.
Dimpotrivă, au să moară lângă Padua, acasă,
Versurile lui Volusiu[5] și scrumbii vor înveli!
Operele cele scurte a'lui Cinna mie-mi plac,
Să se bucure mulțimea de umflatul Antimac![6]

LXXXXVI

Si quicquam mutis gratum acceptumve sepulcris
Accidere a nostro, Calve, dolore potest,
Quo desiderio veteres renovamus amores
Atque olim missas flemus amicitias,
Certe non tanto mors inmatura dolorist
Quintiliae, quantum gaudet amore tuo.

LXXXXVII

Non (ita me di ament) quicquam referre putavi,
Vtrumne os an culum olfacerem Aemilio.
Nilo mundius hoc, niloque immundior ille,
Verum etiam culus mundior et melior:
Nam sine dentibus est: dentes os sesquipedales,
Gingivas vero ploxeni habet veteris,
Praeterea rictum qualem diffissus in aestu
Meientis mulae cunnus habere solet.
Hic futuit multas et se facit esse venustum,
Et non pistrino traditur atque asino?
Quem siqua attingit non illam posso putemus
Aegroti culum lingere carnificis?

XCVI

Lui Licinius Calvus[1]

Dacă mutele morminte se mai bucură cumva
De durerea noastră, Calve, ș-o răsplată pot avea
În regretele ce-nvie dragostele noastre duse
Și ne storc duioase lacrimi pentru vechi iubiri apuse,
Nu-i Quintilia[2]-ntristată de-a ei moarte timpurie:
Mai curând e fericită de iubirea ta cea vie.

XCVII

Împotriva lui Emiliu

Am crezut că-i tot aceea (fie vorba mea iertată!)
Dacă-i miros lui Emiliu gura ori șezutul lui:
Mai infect nu-i nici acesta, nici cealaltă mai curată,
Ba eu cred că tot șezutu-i mai curat. Și unde pui
Că-i și fără dinți! Emiliu are dinți de-un cot în gură
Și gingia zdrențuită ca o capră de trăsură.
Și ce rânjet când deschide gura! Parcă s-a căscat
Pe arșița verii vulva unei mule! Ce bărbat
Plin de grație se crede! El cu multe se iubește,
Dar cu àsinul, la moară, piatra morii n-o-nvârtește.[1]
Iar femeia ce s-atinge de-așa om, aceea, zău,
Ar fi-n stare să-și întine gura chiar cu un călău.

LXXXXVIII

In te, si in quemquam, dici pote, putide Victi,
   Id quod verbosis dicitur et fatuis.
Ista cum lingua, si usus veniat tibi, possis
   Culos et crepidas lingere carpatinas.
Si nos omnino vis omnes perdere, Victi,
   Hiscas: omnino quod cupis efficies.

LXXXXVIIII

Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuventi,
   Suaviolum dulci dulcius ambrosia.
Verum id non inpune tuli: namque amplius horam
   Suffixum in summa me memini esse cruce,
Dum tibi me purgo nec possum fletibus ullis
   Tantillum vostrae demere saevitiae.
Nam simul id factumst, multis diluta labella
   Abstersti guttis omnibus articulis,
Ne quicquam nostro contractum ex ore maneret,
   Tamquam conmictae spurca saliva lupae.
Praeterea infesto miserum me tradere Amori
   Non cessasti omnique excruciare modo,
Vt mi ex ambrosia mutatum iam foret illud
   Suaviolum tristi tristius helleboro.
Quam quoniam poenam misero proponis amori,
   Numquam iam posthac basia surripiam.

XCVIII

Unui limbut

Vectius, tu, scârba lumii, ție ți se poate spune
Mai vârtos ce li se spune la flecari și la netoți:
Tu cu limba ta poți linge la nevoie de minune
Încălțări, și mai rău încă! Dacă vrei pe noi, pe toți,
Să ne prăpădești cu totul, Vectius, gură spurcată,
Cască gura și-mplinită îți va fi dorința toată.

XCIX

Lui Iuventiu[1]

Pe când te jucai, Iuventiu, ți-am furat odată ție
Un sărut mai dulce încă decât dulcea ambrozie,
Dar – mi-aduc aminte bine – n-am rămas nepedepsit,
Căci am stat mai mult de-o oră sus, pe cruce, țintuit:
Îți ceream mereu iertare, însă lacrimi o mulțime
N-au putut de loc să moaie cît de cît a ta cruzime,
Căci de-abia te sărutasem și cu degetele toate
Tu ți-ai șters a' tale buze, de-a mea gură sărutate,
Numai ca să nu-ți rămână de pe gura mea ceva:
Gură de prostituată ai crezut că-i gura mea?
M-ai lăsat, apoi, vai mie! pradă fără de-ncetare
Chinurilor de tot felul și Amorului barbàr,
Astfel că, din ambrozìe, a mea dulce sărutare
Se făcuse mai amară decât spânzul cel amar.
Deci, fiindc-așa pedeapsă dai iubirii mele, iată:
Sărutare de la tine nu mai fur eu niciodată.

C

Caelius Aufilenum et Quintius Aufilenam
Flos Veronensum depereunt iuvenum,
Hic fratrem, ille sororem. hoc est, quod dicitur, illud
Fraternum vere dulce sodalitium.
Cui faveam potius? Caeli, tibi: nam tua nobis
Per facta exhibitast unica amicitia,
Cum vesana meas torreret flamma medullas.
Sis felix, Caeli, sis in amore potens.

CI

Multas per gentes et multa per aequora vectus
Advenio bas miseras, frater, ad inferias,
Vt te postremo donarem munere mortis
Et mutam nequiquam adloquerer cinerem,
Quandoquidem fortuna mihi tete abstulit ipsum,
Heu miser indigne frater adempte mihi.
* * *
Nunc tamen interea haec prisco quae more parentum
Tradita sunt tristes munera ad inferias,
Accipe fraterno multum manantia fletu,
Atque in perpetuom, frater, ave atque vale.

C

Despre Celiu și Quintius[1]

Celiu după Aufilenus, după Aufilena moare
Quintius, a tinerimii din Verona noastră floare,
Unul moare după frate, cèllalt moare după sor:
Cu-adevărat poți zice: dulce și frățesc amor!
Să-l urez întâi pe cine? Cui să-nchin? O! Celiu, ție:
Tu mi-ai dovedit odată unica ta amicie,
Când ardeam până la oase de-al iubirii mele foc[2].
Fericit să fii, o! Celiu, și-n amor să ai noroc!

CI

La mormântul fratelui[1]

După ce-am trecut, o! frate, peste multe țări și mări,
Iată-mă ajuns aice, la aceste comândări:
Am venit să-ți dau, sărmane, pàosul din urm-al morții
Și cu-a ta cenușă mută să vorbesc. Căci voia sorții
Vai! mi te-a răpit pe tine, fără vreme te-a răpit,
Frate smuls iubirii mele, scumpul meu nefericit!

Iată îns-acu deodată tristele jertfiri pe care
Ți le-aduc după străvechea, părinteasca-ndătinare.
Tu primește-le-n șivoiul meu de lacrime scăldate
Și în veci de veci adio, scumpul meu, adio, frate!

CII

Si quicquam tacito conmissumst fido ab amico,
Cuius sit penitus nota fides animi,
Meque esse invenies illorum iure sacratum,
Corneli, et factum me esse puta Harpocratem.

CIII

Aut, sodes, mihi redde decem sestertia, Silo,
Deinde esto quamvis saevus et indomitus:
Aut, si te nummi delectant, desine quaeso
Leno esse atque idem saevus et indomitus.

CIIII

Credis me potuisse meae maledicere vitae,
Ambobus mihi quae carior est oculis?
Non potui, nec si possem tam perdite amarem:
Sed tu cum Tappone omnia monstra facis.

CII

Lui Corneliu[1]

Dacă taina lui din suflet și-a-ncrezut-o oarecine
Unui om discret, a cărui cinste-o cunoștea prea bine,
Află că și eu pe-această lege sfântă am jurat:
Crede-mă, și eu, Corneliu, m-am făcut un Harpocrat[2].

CIII

Lui Silo[1]

Sau te rog să-mi dai, o! Silo, înapoi cei zece mii
De sesterți, și poți, pe urmă, crud și nendurat să fii,
Ori, de-ți plac arginții tare, nu mai fi de-acu'nainte
Proxenet și fără milă, și nici crud, te rog fierbinte.

CIV

Unui necunoscut, despre Lesbia

Crezi tu c-am putut vreodată de iubita mea să spun
Vorbe rele? Ca vieața și ca ochii mi-i de dragă.
N-am putut, și de-aș putea-o, după ea n-aș fi nebun,
Dar, cu Tappo[1], din nimica tu faci o poveste-ntreagă.

CV

Mentula conatur Pipleum scandere montem:
Musae furcillis praecipitem eiciunt.

CVI

Cum puero bello praeconem qui videt esse,
Quid credat, nisi se vendere discupere?

CVII

Siquoi quid cupido optantique obtigit umquam
Insperanti, hoc est gratum animo proprie.
Quare hoc est gratum nobisque est carius auro,
Quod te restituis, Lesbia, mi cupido,
Restituis cupido atque insperanti ipsa refers te.
Nobis o lucem candidiore nota!
Quis me uno vivit felicior, aut magis hac res
Optandas vita dicere quis poterit?

CV

Împotriva lui Mamurra

Chiar pe muntele Piplèa[1], Mentula, vrei să te urci?
Nu vezi că te dau de râpă Muzele? Te iau în furci!

CVI

Despre un băiat și un crainic

C-un băiat frumos pe-un crainic dacă-l vezi alături, oare
Ce poți crede? Că băiatul vrea să fie de vânzare!

CVII

Lesbiei

De-ai dorit ceva și soarta dorul tău l-a împlinit
Când nici nu visai, atùnce mai ales ești fericit.
Fericit și eu sunt astăzi, ba mai scump ca o comoară
E norocul meu: la sânu-mi, Lesbia, te-ntorci tu iară,
Te întorci la sânu-mi dornic. Fără să mai fi sperat,
Azi mi te redai pe tine. Zi cu alb de însemnat!
Cine-i fericit ca mine? Cine va mai spune oare
Că decât viața asta mai doresc ceva sub soare?

CVIII

Si, Comini, populi arbitrio tua cana senectus
Spurcata inpuris moribus intereat,
Non equidem dubito quin primum inimica bonorum
Lingua execta avido sit data volturio,
Effossos oculos voret atro gutture corvos,
Intestina canes, cetera membra lupi.

CVIIII

Iocundum, mea vita, mihi proponis amorem.
Hunc nostrum internos perpetuomque fore.
Di magni, facite ut vere promittere possit,
Atque id sincere dicat et ex animo,
Vt liceat nobis tota producere vita
Alternum hoc sanctae foedus amicitiae.

CX

Aufilena, bonae semper laudantur amicae:
Accipiunt pretium, quae facere instituunt.
Tu quod promisti, mihi quod mentita inimica's,
Quod nec das et fers saepe, facis facinus.
Aut facere ingenuaest, aut non promisse pudicae,
Aufilena, fuit: sed data corripere
Fraudando † efficit plus quam meretricis avarae,
Quae sese toto corpore prostituit.

CVIII

Împotriva lui Cominiu[1]

Bătrânețea ta căruntă și de desfrânări spurcată
Dacă ar pieri, Cominiu, prin a plebei judecată,
Limba ta atunci, dușmana celor buni, o! negreșit
Ți-ar tăia-o și-ar fi dată unui vùltur hămesit,
Ochii tăi scoși din orbite i-ar mânca un corb, știu bine,
Câinii mațele, iar lupii ce-ar mai rămânea din tine.

CIX

Lesbiei

Tu-mi făgăduiești, iubito, că de-a pururi ne-om iubi
Și că-n veci amorul nostru plin de bucurii va fi.
Zeilor atotputernici, faceți voi adevărată
Juruința ei să fie și s-o facă ea din toată
Inima! Atunci amorul, sfântul nostru legământ,
Ar ținea o viață-ntreagă, și dincolo de mormânt.

CX

Aufilenei

Aufileno[1], totdeauna lauzi pe-o femeie dacă
După ce-și primește banii, face ce-a-nvățat să facă.
Dar tu mie-mi ești dușmancă: n-ai ținut ce-ai juruit:
Iei și-n schimb nu dai nimica; greu păcat ai făptuit!
Ori te ții cinstit de vorbă ori nu jurui niciodată,
Dacă ești cum se cuvine; dar să te repezi la plată
Și să-nșeli pe om cu vorba, numai fetele de rând
Fac așa, acele care trupul lor pe bani și-l vând.

CXI

Aufilena, viro contentam vivere solo,
Nuptarum laus e laudibus eximiis:
Sed cuivis quamvis potius succumbere par est,
Quam matrem fratres *efficere* ex patruo.

CXII

Multus homo es Naso, neque tecum multus homost qui
Descendit: Naso, multus es et pathicus.

CXIII

Consule Pompeio primum duo, Cinna, solebant
Mucillam: facto consule nunc iterum
Manserunt duo, sed creverunt milia in unum
Singula. fecundum semen adulterio.

CXIIII

Firmano saltu non falso Mentula dives
Fertur, qui tot res in se habet egregias,

CXI

Aufilenei

Aufileno, lăudată între toate e nevasta
Ce trăiește mulțumită numai cu bărbatul ei,
Dar cu unchiu-său să nască veri cu ea ... decât aceasta
Mai degrabă să se culce cu oricare altul vrei!

CXII

Împotriva lui Naso[1]

Multora te dai, o! Naso, dar mulți oameni nu cobor
Cu un desfrânat ca tine ș-un pervers, devale-n for.

CXIII

Lui Cinna[1]

Doi avură pe Mucila[2] când Pompei rândul trecut
Era consul; când acuma iarăși consul l-au făcut,
Au rămas cei doi, dar alții s-au plodit: de fiecare
Câte-o mie! Ce sămânță de-adulter! Ce roditoare!

CXIV

Moșia lui Mamurra

I

Mentula, cu-a lui moșie de la Firmum[1], nu-i minciună
Că-i bogat. Ce de-a mai lucruri minunate are el!

Aucupium, omne genus piscis, prata, arva ferasque.
Nequiquam: fructus sumptibus exuperat.
Quare concedo sit dives, dum omnia desint.
Saltum laudemus, dum modo *eo* ipse egeat.

CXV

Mentula habes instar triginta iugera prati,
Quadraginta arvi: cetera sunt maria.
Cur non divitiis Croesum superare potissit
Vno qui in saltu totmoda possideat,
Prata, arva, ingentes silvas saltusque paludesque
Vsque ad Hyperboreos et mare ad Oceanum?
Omnia magna haec sunt, tamen ipse's maximus ultro,
Non homo, sed vero mentula magna minax.

CXVI

Saepe tibi studioso animo venante requirens
Carmina uti possem mittere Battiadae,
Qui te lenirem nobis, neu conarere
Telis infestis icere mi usque caput,
Hunc video mihi nunc frustra sumptum esse laborem,
Gelli, nec nostras hic valuisse preces.
Contra nos tela ista tua evitamus amictu:
At fixus nostris tu dabi' supplicium.

Păsări și pășuni și țarini, fiare, pești de orice fel ...
Dar în van! El cheltuiește mult mai mult decât adună.
Deci el tot nimica n-are, oricât de bogat ar fi:
Cu moșie lăudată, n-are nici din ce trăi!

CXV

II

Cam la treizeci de pogoane de fânaț Mentula are,
Patruzeci de arătură: celelalte-s cât o mare,
Deci pe Cresus din avere cum să nu-l întreacă oare
Dacă numai pe-o moșie fel de fel de bunuri are?
Ce de-a mai pășuni și codri, crânguri, bălți, ce de-a ogoare!
Până la Hiperboreii[1] de la nord și pân'la mare!
Toate aceste-s mari și, totuși, însuși el e și mai mare:
Nu-i un om, e mădularul cel mai groaznic și mai mare!

CXVI

Lui Geliu[1]

Eu ades, muncindu-mi mintea, ție ca să-ți fiu pe plac,
Am cătat să-ți pot trimite versuri de-a' lui Calimac,
Doar te-oi îmblânzi pe tine și nu-i mai cerca mereu
Sulițe înveninate să arunci spre capul meu.
Dar acuma văd că munca mi-a fost făr' de nici un rost
Și zadarnice, o! Geliu, rugămințile mi-au fost:
Eu de sulițele tale mă feresc cu haina... Tu,
Țintuit de ale mele, pedepsit vei fi de-acù.

NOTE

I

1 E probabil că această poezie a servit ca dedicație unui volum publicat de însuși Catul.

2 Compatriotul lui Catul din Galia Cisalpină, autorul operei intitulate *De excellentibus ducibus exterarum gentium* și al unei «Cronici» sau Istorii Universale, astăzi pierdută.

3 Volumul era făcut din foi de papyrus lipite una de alta și înfășurate pe un sul de lemn sau de os. Capetele volumului se netezeau apoi cu piatră-ponce (spumă de mare).

4 E vorba de una din Muze (v. și LXV, 2 și nota), invocată aici ca patroană a poeziei. Unii comentatori s-au gândit la Minerva.

II

1 «Sprintena copilă» e Atalanta, fiica lui Sheneu, care nu voia să se mărite decât cu acela care o va întrece din fugă. Numai unul dintre pretendenți, Hippomenes, reuși s-o întreacă, aruncând înaintea ei un măr de aur, pe care ea se opri să-l ia de jos: astfel, Hippomenes o luă de soție, ceea ce poetul exprimă simbolic prin «descinsul brâului».

III

1 Vrabia Lesbiei e moartă și poetul jelește moartea ei. Poezia are caracterul unei epigrame funerare.

2 În mitologia alexandrină sunt mai multe Afrodite (lat. *Veneres*). Cupidonii (sau Amorașii) alcătuiau alaiul zeiței Venus.

IV

1 Întors din călătoria în Orient la vila lui de pe malurile lacului Benacus (astăzi lacul de Garda), poetul vede o corabie veche zăcând pe țărm. El o pune să povestească drumul ei pe mare, dar aceasta îi aduce aminte poetului de propria sa călătorie.

2 Neologism luat din limba italiană care poate servi drept corespondent românesc al lat. *phaselus*, corăbioară de diferite mărimi semănând cu o păstaie de fasole (de unde și numele).

3 Marea de Marmara.

4 Munte în Paphlagonia (provincie în nordul Asiei Mici).

5 Oraș în Pont.

6 Nava nu s-a găsit niciodată în primejdie și n-a fost nevoită să aducă jertfe zeilor adorați pe țărmurile mării.

7 Dioscurii sunt cei doi frați gemeni, Castor și Pollux, fiii lui Iupiter și ai Ledei, ocrotitorii navigației.

VI

1 Personajul e necunoscut.

VII

1 Plantă care crește în împrejurimile orașului Cirena din Libia. Întrebuințată în medicină, ea constituia o bogăție a țării și era exportată în cantități mari. Planta este probabil *Asa foetida* din nomenclatura botanică latină.

2 Eroul întemeietor al Cirenei, al cărui mormânt se afla în piața orașului.

VIII

1 Între Catul și Lesbia începură neînțelegerile. Poetul, neliniștit și nehotărât, se îndeamnă pe sine a fi indiferent, dar abia își poate înfrâna durerea adâncă.

IX

1 Poetul salută întoarcerea din Spania a amicului său Veraniu: vezi și XII, XXVIII, XLVII.

X

1 Poate Alfenus Varus (vezi XXX), poate Quinctilius Varus (vezi XXII)

2 Catul însoțise pe propretorul Memmius în Bitinia, făcând parte din *cohors praetoria*, care urma pe guvernatorul provinciei, împărtășindu-se din prada ce se putea aduna acolo.

3 Semn al unei bunăstări materiale.

XI

1 Poetul îi însărcinează pe aceștia să comunice Lesbiei ruptura cu dânsa. Lauda adusă celor două personaje e ironică (vezi și XV, XVI, XXIII, XXIV, XXVI).

2 Popor care locuia la sud de Marea Caspică.

3 Nume dat de perși sciților.

XII

1 Un episod din viața de petreceri a tineretului vremii.

2 Marucinii erau un popor din Italia de sud, despre care se spunea că ar fi fost lipsit de lealitate. Orașul Teate din țara acestora era locul de origine al familiei *Asinia*, căreia îi aparțineau și cei doi frați despre care e vorba în această poezie, dintre care unul (v. 6) e Asinius Pollio, om politic, poet, istoric, orator și critic.

3 Oraș în Spania Taraconeză.

4 Prieteni, necunoscuți, de-ai poetului.

XIV

1 Mare orator și poet, prieten intim al lui Catul (vezi și L, XCVI și LIII, nota 2), Calvus trimisese lui Catul în ziua de Saturnale o antologie de poeți proști, pe care o primise ca onorar de advocat de la un client al

lui, poate gramaticul Sulla. Poetul îl amenință pe Calvus că-i va plăti la fel.

2 Un agent al lui Cezar, acuzat în trei rânduri de Calvus, din care cauză nutrea pentru acesta din urmă o ură neîmpăcată.

3 Sărbătoare în onoarea zeului Saturn care cădea la 17 decembrie și cu ocazia căreia prietenii își trimeteau cadouri.

4 Nume de poeți proști, adversari ai lui Catul și Calvus: Caesius este necunoscut, un Aquinius e amintit de Cicero în *Tusculane*, V, 22, 63, iar pe Suffenus îl cunoaștem din Catul, XXII.

XIV[b]

1 Fragment care, legat de ultimele trei versuri din II, a fost socotit drept rămășița unei a doua prefețe.

XV

1 Personajul care apare dimpreună cu Furiu în XI și XVI.

2 E vorba de pedeapsa pe care o sufereau cei prinși în delict de adulter.

XVI

1 Acuzat de obscenitate de către Aureliu și Furiu, poetul răspunde făcând distincție între om și operă.

XVII

1 Poetul se adresează unei colonii din Italia de nord, poate Verona, patria lui, poate Colonia (în cazul acesta am avea a face cu numele propriu), poate Cremona.

2 E vorba de preoții Sali, doisprezece la număr, care păzeau un scut consacrat zeului Marte și dansau cântând în onoarea zeului așa-numitul *Carmen Saliare*. Existența acestui colegiu de preoți a fost atestată și la Verona.

XVIII-XX

1 În vechile ediții, sub aceste numere se citeau: fragmentul 1 din Catul și priapeele 3 și 2 din *Appendix Vergiliana*, care nu sunt în manuscrisele lui Catul.

XXII

1 Catul ironizează în această poezie pe un oarecare Suffenus (despre care vezi și XIV, nota 4), tipul poetului lipsit de talent.

2 Vezi X, nota 1.

3 Poeții își scriau de obicei versurile pe tăblițe de ceară și apoi le copiau pe papyrus sau pe pergament. Acesta putea fi un palimpsest, adică un pergament de pe care se răsese vechea scrisoare. Suffenus însă scria de-a dreptul pe materialul cel mai fin, pe «hârtie regală»!

4 Panglici roșii, de piele, mai arătoase și mai de preț, legau îmbrăcămintea, tot de pergament, în care era îmbrăcat volumul.

5 Vezi I, nota 3.
6 Ideea morală din ultimele versuri (18-21) se găsește deseori la satirici și fabuliști: e vorba de traista cu păcatele noastre pe care n-o vedem fiind în spate.

XXIII

1 Personajul ironizat de poet cerea cu împrumut o sută de mii de sesterți.

XXIV

1 Epigramă îndreptată împotriva aceluiași Furiu din XXIII, rivalul lui Catul în dragostea acestuia cu Iuventiu.
2 Averile regelui Midas din Frigia erau proverbiale.

XXV

1 Invectivă împotriva unui Thalus, nume de sclav sau de libert din cercul lui Catul și care avea obiceiul să fure.
2 Vezi XII, nota 3.
3 Ștergarele bitine par a fi ștergare din Bitinia, brodate cu figuri din partea locului.

XXVI

1 Adică vântul de răsărit.

XXVII

1 În locul unui «rege al ospățului» se putea alege și o «regină». Postumia menționată aici este, poate, soția lui Servius Sulpicius Rufus, consul în 51.

XXVIII

1 Acești doi prieteni ai lui Catul făcuseră parte din cohorta unui propretor, Piso, fără a câștiga însă nimic.
2 Veraniu și Fabul cheltuiseră în provincia propretorului așa de mulți bani, încât fuseseră nevoiți să înregistreze cheltuielile și în rubrica primiturilor.

XXIX

1 Mamurra din Formiae (azi Mola di Gaëta), cavaler roman, era comandantul serviciului de geniu al lui Cezar în expedițiile din Galia. Desfrânat și ducând o viață foarte luxoasă de pe urma hoțiilor – și aceasta chiar sub ochii și ocrotirea lui Cezar și Pompei, pe care de asemenea poetul îi atacă – Mamurra este obiectul invectivelor lui Catul și în alte epigrame.
2 Galia Comată e Galia Transalpină, unde oamenii purtau plete (pe când în Galia Cisalpină, numită Galia Togata, se introdusese portul roman).
3 Cezar e numit așa în bătaie de joc, ca și cum el ar fi fost întemeietorul unei Rome noi.
4 În Britania, unde ajunsese Cezar.

5 «Vostru» se referă și la Cezar și la Pompei, ginerele celui dintâi, amândoi patronii lui Mamurra.
6 Mamurra luase parte și la războiul dus de Pompei împotriva lui Mitridate, regele Pontului (64-63 î.e.n.) și fusese recompensat de Pompei.
7 În războiul dus de Cezar în Lusitania (una din cele trei provincii ale Spaniei, 61-60 î.e.n.).

XXX

1 Poate Alfenus Varus din Cremona, celebru jurisconsult și orator. Nu știm pricina pentru care poetul îi face amicului său imputarea de a-i fi înșelat speranțele puse în prietenia lui.
2 Zeița *Fides*, al cărei cult era vechi la romani.

XXXI

1 La întoarcerea din Bitinia (56 î.e.n.), Catul salută peninsula Sirmione și vila pe care o avea acolo.
2 Peninsula Sirmione de pe lacul din Garda, între Desenzano și Peschiera, e considerată de Catul și ca insulă fiindcă istmul ei e foarte îngust.
3 Neptun era nu numai zeul mării, ci și al apelor din cuprinsul uscatului. «Și un Neptun și cellalt» însemnează dar cele două stăpâniri ale zeului: a mării și a apelor dulci.

XXXIV

1 Iupiter
2 Diana este și divinitatea nașterii, identificată cu *Juno Lucina*, veche zeiță romană.
3 Ea se confundă și cu Hecate, divinitatea invocată noaptea, la lumina lunii, pe la răspântiile drumurilor, precum și cu luna însăși.
4 Prin însușirile ei de divinitate lunară, Diana era și o zeiță agricolă.

XXXV

1 Poet necunoscut din școala alexandrină romană.
2 Orașul din Italia de nord, care primi epitetul *Nou* în anul 59, când Cezar așeză acolo o colonie.
3 Astăzi lacul de Como.
4 Ceciliu începuse a compune o poemă în gust alexandrin, în care trata mitul Cibelei, zeița frigiană, Marea Mamă a zeilor. Catul însuși a tratat același subiect în LXIII.
5 Celebra poetă greacă. Epitetul «doctă» exprimă aici ideea gustului și a simțirii poetice.

XXXVI

1 Poet mediocru, contemporan cu Catul, autorul unor *Anale* în felul acelora ale lui Ennius.

2 Așa cum a făcut-o, de ex. în XXXVII și LVIII.
3 Cu lemnele unor anumiți copaci care nu dau roade și cu care se ardeau ființele sau lucrurile monstruoase, cum sunt considerate aici și Analele lui Volusiu.
4 Oraș în insula Cipru, unde Venus avea un templu vestit.
5 Oraș în Cipru.
6 Poate orașul Urium din Apulia, pe țărmul mării Adriatice.
7 Port însemnat pe țărmul Adriaticii.
8 Oraș în Cipru.
9 Oraș în Caria (Asia Mică).
10 Oraș în Epir, port la Marea Adriatică (azi Durrës). Catul îl numește «taverna Hadriei» fiindcă acolo erau foarte multe localuri de desfrâu.

XXXVII

1 Invective vehemente aruncate unor libertini.
2 Casele la Roma neavând numere, orientarea se făcea luându-se ca punct de plecare un templu sau un edificiu public.
3 «Frații cu scufie» sunt Dioscurii (Castor și Pollux) adică templul acestora din Forul roman, din care se mai văd încă și azi trei coloane.
4 În ironie: poetul spune numaidecât cine erau acești oameni.
5 Adică din Spania, pe ale cărei monede apărea, ca atribut al ei, acest animal.
6 Vezi XXXIX.

XXXVIII

1 Poet alexandrin roman.
2 Nu se poate preciza despre ce suferință a lui Catul e vorba.
3 Simonide din Ceos, poet grec din secolul al VI-lea î.e.n.. autor de *threnoi* (bocete).

XXXIX

1 Locuitor din Umbria, regiune a vechii Italii.
2 Locuitor din Lanuvium, oraș nu departe de Roma.
3 Locuitor din vechea Spanie (Taraconesă).

XL

1 Personajul e necunoscut.
2 Nu iambi propriu-ziși, ci versuri satirice (vezi XXXVI, 5). Anticii numeau «poezie iambică» orice satiră personală, în orice fel de vers ar fi fost scrisă.
3 Poate Lesbia.

XLI

1 Oraș în Latium.

XLII

1 Poetul trimisese unei femei versuri de dragoste, scrise pe tăblițele de lemn numite *pugillaria* sau *codicilli*. După ruptura cu ea, îi cere tăblițele înapoi.

2 Tăblițele sunt proprietatea endecasilabilor!

XLIII

1 Evorba așadar de Ameana din XLI.

XLIV

1 Poetul mulțumește vilei lui, unde s-a putut vindeca de o răceală pe care i-a pricinuit-o citirea scrierii unui amic care-l invitase la masă.

2 Tiburul făcuse parte cândva din teritoriul sabin. Se pare că proprietatea lui Catul se afla la hotarul dintre Tibur și Sabina, dar era semn de mai mare noblețe să ai o proprietate la Tibur (Tivoli de azi) decât în Sabina.

3 Acest Sestiu a fost identificat cu P. Sestius, tribun al poporului în anul 57 î.e.n.

4 Sestius îi trimisese lui Catul discursul lui împotriva lui Antius, personaj despre care nu știm nimic sigur, dar care fusese candidat dimpreună cu Sestius la o magistratură oarecare și Sestius îl atacase, în calitate de contracandidat, în discursul despre care e vorba aici. Poetul fu nevoit să citească acest discurs spre a-i aduce, apoi, lui Sestius elogii la masă: în speranța aceasta îl invitase. Răceala discursului însă îi provocă lui Catul guturaiul și tusea!

XLV

1 Doi tineri își jură iubire în fața statuii zeului însuși al amorului, care, în imaginația poetului, încuviințează jurămintele lor strănutând.

2 Strănutul în partea stângă, interpretat ca de rău augur, se pune în legătură cu faptul că Septimiu și Acme fuseseră mai înainte certați. După altă interpretare Amor strănută aici și la stânga și la dreapta spre a întări și mai mult încuviințarea lui.

3 Țări foarte bogate în care Septimiu, mergând, de pildă, în cohorta unui propretor, s-ar fi putut îmbogății.

XLVI

1 În primăvara anului 56 Catul se desparte de amicii cu care venise în Bitinia și pleacă întâi spre câteva orașe vestite din Asia Mică, apoi în patrie.

2 Capitala Bitiniei.

XLVII

1 Poetul atacă pe doi agenți ai lui Piso (despre acesta, vezi XXVIII, nota 1).

2 Fiindcă cei doi oameni ai lui Piso furau în folosul și al șefului lor și al lor înșiși.
3 Zeul amorului brutal și obscen. Cuvântul e aplicat lui Piso însuși pentru apucăturile lui imorale.
4 Amicii lui Catul, amintiți în IX, XII și XXVIII, cărora Piso le preferă pe Socration și Porciu.

XLVIII

1 Vezi XXIV, LXXXI, XCIX.

XLIX

1 Unii comentatori consideră această epigramă ca exprimând admirația lui Catul pentru talentul oratoric al lui Cicero. Alții susțin, dimpotrivă, că poezia e o ironie la adresa marelui orator, care nu aprecia alexandrinismul lui Catul (deși cunoscutul atac al lui Cicero împotriva școlii neoterice s-a produs după moartea poetului).

L

1 Orator de mare talent și poet din aceeași școală ca și Catul, al cărui bun prieten era.
2 De a fi din nou împreună.
3 Zeița răzbunării, care pedepsește mândria și disprețul. Ea ar putea pedepsi pe Calvus dacă acesta, după mărturisirea de dragoste a lui Catul, ar avea față de dânsul o purtare trufașă.

LI

1 Aceasta e vestita odă tradusă de Catul din Safo.

LII

1 Cele două personaje atacate aici de Catul sunt doi favoriți ai lui Cezar.
2 Magistratura despre care e vorba este, probabil, edilitatea curulă.
3 Vatinius este același personaj amintit în XIV, nota 2, și care, fără a fi consul încă, avea obiceiul să jure pe consulatul său numai fiindcă nutrea speranța că-l va obține; prin aceasta însă el devenea sperjur!

LIII

1 O glumă nevinovată făcută de un spectator la procesul lui Vatinius.
2 Despre Calvus și Vatinius vezi XIV, notele 1 și 2. «Învinuirile Vatiniene» – învinuirile aduse lui Vatiniu.

LIV

1 E vorba de niște favoriți ai lui Cezar pe care nu-i putem identifica și pe care Catul îi atacă pentru defecte fizice.
2 Un tovarăș de desfrâu al lui Cezar

LV

1 Personajul e necunoscut.
2 «Câmpul Mic» se numea așa spre deosebire de Câmpul lui Marte (sau poate era o parte restrânsă din acesta).

3 Pompei (care, după războiul din Africa, fu numit «cel Mare») inaugurase, în 55 î.e.n., un teatru de care era legată o galerie, loc de plimbare al curtezanelor vremii.
4 Nici una, adică, nu trăda pe fața ei că știe unde este Cameriu.
5 «A răbda muncile lui Hercul» era o expresie proverbială.
6 E vorba de gigantul Talas cel cu trup de aramă, dăruit de Hefaistos lui Minos, regele Cretei, ca să-i păzească insula: el făcea înconjurul Cretei de trei ori în fiecare zi.
7 Celebrul învingător la Jocurile Olimpice: iuțeala lui era proverbială.
8 Perseu, înainte de a ucide Medusa, fusese dăruit de Mercur cu sandale aripate.
9 Proverbială era, de asemenea, iuțeala lui Pegas, calul aripat, născut din sângele Medusei.
10 Fratele Hecubei și regele tracilor, care luase parte la războiul troian cu cei doi cai «albi ca zăpada și repezi ca vântul» (Il.X, 437).
11 Aluzie la legenda omerică după care Eol, regele vânturilor, ca să înlesnescă lui Ulise întoarcerea în patrie, îi dăduse, legate într-un burduf, toate vânturile afară de acela care-i putea ajuta plutirea.

LVI

1 Mai probabil Valerius Cato, teoreticianul alexandrinilor romani, decât Cato din Utica.
2 Mama zeiței Venus, identificată aici cu însăși zeița amorului. Prin formula întrebuințată, poetul îi cere oarecum scuze zeiței.

LVII

1 Vezi XXIX.
2 Aluzie la falimentul lui Mamurra de la Formia și la datoriile pe care le făcuse Cezar la Roma.
3 Sens echivoc: e vorba sau de perversitatea sexuală a celor doi amici, sau de preocupările lor literare la care s-ar fi dedat ei pe același pat de studiu (*lectulus lucubratorius*); acele ale lui Cezar sunt cunoscute; despre acele ale lui Mamurra s-ar putea deduce ceva din CV.

LVIII

1 Poate un Caelius din Verona (vezi C), poate chiar M. Caelius Rufus, amicul lui Cicero, apărat de acesta împotriva acuzațiilor ce i le aduse-se Clodia

LIX

1 O epigramă insultătoare în care poetul atacă două personaje pe care nu le putem identifica. «Rufa boloneza» are obiceiul de a fura din mâncarea care, după obiceiul cunoscut, se punea pe rug, lângă mort: ea e

bătută și alungată de sclavul întreprinzătorului de pompe funebre. Sclavul e tuns numai pe jumătate fiindcă încercase să fugă.

2 De loc din Bolonia.

LX

1 Un strigăt de durere sinceră, îndreptat nu știm către cine, când poetul se afla într-o mare nenorocire.

2 Monstrul marin din strâmtoarea Siciliei.

LXI

1 Manlius Torquatus (pretorul din anul 49 î.e.n.), dintr-o veche familie patriciană, ai cărei membri apar în cele mai înalte magistraturi încă din anul 347 î.e.n., lua în căsătorie pe *Vinia* (sau Iunia) *Aurunculeia*, dintr-o familie de asemenea cunoscută, deși plebee: cu această ocazie Catul compune acest *epitalam* (gen literar a cărui perfecțiune o atinsese în literatura greacă Safo) în care găsim amestecate elemente din realitatea populară romană și elemente pe care i le dădea poetului erudiția sa. Un cor de fete și unul de băieți așteaptă ieșirea miresei din casa părinților: în acest timp poetul invocă pe zeul nunții, Himeneu (v. 1-75), și tot el i se adresează miresei (v. 76-120). Mireasa apare, și în vreme ce alaiul de nuntă se îndreaptă spre casa mirelui, se cântă *Fesceninele* (v. 121-190; vezi nota la v. 127). Urmează apoi epitalamul propri-zis, cântecul de laudă adresat mirilor (v. 191-235).

2 Himeneu, zeul nunții, e fiul uneia dintre muze: aici, al Uraniei. El locuiește pe muntele Helicon, cel închinat Muzelor.

3 Himeneu apare cu îmbrăcăminte de mireasă: cunună pe cap, văl și încălțăminte femeiască.

4 La romani, și căsătoria, ca orice alt act important, era precedată de «luarea auspiciilor», adică de interpretarea semnelor, bune sau rele, date de păsări sau de măruntaiele animalelor sacrificate.

5 Păstorul de pe muntele Ida, fiul lui Priam, înaintea căruia veniră cele trei zeițe, Hera, Atena și Afrodita, disputându-și premiul frumuseții.

6 Zâne ce se nasc și mor o dată cu arborii și care se îngrijesc de creșterea acestora.

7 Oraș la poalele muntelui Helicon.

8 Spelunca muzelor. Ea e numită *Aonică* după *Aonia* – Beoția, regiune în care era muntele Helicon.

9 *Aganipe* e numele nimfei și al izvorului care curge deasupra peșterii Muzelor.

10 Himeneu pășește înaintea zeiței Venus fiind vestitorul dragostei legitime.

11 Brâul sau cingătoarea care simboliza virginitatea.

12 Lacună în textul latin.
13 Versul e omis în manuscrise.
14 Această strofă, mutilată, cuprindea o invocație a patului nupțial.
15 Versurile fescenine erau versuri de origine populară, venite din Etruria, de la Fescennium. Glumele lor obscene se adresau mai ales mirelui.
16 La nuntă mirele împărțea copiilor nuci, ca un simbol al vieții serioase în care intra de-acum înainte. Aici însă «drăguțul»de până acum al mirelui este cel îndemnat a împărți nucile.
17 Deși poetul se adresează «drăguțului», îndemnul lui se îndreaptă în realitate către mire. – Talasius e numele unui vechi zeu roman al nunții. Poetul vrea să spună că «drăguțul» trebuie să i se supună și el lui Talasius, împăcându-se cu noua situație a fostutlui său domn.
18 E vorba de sclavele de la moșia stăpânului său pe care «drăguțul» le disprețuia mai înainte.
19 De-acum «drăguțului» i se tund pletele, podoaba lui de altădată, și el va trece în rândul sclavilor rustici.
20 Mireasa, la intrarea în casa mirelui, trebuia să sară peste prag fără a-l atinge: dacă-l atingea era semn rău.
21 Mireasa era condusă de un copil îmbrăcat în togă pretextă.
22 Vestitul fiu al lui Ulise și al Penelopei.

LXII

1 Acest cântec de nuntă cuprinde strofe despărțite prin invocarea rituală a zeului Himeneu și cântate alternativ (ca un cântec amebeu, pe teme opuse) de un cor de băieți și de un cor de fete. Cele două coruri, care mai înainte stătuseră la ospățul dat de mire, așteaptă în fața casei acestuia sosirea alaiului de nuntă care aduce pe mireasă o dată cu răsăritul Luceafărului de seară.
2 Olimpul, muntele dintre Tesalia și Macedonia, lăcașul zeilor. Menționarea lui, ca și aceea din strofa următoare a muntelui Eta (*Oeta*), tot dintre Tesalia și Macedonia, denotă că scena acestui epitalam trebuie situată într-o regiune grecească.
3 Numele grecesc al Luceafărului de seară.
4 După acest vers s-a pierdut restul strofei cântate de fete, ca și începutul celei următoare cântate de băieți.
5 Catul exprimă aici, ca și alți poeți antici, concepția după care Hesperus (Vesper) și Lucifer (Luceafărul de dimineață) e una și aceeași stea.
6 Lacună în text.
7 Completare a textului.

LXIII

1 Attis e un efeb frumos care, plecând din Grecia în Frigia, cuprins fiind de furia orgiastică insuflată de Cibela, se despoaie de virilitate, spre a intra în rândul slujitorilor Zeiței. Căindu-se în curând de ceea ce a făcut, el își deplânge starea în care a ajuns într-o pasionată invocație către patria sa. Cibela îl silește, totuși, să se dedice pentru totdeauna cultului ei.

2 A Cibelei.

3 Ca și Attis, ceilalți închinători ai Cibelei și-au pierdut sexul; de aceea poetul întrebuințează femininul; de asemenea și în versul următor «galle», în loc de «galli», numele cu care erau numiți acești preoți ai zeiței (de la numele râului Gallus din Frigia). Ei purtau, de altfel, costum de femeie.

4 Muntele Dindim din Frigia, la sud-est de Ancira, era centrul important al cultului Cibelei.

5 Menadele sunt însoțitoarele și preotesele lui Bacus, cu al cărui cult era înrudit și cultul Cibelei. Aici se numesc Menade chiar Gallele.

6 Munte din Frigia, alt centru al cultului Cibelei.

7 Soția Somnului.

LXIV

1 E cea mai lungă dintre poeziile lui Catul. Ea cuprinde două episoade: Nunta lui Peleu cu Thetis și Ariadna părăsită de Tezeu, cel dintâi servind drept cadru celuilalt și fiind legat de acesta printr-un artificiu întrebuințat de vechii poeți epici: descrierea unui obiect de artă, aici învelitoarea de purpură a patului de nuntă. Nunta lui Peleu cu Thetis e pusă de Catul în legătură și cu legenda Argonauților.

2 Munte în Tesalia.

3 Râu în Colhida.

4 Regele Colhidei și tatăl vestitei vrăjitoare Medea.

5 E vorba de zeița Minerva.

6 Zeița mării: aici, marea însăși.

7 Peleu e fiul lui Eac, regele din Iolchos (Tesalia), și tatăl lui Ahile.

8 Thetis e fiica zeului mării, Nereu, și a Doridei, așadar e una din Nereide (la v. 28 i se zice «Nerina»).

9 Iupiter însuși, care o îndrăgise pe Thetis, dar fiindcă se prezisese de către Prometeu că copilul pe care îl va naște Thetis va fi mai puternic decât tatăl lui, renunță la această dragoste și consimți ca Thetis să ia de soț pe Peleu.

10 Tethys e mama lui Nereu, așadar bunica Thetidei, soția lui Oceanos, care, fiind tatăl Doridei, e bunicul Thetidei. Pentru ca cele două nume să nu se confunde, i s-a păstrat fiecăruia ortografia antică.

11 Oraș în Tesalia.
12 Tempe e valea dintre munții Ossa și Olimp; în realitate ea nu este în Phtiotida, cum ar arăta adjectivul pus alături: hotarele acestei regiuni nu erau precise.
13 Oraș în Tesalia.
14 Vechiul nume al insulei Naxos, una din Ciclade.
15 Regele Atenei și eroul național al Aticei, făuritorul unității politice a acesteia. El e fiul lui Egeu și tatăl lui Hipolit.
16 Munte în Sicilia, cu un templu vestit al zeiței Venus.
17 Unul din cele mai vechi orașe ale Cretei: aici situează Catul palatul lui Minos și Labirintul, nu la Cnosos.
18 Fiul lui Minos. El fusese ucis de atenieni din gelozie.
19 Râu în Laconia, pe malurile căruia creșteau mirții.
20 Poetul se adresează zeului Amor.
21 Vezi XXXVI, notele 3 și 4.
22 Lanț de munți în Asia Mică, între Cilicia și Capadocia.
23 Adică ateniene: Cecrops e întemeietorul și primul rege al Atenei.
24 Orașul din Creta unde își avea reședința obișnuită regele Minos.
25 Ariadna era sora Minotaurului ucis de Teseu.
26 Teseu fusese crescut la Trezena, în Pelopones, de către mama lui, Aethra, și de bunicul lui, Pittheus, regele Trezenei, și venise la Atena, la tatăl său, Egeu, când acesta era bătrân.
27 Adică pânzele albe, semn de fericire.
28 Oraș în Ftiotida.
29 Minotaurul avea cap de taur și corp de om.
30 A învelitorii.
31 Unul dintre numeroasele nume ale zeului Bacus. Epitetul se referă la frumusețea și tinerețea zeului.
32 Satirii și Silenii erau zeități secundare care alcătuiau alaiul lui Bacus.
33 Orașul (localizat în diferite țări) în care fusese crescut Bacus.
34 Vezi LXIII, nota 5.
35 Lacună în text.
36 Strigătul pe care-l scot Menadele.
37 Bățul care avea în vârf o ghirlandă de viță de vie sau de iederă.
38 Centaurul care avea să-l crească pe Ahile.
39 Râul din Tesalia care curge pe valea Tempe.
40 De astă dată divinitatea eponimă a râului.
41 Faeton, fiul Soarelui, findcă nu putuse mâna caii acestuia, fu trăsnit de Iupiter, iar surorile lui metamorfozate în plopi.
42 Diana (Artemis), venerată pe muntele Idrus din Caria.

43 Vechiul nume al Macedoniei; aici sinonim cu Tesalia.
44 Adică Agamemnon, fiul lui Atreu, nepotul de frate al lui Thyeste și nepotul de fiu al lui Pelops. Tronul Micenei fusese ocupat, după Pelops, succesiv, de Thyeste și Atreu: Agamemnon, fiul acestuia, era deci «al treilea moștenitor al lui Pelops», căruia i se zice «sperjur» fiindcă la o întrecere de care, corupsese pe conducătorul carului unui concurent și astfel biruise prin trădare.
45 Râul pe ale cărui maluri se vor lupta grecii cu troienii.
45 Încă o mărturie a vitejiei lui Ahile: chiar după moarte, acestuia îi va fi înjungiată pe mormânt Polixena, fiica lui Priam, care făcea parte din prada de război datorată eroului grec.
47 Zidurile Troiei ar fi fost ridicate de zeul Neptun.
48 Întemeietorul Troiei.
49 După o veche superstiție, pierderea virginității dădea naștere unei îngroșări a gâtului!
50 Alt nume al Bacantelor.
51 Locuitorii din Delfi, unde de asemenea se introdusese cultul zeului.
52 Tritonul e râul din Libia, pe malurile căruia s-ar fi născut zeița Atena.
53 Zeița Nemesis (vezi L nota 3) căreia i se închina un cult special în Atica, în demul Rhamnus.

LXV

1 Quintus Hortensius Ortalus, celebru orator roman, rivalul și apoi amicul lui Cicero (114-50 î.e.n.). Amic și al lui Catul, el îl îndemnă pe acesta să traducă ceva din opera poetului grec Calimah. Poetul deși îndurerat de moartea fratelui său, împlini cererea lui Hortensius și-i trimise poezia LXVI.
2 Perifrază în loc de Muze.
3 *Lethe*, râul din Infern pe care trebuiau să-l treacă umbrele morților.
4 Țărmul reteic este promontoriul *Rhoeteum* din Troada, pe Helespont.
5 Filomela (în versiunea legendei adoptată de poeții latini), soția lui Tereu, regele din Daulis (Foceea), își ucisese propriul fiu și-l dăduse soțului să-l mănânce, ca să răzbune pe sora ei, Procne, dezonorată de Tereu. Filomela fu schimbată în privighetoare.
6 Poetul grec Calimah din Cirena, care pretindea că se trage din Battus, întemeietorul acestui oraș.
7 Mărul avea în antichitate rostul de a fi un semn de dragoste: trimiterea unui măr era pentru o fată o declarație de dragoste.

LXVI

1 Berenice, fiica lui Magas, regele Cirenei, abia se măritase cu Ptolomeu III Evergetul, regele Egiptului, când acesta trebui să plece la

război împotriva lui Seleucus, regele Siriei. La plecarea lui, Berenice promise a consacra o șuviță din părul ei zeiței Arsinoe Zefiritis. Ea o și consacră la întoarcerea regelui, dar șuvița dispăru îndată după aceea din templul în care fusese depusă. Astronomul Conon de la curtea regelui pretinse că o descoperise într-o constelație, care fu numită mai întâi de el și apoi de toți astronomii până azi *Șuvița Berenicei*. Ea este constelația alcătuită din cele șapte stele, așezate în triunghi între *Leu* și *Fecioară*. Poetul grec Calimah compuse o elegie în care dezvolta subiectul expus mai sus, punând șuvița să vorbească ea însăși. Poezia lui Catul nu e decât traducerea elegiei lui Calimah, pe care poetul latin o trimise lui Hortensius Ortalus (vezi mai sus LXV).

2 Aluzie la eclipsele solare.

3 În anumite epoci ale anului unii aștri nu se văd pe cer.

4 O cunoscută legendă pretindea că luna, care este și zeița vrăjilor, invocată pe la răspântii (*Trivia*, vezi XXXIV, nota 3) se cobora uneori din cer și se ducea într-o peșteră de pe muntele Latmos din Caria, ca să se întâlnească cu tânărul Endimion, de care era îndrăgostită.

5 Regina Egiptului avea titlu oficial de «soră și soție» a regelui. Afară de aceasta, Ptolemeu Evergetul era vărul Berenicei, grad de rudenie ce se exprima adese și prin cuvântul «frate».

6 După moartea lui Magas, mama Berenicei, Apama, voi să-și mărite fiica cu un principe al Macedoniei, Demetrius, cu care ea însăși avu, mai întâi, legături de dragoste. Berenice nu numai că nu consimți la aceasta, dar puse să-l ucidă pe Demetrius chiar în patul mamei sale. Aceasta pare a fi fost «fapta vitează» a Berenicei, care făcu apoi cu putință căsătoria ei cu Ptolemeu Evergetul, căruia îi fusese mai demult promisă de tatăl ei, Magas.

7 Tia e mama Soarelui.

8 Xerxe, când năvăli în Grecia, tăie printr-un canal istmul care separa muntele Atos de continent.

9 Calibii, mic popor de lângă Pont, erau considerați în antichitate ca cei dintâi lucrători ai fierului.

10 «Fratele vitreg al lui Memnon Etiopul», legendarul rege al Etiopiei (fiul lui Titon și al Aurorei), «calul înaripat al Arsinoei», ar fi, după una din interpretările ce s-au dat acestui pasaj controversat, Zefirul, frate numai după mamă cu Memnon și care putea fi slujitorul Arsinoei: aceasta, soția lui Ptolemeu II Filadelful, fusese divinizată și identificată cu Venus, fiind adorată în templul de pe promontoriul Zefirium, nu departe de Alexandria (de unde și epitetul Zefirita). Zefirul ar fi

fost deci trimis de zeiță să ia șuvița de păr a Berenicei, și s-o ducă în cer spre a o așeza «pe sânul cast al Venerei», adică al «Venerei cerești», zeița amorului spiritual, cu al cărei cult era asociată Arsinoe.

11 Deși locuia în Egipt, Arsinoe se considera greacă.

12 Adică în Egipt: Canopus era un oraș din Egipt în apropiere de promontoriul Zephirium.

13 Dionysos transformase în stea cununa de aur pe care el i-o dăduse Ariadnei ca dar de nuntă.

14 E vorba de constelațiile Leul, Fecioara și Ursa Mare. (Aceasta din urmă era zâna Calisto, fiica regelui din Arcadia, Lycaon).

15 Constelația despre care știm încă de la Homer (*Odiseea*, V, 272) că apune târziu.

16 Prin ceea ce spune mai jos (v. 75-76) șuvița ș-ar putea atrage mânia zeiței Nemesis («fecioara din Ramnus», v. LXIV, nota 52, și L, nota 3), care pedepsea impietatea oamenilor.

17 Adică din vasul de onix și alabastru în care se ținea parfumul.

18 Aceste două constelații, care sunt departe una de alta, să ajungă alături, numai eu – zice șuvița – să mă întorc iarăși pe capul reginei!

LXVII

1 Poetul se adresează ușii unei case din Verona, altădată proprietatea lui Balbus, un bătrân văduv, iar acum a unui Ceciliu. El o provoacă să-i povestească aventurile amoroase ale soției acestuia.

2 E firesc ca ușa să voiască a-i fi pe plac lui Ceciliu, noul proprietar.

3 Vezi II, nota 1 și LXI, nota 10.

4 Brescia de astăzi. Acum aflăm că ceea ce s-a spus mai sus se petrecuse în acest oraș și că femeia, înainte de a veni la Verona, trăise la Brixia.

5 «Cetățuia lui Cicnus» pare a fi înălțimea care și azi domină orașul Brescia. Cicnus era, după legendă, un rege al ligurilor, care ar fi trăit cândva pe locurile aceste.

6 Nu râul care curge astăzi la vest de Brescia, ci râulețul numit Garza, care trece în adevăr prin acest oraș.

7 Tradiția raportată de Catul după care Brixia era metropola Veronei e cu totul nesigură.

8 Nu știm cine sunt aceste personaje.

9 Personajul (pe care ușa nu-l numește, dar îl descrie, pentru ca, totuși, să poată fi identificat de contemporani) simulase sarcina soției și dăduse un copil străin drept al său, ca să poată intra în posesia unei moșteniri.

LXVIII

1 Prietenul lui Catul, Manliu, nenorocit rămăsese fără femeie (soție sau iubită?) îi ceruse poetului să-i trimită, ca o consolare a durerii sale, versuri cu conținut amoros. Catul, retras în casa părintească din Verona, îi răspunde că el însuși e nenorocit din cauza morții fratelui său și că nu-i poate îndeplini dorința.
2 Catul era legat de Manliu prin legături de ospitalitate.
3 *Toga pura* sau *virilis*, după îmbrăcarea căreia tânărul putea cunoaște plăcerile dragostei.
4 La Roma.
5 Adică Manliu însuși.
6 După una din interpretările date acestui pasaj, «patul văduvit» ar fi patul lui Manliu însuși (vezi v. 5) și acesta pare a imputa poetului că e indiferent la nefericirea lui.
7 Și anume cărțile necesare spre a compune pentru amicul său o operă de muncă savantă, un studiu după modele grecești.
8 Volumele, în formă de suluri de papyrus, se transportau în cutii de lemn circulare.
9 «Îndoită» fiindcă prin «versurile de iubire» pe care Manliu le cere lui Catul (v. 10) trebuie să înțelegem, spun unii comentatori, o poemă în gen alexandrin, cu un dublu caracter: cizelată ca formă și cu conținut erotic.

LXVIII[b]

1 Această elegie ar fi, zic unii comentatori, compoziția pe care Manliu i-ar fi cerut-o lui Catul (vezi LXVIII, v. 10, 32 și urm.), dar pe care Catul i-a fi refuzat-o. La v. 151 poetul zice însă: «Iată dar aceste versuri, darul meu, tot ce-am putut». Contrazicerea este evidentă. Afară de aceasta, LXVIII[b] e adresată unui amic (necunoscut) numit Allius. Aceste sunt, între altele, cele două motive puternice pentru care o parte dintre comentatori susțin că avem a face cu două piese deosebite, însemnate în ediții prin LXVIII (= v. 1-40) Și LXVIIIb (= 41-162). Alți comentatori sunt partizani ai unității celor două fragmente. Diferitele soluții propuse n-au putut curma dezbaterea.
2 Poetul se adresează Muzelor.
3 Lacună în text.
4 Numit așa fiindcă se afla între coasta golfului Maliac și muntele Oeta.
5 Protesilau, regele Tesaliei, trebuind să plece numaidecât la războiul troian, Laudamia, logodnica lui, îl sili să facă nunta în pripă, venind de la sine în casa lui; neaducând însă jertfe zeilor, ea își atrase mânia

acestora, în special a zeiței Nemesis (v. 77): Protesilau debarcând cel dintâi la Troia, fu ucis de un troian, iar Laudamia pieri și ea înnebunită de dorul bărbatului.

6 Vezi L, nota 3; LXIV, nota 53; LXVI, nota 16.

7 Oraș în Arcadia, la poalele muntelui Cyllene, într-o vale cu multe mlaștini. Pentru scurgerea acestora legenda spune că Hercule săpase în munte o văgăună adâncă.

8 Hercule trecea drept fiul lui Amfitrione și al Alcmenei; în realitate el era fiul acesteia cu Iupiter.

9 Aluzie la una dintre cele «douăsprezece munci» impuse lui Hercule de Euristeu, și anume la uciderea păsărilor din Stimfal

10 Hercule opținu nemurirea și luă de soție pe Hebe, zeița tinereții.

11 Lacună în text, în care poetul se va fi îndemnat pe sine însuși a nu se mai plânge de nestatornicia iubitei lui.

12 Vezi nota 1.

13 Zeița Temis (Dreptatea) recompensa, în vârsta de aur, pietatea oamenilor.

14 Din acest vers reese că Alius are o iubită (sau chiar soție?), ceea ce e în contrazicere cu LXVIII, v. 5 și 6, și deci Alius nu poate fi identificat cu personajul numit în LXVIII Manlius: argumentul vine deci în favoarea diviziunii.

15 E vorba de altă persoană la care se gândește poetul, dar al cărei nume ne rămâne necunoscut.

LXIX

1 Expresia e figurată.

LXXIV

1 Geliu era rivalul lui Catul în dragostea acestuia cu Lesbia (vezi și XCI). Poetul îl acuză de adulter cu soția unchiului său.

2 Divinitate greco-egipteană înfățișată cu degetul la gură în semn de tăcere.

LXXVII

1 Acesta pare a fi Coelius Rufus, amicul lui Cicero, și el unul dintre amanții Lesbiei lui Catul.

LXXVIII

1 Personajul e necunoscut. Galanteria lui merge până acolo încât mijlocește întâlnirile amoroase dintre soția fratelui său și fiul celuilalt frate, uitând că el însuși, fiind însurat, poate fi la rândul lui înșelat de nepot.

LXXVIII[b]

1 În aceste două versuri care lipsesc era desigur vorba de vreo altă infamie a personajului atacat de poet.

LXXIX

1 Lesbiu a fost identificat cu tribunul P. Clodius Pulcher, fratele Clodiei (și identificarea ar fi sigură dacă în adevăr Lesbia lui Catul e Clodia, sora tribunului) și cu Sextus Clodius, fiul unui libert al familiei.

2 Ca pe un sclav.

3 Din cauza practicilor sale obscene.

LXXX

1 Același personaj din LXXIV.

LXXXI

1 Oraș în Picenum.

LXXXII

1 Rival al lui Catul, probabil în dragostea lui cu Lesbia.

LXXXIV

1 Personajul ironizat aici de Catul a fost identificat, deși nu în chip sigur, cu un Q. Arrius, amintit de Cicero, pretor în anul 63 î.e.n. Catul râde de falsa aspirație a lui Arrius în unele cuvinte. Sunetul *h* (fricativă velară surdă, la început cu valoarea lui *ch* german din cuvântul *Bach*) nu se mai pronunța încă înainte de apariția textelor literare latine. Pentru gramaticii latini *h* nici nu este decât o «nota aspirationis», fiind un suflu laringal. Totuși exista o nesiguranță în privința aspirării sau ne-aspirării. În epoca clasică oamenii culți se sileau să păstreze aspirația, luându-se după ortografia cuvântului. Fiindcă însă *h* nu se mai auzea, o asemenea aspirație era artificială și mulți, ca să nu greșească față de ceea ce se considera ca o pronunțare corectă și un semn de bună creștere, aspirau și acolo unde nu era nevoie. Așa face și Arrius.

O localizare în proză a acestei poezii în T. Maiorescu, *Critice*, I, p. 105 (nota), Buc., Socec, 1874.

LXXXVI

1 Poate sora lui Quintius din LXXXII și C.

LXXXVIII

1 Același personaj pe care l-am întâlnit în LXXIV.

XC

1 Aceeași temă ca și în epigramele precedente în legătură și cu o credință orientală după care magii, preoții perșilor, se nășteau din incest.

2 Magii perșilor practicau divinația.

XCI

1 Vezi cele trei epigrame precedente.

XCIV

1 Mentula, cuvânt popular, este aici, după toate probabilitățile, porecla dată de Catul lui Mamurra (despre aceasta vezi XXIX).
2 Ideea generală a proverbului este că fiecare face ce se potrivește naturii lui.

XCV

1 Helvius Cinna, poet contemporan cu Catul și din aceeași școală literară, scrisese în epyllion alexandrin, foarte obscur, al cărui subiect era amorul incestuos al Zmyrnei (sau Myrrei) cu tatăl ei Ciniras.
2 Hortensiu este marele orator, adversar al lui Cicero, cf. LXV și LXVI. El scrisese niște *Anale* în stil ennian, care povesteau războiul marsic.
3 Lacună în text.
4 Oraș și râu în Cipru, teatrul acțiunii din poema lui Cinna.
5 Același poet de care e vorba în XXXVI. Se poate ca locul lui de naștere să fi fost în împrejurimile orașului Padua (numele popular al orașului *Patavium*).
6 Poet grec de la sfârșitul sec. V î.e.n., autor al unor elegii intitulate *Lyde* și al unei *Thebaide*, a căror caracteristică era prolixitatea.

XCVI

1 Cf. XIV, L, LIII.
2 Soția lui Calvus.

XCVII

1 Piatra morii era învârtită de asini, de cai sau de sclavi pedepsiți. Emiliu ar trebui, pentru cele de mai sus, să fie pedepsit, ca un sclav, a întoarce piatra morii sau a supraveghea asinul în timpul acestei operații.

XCIX

1 Despre Iuventiu vezi XXIV, XLVIII, LXXXI.

C

1 Despre Celiu vezi LVIII, despre Quintius LXXXII.
2 Aluzie probabil la dragostea cu Lesbia.

CI

1 Cu privire la moartea fratelui lui Catul, v. LXV. Poetul, fie la dus, fie la întorsul din Bitinia, s-a oprit la mormântul fratelui său, în Troada, spre a face un sacrificiu funebru.

CII

1 Poate Corneliu Nepos, poate un Corneliu, tribun al poporului în 67 î.e.n. Poetul îi promite că va păstra orice secret îi va încredința.

2 Zeul tăcerii; vezi LXXIV, nota 2.

CIII

1 Numele unui proxenet.

CIV

1 Personaj necunoscut, ca și acela căreia îi este adresată epigrama și care dăduse o importanță prea mare unei glume făcute de poet la adresa Lesbiei.

CV

1 Muntele în Pieria, locașul Muzelor. Mentula (=Mamurra) avea și pretenții de poet.

CVIII

1 Poate unul din frații Cominii din Spoletium, oratorii care au acuzat pe tribunul Cornelius din anul 67 (vezi CII).

CX

1 Vezi C.

CXII

1 Personaj necunoscut.

CXIII

1 Poetul amic al lui Catul de care e vorba în X și în XCV.

2 Diminutivul numelui Mucia, a treia soție a lui Pompei. Cei doi amanți ai ei ar fi fost Cezar și Mamurra. De la doi au ajuns două mii, zice poetul!

CXIV

1 Localitate în Picenum.

CXV

1 Popor misterios care locuia în nordul cel mai depărtat.

CXVI

1 Despre Geliu, vezi LXXIV, LXXX, LXXXVIII-XCI.